

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ YAYINLARI

**21 inci YÜZYIL EŞİĞİNDE
ATATÜRK**

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
V. ANMA TOPLANTISI**

21 İNCİ YÜZYIL EŞİĞİNDE ATATÜRK

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
V. ANMA TOPLANTISI

ŞAFAK MATBAACILIK TİC. LTD. ŞTİ.
Tel : (0.312) 229 57 84 ANKARA

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
EĞİTİMCİLERİMİZİ ANMA VE TANITMA DİZİSİ : 5

Yayına Hazırlayan

Prof. Dr. Ningur NOYANALPAN

"21 İNCİ YÜZYIL EŞİĞİNDE ATATÜRK"

MEHPARE ÇELİK— Sayın konuklarımız, sevgili öğrencilerimiz, Türk Eğitim Derneğinin düzenlediği ve her yıl artık geleneksel hale getirdiği "Atatürk" konulu bir toplantıya daha hoşgeldiniz.

Sizler de çok iyi biliyorsunuz, bu toplantılarımız, artık geleneksel hale geldi. Türk Eğitim Derneğinin bu yılki Atatürk konulu konferansının konusu, "21 inci Yüzyıl eşiğinde Atatürk" olacak.

Konuyla ilgili çok değerli üç konuşmacımız var; değişik konularda, ama yine ana teması Atatürkümüz olan konuşmalar yapacaklar. Hemen şunu da hatırlatmak istiyorum. Üç değerli konuşmacımızın konuşmalarının sonunda, sizlerden gelecek sorular olursa, sizlere dağıtacak kağıtlara yazıp kendilerine ileteceğiniz ve onların da yanıtlarını almaya çalışacağız.

Efendim, Konferansımıza başlayacağız; ama, önce sizleri saygı duruşuna ve arkasından İstiklal Marşına davet ediyorum....

(Saygı duruşunda bulunuldu, İstiklal Marşı okundu)

(Atatürk'ün 10'uncu yıl Söylevi eşliğinde saydam gösterisi)

İBRAHİM ORTAÇ (TED Yönetim Kurulu Başkanı)— Derneğin yönetim Kurulu adına ve kendi adıma hepinize hoşgeldiniz diyorum.

Programa, böyle bir başlangıç yaptık. Çok ihtiyacımız olan ses, maalesef banttan geliyor. Esas sesin bugünlerde, bence bu ülkede bulunması lazım. Resmi gördük; her ne kadar kendisi "Benim düşüncelerimi ve benim duygularımı anlıyor ve sezinliyorsanız, bu yeterlidir" diyor; "Çünkü, beni görmek behemehal benim yüzümü görmek demek değildir" diyor. Bizler göremeyenlerdeniz; aramızdaki kuşaklarda tahmin ediyorum ki görenler var, onlar şanslı kişiler. Bizler göremedik, sadece kendi kendimize onu anlıyoruz ve sesleniyoruz; ama tahmin ediyorum ki, dışarıda anlaması ve sezinlemesi icap edecek çok büyük sayıda kütle var. Bugünkü değerli konuşmacılarımızdan bir tanesi, yanlış hatırlamıyorsam, Atatürk ve laiklikte tarafım diye Mecliste oturumu kapatan Sayın Palaoğlu. Bugün TRT ekranlarından Meclisi izlediğim zaman, Meclisi yönetmeye çalışan ve orada kalkıp kendi kendilerine fetva verir birtakım uygulamalara çalışan çok başka bir grup var. Bizim Palaoğullarına ve onun gibilerine ihtiyacımız var.

Efendim, 1928'de kurulan bu Derneğin Başkanlığını yapmakla büyük bir onur taşıyorum ve çok büyük bir gurur duyuyorum. Hem bu onuru ve hem bu gururu sizlerle de paylaşmak istiyorum ve paylaşıyorum.

Bana sorarsanız, Türkiye'nin çizgisi, 1881 ve 1938 yılları arasında çizilmiştir ve bitmiştir. Bunun ötesinde ben, herhangi bir çizgiyi kabul etmiyorum; bundan sonrası abesle iş-tigal olur. 1881-1938 Atatürk'tür. Belki, dünyadaki çok büyük değişimlere uygun olarak, bu çizgiye bir iki bezek ek-

leyebilirsiniz; ama, onun ötesini kabul etmek bence yanılığdan öte bir şey değildir.

Efendim, Türk Eğitim Derneği olarak 7 tane kolejimizde okuyan öğrencilerimizle, kendi verdiğimiz burslarla koruma altına aldığımız öğrencilerle ve çok sevgili Bilim Kurulumuzla Türk Eğitimine katkıda bulunmaya gayret ediyoruz.

Geçen sene böyle bir toplantıda Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanı Yekta Güngör Özden, Barolar Birliği başkanı Sayın Önder Sav ve değerli Profesör Doktor Ahmet Taner Kışlalı'nın önünde bir çağrı yapmıştım. Bu çağrıyı burada tekrarlıyorum ama, bu çağrının tekrarlanması nereye varacak?... Bilmiyorum, belki bizi duyanlar olabilir; Atatürkçülerin birleşmesini istiyorum. Bizler, çok dağınığız, bu dağınıklıkla biz bu işin üstesinden gelemeyeceğiz. Karşımızda birleşik bir kütle var; biz bu kütlenin hakkından nasıl geleceğiz, bunu bilemiyorum. Ama, tekrar buradan bir kez daha çağırıyorum ki: Biz Atatürkçülerin mutlak surette birleşmesi lazım. Bu birleşme olmadığı takdirde, biz kaybolacağız; bunu lütfen hatırlınızda tutunuz.

Bizim birtakım entellerimize de birkaç cümleyle değinip, siyasi bir dernek olmama rağmen, bunları söylemek istiyorum. Numaralı cumhuriyet; böyle bir şey yoktur; iki numaralı, üç numaralı cumhuriyet yoktur cumhuriyet bir tane kuruldu ve devam ediyor. Sevgili medya tarafından yönlendirilen bir mozaik, şimdi mozaığın içinden de, ismi ken-

dinden menkul Aczimendiler'i çıkardılar bunları takdim ediyorlar. Herhangi bir güzelliğin taktimi yok; şekilsiz, şemasız, 21 inci yüzyıla girerken birtakım değişik simalar televizyon ekranına kadar çıkabiliyor hayret içerisinde kalıyorum. İçim dolu! Sizlerle çok konuşmayı isterim; fakat üç tane değerli konuşmacımız var. Üç değerli konuşmacımız bu çizgiyi bize anlatacaklar. Bu çizgi büyük çizgiydi ve halen yaşıyor ve biz de bunları yaşatacağız.

Ben, Türk Eğitim Derneği olarak, sizlere söz veriyorum; yaşadığımız sürece Atatürk'ün ilke ve inkılaplarını müdafaa edeceğiz ve yaşatacağız.

Katılımınız için teşekkür ediyorum, topluluğunuza saygılarımı sunuyorum (Alkışlar)

MEHPARE ÇELİK— Sayın konuklarımız, şimdi, değerli konuşmacılarımızın kendilerini kısaca tanıtarak sahnedeki yerlerine davet edeceğim.

Sayın Orhan Koloğlu; 1929 Konya Kadınhan doğumlu, Galatasaray Lisesi İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Yüksek Okulu Mezunu ve Strasbourg Üniversitesinde doktora yapmış. 1947'de gazeteciliğe başlayan Koloğlu, 1964 yılından itibaren, basın ateşeliği, 1974 ve 1978-1979'da Basın Yayın Genel Müdürlüğü, 1975-1977 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi Dışilişkiler Danışmanlığı yapmış. Hacettepe, Libya El Fateh, Anadolu, İstanbul, Marmara, Galatasaray Üniversitelerinde öğretim görevlisi olarak da çalışan Koloğlu'nun

yayımlanmış 70 bilimsel makalesi ve 33 kitabı var. Ayrıca, bu kitaplar Gazeteciler Cemiyeti, Yunus Nadi, Afet İnan ve Sedat Simavi Sosyal Bilim Araştırması ödüllerini de almış.

Buyurun Sayın Koloğlu. (Alkışlar)

Efendim, ikinci konuşmacımız Doktor Sayın Mustafa Kemal Palaoğlu; 1929 yılında Sivas'ın Gürün ilçesinde doğdu, 1949 yılında Sivas Lisesini, 1953 yılında Anadolu Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi. 1955 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden lisans diploması aldı. 1965 yılına kadar idare mesleğinde çalıştı; kaymakamlık, mülkiye müfettişliği yaptı. 1965 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Sivas Milletvekilliğine seçildi ve 3 dönem Sivas Milletvekilliği yaptı ve bu süre içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekilliği görevinde de bulundu. Evli ve iki çocuk babası olan Palaoğlu, Siyasal Bilimler Doktorudur.

Buyurun Sayın Palaoğlu. (Alkışlar)

Efendim, Konferansımıza katılan üçüncü değerli katılımcımız, Sayın Hocam Şerafettin Turan; 1925'te Van'ın Erciş İlçesinde doğdu. Bir ilkokul öğretmeninin çocuğu. İlkokulu Bitlis'te, ortaokulu Muş'ta, liseyi de Erzurum 'da bitirdi. Gazi Eğitim Enstitüsü Tarih-Coğrafya Bölümünden mezun olduktan sonra, aynı Enstitüde asistan olarak görev aldı. Daha sonra Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümüne devamla 1952'de oradan da diploma aldı. Bu arada, Etnografya Müzesinde asistan olarak çalıştı. 1952'de Dil Tarih ve Coğ-

rafya Fakültesi Genel Türk Tarihi Asistanlığına atandı 1954'te Edebiyat Doktoru, 1956'da Üniversite Doçenti sanlarını aldı; 1964'te de Profesörlüğe yükseltildi.

Bir yıl süreyle İtalya arşiv ve kütüphanelerinde araştırmalar yapan Turan 1960-1962 yıllarında Erzurum Atatürk Üniversitesinde görev aldı. 1969-1972'da Fakülte Dekanlığı, 1972-1978 yıllarında TRT Yönetim Kurulu Üyeliği, 1978-1979'da Kültür Bakanlığı Müsteşarlığı görevlerini de üstlendi. 1977-1983 yıllarında Türk Dil Kurumu Başkanlığı yaptı. 1992'de yaş sınırından emekliliğe ayrıldı. 1987'de kurulan Dil Derneği Başkanlığını sürdürmekte olup, Atatürkçü Düşünce Derneği ile çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğinin de halen üyesi bulunmakta.

Genelde, tarihe, dile ve kültüre ilişkin çok sayıda yayımı var ve bu yayımlar içerisinde "Atatürk'ün düşünce yapısını etkileyen olaylar, düşünürler, kitaplar" Atatürk ve Ulusal Dil, Türk Kültür Tarihi ve 5 inci cildi henüz çıkan Türk Devrim Tarihi de bulunmaktadır.

Türkiye-İtalya ilişkileri araştırmaları nedeniyle de İtalyan Hükümetince ayrıca nişanla da ödüllendirilmiştir. Sayın Hocamızı da kürsüye davet ediyorum; buyurun efendim (Alkışlar)

Efendim, sizi bu üç değerli konuşmacımızla başbaşa bırakacağım. Bir kez daha hatırlatmak istiyorum. Bu güzel konuşmaların sonunda değerli konuşmacılarımıza sormak is-

tediğiniz herhangi bir soru olursa bize iletceksiniz ve yanıtlamak üzere biz de kendilerine vereceğiz. Şimdiden teşekkür ediyoruz efendim.

ORHAN KOLOĞLU— Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

1919 yılı Türk tarihinde bir dönüm noktasıdır, yeni bir yapılanmanın başlangıcıdır; onun için, özel bir ilgiyle kutluyoruz.

Benim konum, "1919-1938 Türk çağdaşlaşmasının İslam Dünyasına Yaptığı Etkiler ve İslam Dünyasından Gelen Tepkiler"dir. Bu çerçevede, yani bütün sömürgeleşmiş İslam toplumlarını ele aldığımız taktirde, dönüm yılının 1920 olduğu görülür. Araplar o yıla, An ül nabba "Felaket Yılı" adını vermişlerdir. Sebebi de şudur; İngiliz ve Fransızlarla yaptıkları işbirliğinin sonunuda bağımsızlıklarını alacaklarını zannederken, tam aksine, himaye rejimleri altına düşmüşlerdir. Yaptıklarının cezasını çeker duruma gelmişlerdir; dolayısıyla "Felaket Yılı" diye tanımlamak mümkündür. Malum, Sevr Antlaşması o yıl imzalanmıştır. Yalnız, arada şu fark vardır: Biz, 1920'de Misak-ı milli'yi kabul eder ve tam bağımsızlığa dayalı hedeflerimizi açıklarız, ki daha sonra bu, bizim vazgeçilmez şartlarımız olarak daima tekrarlanacaktır ve bunu gerçekleştirecek olan Ankara'daki Türkiye Büyük Millet Meclisini kurar, işletmeye başlarız. Yani, felaket yılıdır ama, aynı zamanda gerçek bir eğitimin de başlangıcıdır.

Araplarda ise tam tersi bir oluşum vardır; 1920 yılında

sömürgecilerin kabul ettirdikleri rejimler ve krallar yerlerine oturur ve bunlar kendi rızalarıyla bağımsızlıktan vazgeçerler. Dolayısıyla 1920 yılının gayet ilginç başlangıç noktaları vardır. Bir taraf kendi rızasıyla bağımsızlığından vazgeçer, öbür taraf da, tam tersine, o amaca doğru savaşmaya başlar.

Tabii, himayeci yönetimle, bir kere hakim olduktan sonra, onları kendi içlerinde birbirlerine vurdurmayı da ihmal etmezler. Mesela, Lübnan'ın kurulması Suriyelilerle vuruşturulması yahut da Şerif Hüseyin'e karşı Suudileri kullanmak gibi... Dolayısıyla tam bağımsız olmayan kütleleri kendi istedikleri yönde idareye girerler.

Kararları kendi tarafından alınmayan bu rejimler, ister istemez mahkûm duruma girerler. Türkiye, 1920'de ilk örgütlenmesini verir, gerçek iç savaşlarını 1921'de yapar, 1922'de başarıya ulaşır, 1923'te de diğerlerini, manda idaresinin altına sokan sömürgecilere kendi tam bağımsızlığını kabul ettirir. Şimdi, burada önemli bir nokta vardır. Bir taraf tamamen teslim olmuştur, başka çıkış yoktur diye; öbür tarafta da tam tersine, kendi bağımsızlığını almıştır, hem de çok kısa bir süre içinde. Düşüm noktası buradadır, bu bağımsızlaşma noktasındadır.

1920'de "Zaten Türkler de kendilerini kurtaramazlar" diye fetvalar veriliyordu ama, 1922'ye gelinip de bu bağımsızlık alanınca, diğer islam toplumlarında iç çetışmalar başlar ve kendilerinin bağımsızlığını, kendi krallıkları veyahut da hü-

kümdarlıkları için feda edenlere karşı hareketler başlar. "Kendiçikarınız için için bizi sattınız" derler. BU nokta çok önemlidir; Çünkü, benim konum "islamaetki, İslamdan tepki idi" derler. Bu nokta çok önemlidir; Çünkü, benim konum "islama etki, İslamdan tepki idi" Tepkilerde bu noktalar çok ön plana çıkacaktır. Şimdi, Türkiye 1923'ten itibaren Atatürk devrimleri- inkılapları dediğimiz- değişmelerin içine girer. Burada Türkiye'nin kendi özgür iradesiyle aldığı kararlar vardır, kararlarına kimse karışamaz, istediği gibi kararlar alır. Diğerlerinde ise, çağdaşlaşmanın zorunlu olan, çok doğal olan kararları dahi, yukarıdakiler, yani yabancılardan geldiği için ister istemez tepki görür. Türkiye'de yani devrimler oldukça rahat şekilde yerine otururken, öbür tarafta devamlı bir tepki vardır; çünkü, kendi kişiliklerini kaybettikleri inancındadırlar. Yöneten Hristiyanıdır-özellikle islam kesimi için çok önemli tabii- "Bizi Hristiyanlaştırıyorlar" filan havası vardır, Türkiye'de böyle bir şey yok. Çünkü, kişiliğini savaşıarak kazanmıştır, kişiliği var, "Niçin korkayım" diyor. Çok rahat bir yaklaşımı var Türkiye'nin zaman içinde, bugün de vardığı noktada, diğer islam toplumlarından farklılığında, bu nokta çok önemli bir rol oynar. Bizim toplumumuz, çağdaş uygarlığın gereklerinin kişiliği yok etmek değil, bilakis daha da geliştirmek olduğuna inanır. Onların bizi eritmek veya yok etmek anlamını taşımadığını kabul eder. Diğerlerinde ise tepki daima olmuştur.

Şimdi, bunun sonucunda, diğer islam toplumlarında iki

akım belirmiştir; bir kısmı "Olduğu gibi Türkiye'nin yaptıklarını yapmak gerekir" tezini savunur, diğer bir kısımda tamamen karşı çıkarlar. Şimdi, Türk modeline karşı çıkılmasında en büyük rolü kimlen oynar? Sömürgeciler tarafından yöneticiliğe getirilmiş olan yöneticiler oynarlar. Çünkü, kendilerinin kusurları ortaya çıkacaktır. O zaman da çok garip bir şekilde, "işte görüyorsunuz, biz sizin müslümanlığınızı kurtardık, halbuki bakın onlar gavurlaşıyorlar teması doğal olarak ortaya atılır, kendilerini savunacaklardır, başka savunma konuları yoktur.

Bu açıdan, bu çerçevede içinde bakarak, şimdi, devrimler üzerinde daha ayrıntılı bir değerlendirmeyi geçelim. İlk olarak, hilafet ve onunla bağlı olarak laikliği ele alacağım. Bizde genellikle bir yanlış yaklaşım olmuştur; genellikle hilafet işine biraz fazla içe dönük baktığımız için Mustafa Kemal ile Vahdettin arasında bir işmiş gibi filan-çoğu kez-ele alınmıştır, bu yanlıştır. Aslında, ta 19 uncu yüzyılın ortalarına kadar inen bir olay var. Nezamanki Avrupa ülkeleri, sömürgeci ülkeler. Müslüman toplumları yönetimleri altına alıp sömür geliştirirler ve 19 uncu yüzyılın sonunda yüzde 90 Müslüman kesim müstemleke vatandaşıdır, o zaman ister istemez bir islam politikası tutturmak zorundadırlar. Bu durumda, Osmanlı hilafetini kendi çıkarlarına hizmet eder hale getirmeye çok çabalamışlardır. direnç görünce de büyük tepki göstermişlerdir. Özellikle İngiltere buna karşı olarak, Arap Hilafeti tezini ortaya atmıştır. Buna, Arapların içinden de destek bulmuştur. Te-

orisyenolarak Kavakibi vardır, eylemci olarak da Şerif Hüseyin başta gelir. Bunlar, "Türkler zaten-özellikle ittihatçılar döheminde çok yoğun şekilde yaparlar; yalnız yaptıkları kampanyada, temelde islama çok aykırı bir durum da vardır. Çünkü, Arap milliyetçiliği yaparlar, İslam, milliyetçiliği kabul etmez. Yani, Arapça bilmeyen ve Arap olmayan Müslüman sayılmaz. Hatta bu anlayış, çok garip şekilde Orta Asya Türklerini de Müslüman saymamaya kadar yönelmiştir. Aslında, politik bir davranış vardır. Birinci Dünya Savaşında Rusya, İngiltere'nin savaş ortağıdır, e Rusya'yı rahatsız etmemek için Orta Asya'daki Türkleri, Müslümanları Enver Paşa kurtarmaya kalkarsa, bu hiç layik olmayan bir hareket sayılır Araplar için. Çok milliyetçi bir davranış içine girerler. Yani, işi çarpıtırlar. Aslında, İslam dayanışması filan da bu yolla giderek yozlaşır.

Diğer yozlaştıran unsurlar da vardır; mesela, Birinci Dünya Savaşı sırasında Libya'da hutbede İtalyan Kralının ismi okunur. Mısır'da Mısır Kralının Rusya'da Çar'ın ismi okunur; yani; kurum aslında giderek yozlaşmıştır, bitmiştir. Hatta İngilizler Hindistan'da da İngiliz Kralının ismini okutmak için bayağı Harp Kabinesinde toplantı yapılır, sonradan endişe edilir, girişmezler... Bütün bunlara bizm ittihatçıların da Cihad-ı Ekber'i Almanlara destek verir şekilde kullanmaları eklenmiştir. Yani, bütün İslam dünyası elbirliğiyle ne İslam dayanışması bırakmıştır ne dehilafet işi; çok pörsümüştür.

1918'de savaş bitip Osmanlı teslim olunca, müthiş bir gürültü kopar; ondan evvel zaten Şerif Hüseyin'in çok yoğun

bir çabası vardır, İngiliz desteğiyle kendisini halife yapmak istiyordur. Tabii, başka gücü yok zaten, ne parası var ne silahı var. Fakat, 1918'den itibaren müthiş bir tartışma başlar. Burada çok dikkat çekerek bir nokta var; Türk toplumunda hilafet tartışması yoktur, hiç yok. 1923'e kadar bizde kesin tartışılmaz. Buna karşılık, Türkiye dışı İslam toplumlarında, Araplarda ve Hint Müslümanlarında belki 20-30 misli yoğun bir tartışma vardır. Konu günceldir, yeni halifeler filan arıyorlardır. Yalnız bu arada mesela Hint Müslümanları Şerif Hüseyine karşı çıkarlar, "Sen İngiliz ajansın" derler.... Yani durmadan "Ajan" diye suçlanan insanlar belirir. Bunlar hilafete taliptirler ama, kimsenin de onlara saygı duyduğu yoktur.

Türkiye'deki durum da, biliyorsunuz bizim Büyük Millet Meclisinin gizli celselerinde Vahdettin "Vatan haini" diye nitelenir; ama, açıkta hiçbir zaman bu ilan edilmemiştir, kesin olarak. Bilakis, bağlılık ifade edilmiştir. Yani, konu bizde kesin olarak tartışmaya sokulmamıştır. Ne zamanki Türkiye, birdenbire, hiç beklenmedik bir şekilde zaferi kazanır; işte o zaman herkeste bir şaşkınlık başlar: Hani bitmişti, ölmüştü filan. Şimdi ne olacak, kim halife olacak?.. İşte, o zaman, malum Atatürk'e filan da teklifler gelir. Halbuki kurumun ne kadar dejenere olduğunu kimse fark etmemektedir. O dönemde Vahdettin de İngilizlere sığınınca, bu sefer ona da "Sen de İngiliz Ajansın ajanısın filan derler, herkes birbirini ajnlıkla suçlamakla ortada zaten aşağı yukarı başlangıçta 8 kadardır, hilafetin kaldırılmasından sonra bir düzineyi geçer aday vardır,

durmadan adaylar sürülür. Aslında, dikkati çeken-ki ben yaptığım araştırmalarda, Arap ve Hint Müslüman kaynaklarında buna çok rastladım- bütün ileri sürülen adaylar, kendi adaylarıdır, yani sömürgecilerin adaylarıdır. Aslında, bu kitleleri yönetmek istiyorlar.

Türk başarısının birdenbire bütün İslam dünyasını etkilemiş olması sömürgecileri çok rahatsız etmiştir ve İngilizler çok başarılı bir şekilde Sünni Müslüman olmayan Ağa Han'a Sünni Müslümanlığın halifeliği konusunda mektup yazdırırlar; bu gerçekten komik bir olay. Çünkü, kendisinin lider saymadığı bir adamı İslam dünyasına sunmaya çalışır, o konuyu deşmeye çalışır. Ve orada öneriler şudur: "İstanbul'da bir Uluslararası İslam Meclisi kurulsun, oradan idare etsin" Aslında amaç, Türkiye'nin kazandığı o bağımsızlığı dışarıdan yönetmektir. Çok bağımsız, kendi başına buyruk bir yapıyı sömürgeci dünya kabul edemiyor ve orada büyük bir tartışma başlatırlar. Ünlü bir Ağa Han mektubu vardır; Başbakan İnönü'ye gönderirler ama, İnönü'ye ulaşmadan gazetelerde yayımlattırılır. Kendileri açısından başarılı bir taktiktir; fakat, Türk Hükümeti bunun tamamen İslamın davası değil, hepsini kontrol altına almanın bir aracı olduğunu fark eder. Bunun için hilafet kaldırılır ve kendi devrimlerini yapabilmek için, kendi bağımsızlığını başka taraftan yönetilmeyi engellemek amacıyla yapılır.

Çok dikkati çakan şey, hilafetin lağvından sonra... Bugün günümüzde de bazı çevreler durmadan bazı yayınlar ya-

piyorlar ve, işte şu kadar o kararın aleyhine söylemişti diyorlar.... Ben kitabımda Arap kaynaklarıyla Hint Müslümanları kaynaklarını iyi tanıyarak ortaya koydum ki, aleyhte olduğu kadar lehte de yazı vardır. Onları saklıyorlar, onları ortaya koyduğumuz zaman çok bambaşka bir şey çıkıyor. Şimdi, hilafet kaldırıldıktan sonra hemen bir kavga başlatılır: Kim halife olacak?...Vahdeddin tekrar ortaya çıkar. Abdülmecit "Ben devam ediyorum" der, Mısır Kralı girer, Şerif Hüseyin tekrar kendini sunar filan... Türkiye, kim olacağı konusunu hiç tartışmaz, bırakır. Kendi aralarında müthiş bir çekişme başlar ve herkes birbirini "Sen İngiliz ajanısın" diye suçlar. En sonunda bir noktaya varılır: "Gücü olmayan bir halife neye yarar; başkalarının oyuncağı olacaktır" diye.

Burada ben size iki örnek vermekle yetineceğim. Bir tanesi Trablusgarp'lı Süleyman Baruni dir, İtalyan savaşında İtalyanlara karşı bayağı savaşmış, Osmanlı Devletine de bağlı biridir, o der ki: "Zavallı gülünç bir halifedense, hiç olmaması iyidir" 1924 yılında Mart ve Nisan aylarında Mısır'da bir dizi makale yayımlayan bir Ağa kendi halkını, Mısırlıları şiddetle eleştirir. "Arapların hilafete karşı İngilizlerle işbirliği yaptığını ret mi ediyoruz yalanlayacak mıyız? Mısır'daki 200 bin Yunanlının kendi hükümetine, 14 milyon Mısırlının Ankara'ya yaptığından fazla yardım yaptığı doğru değil mi? Biz, Ankara mücadele ederken tek damla kan akıttık mı? Sorularını sorar; çok açık, biraz da inciltici sorulardır ve der ki: "Türkler hilafet için yapacakları çabayı 500 yıl yaptılar, artık yoruludular. Zaten

8 milyon yorulmuş, savaştan çıkmış bir kitledir. Onları bırakalım biz 300 milyon Müslümanız, biz bu bayrağı kendimiz kaldıralım hadi" Ondan sonra bir sürü tartışmalar, hiçbir zaman hiç kimse ne bayrak kaldırır, ne bir şey. Bol çeneden ibaret bir şey kalır. Çünkü, asıl eksik olan kendi bağımsızlıklarıdır. Böyle bir kararı alabilmek için, önce bağımsızlığının olması lazım. Onu sonra fark ederler ve nitekim Türkiye 1923'ten itibaren devrimlerine başlayıp, sürekli yaptığı sırada, Arap dünyası 1950'ye kadar bağımsızlık savaşı veriyordu. Yani, daha işin başlangıcındaydı. Dolayısıyla karar alamazlardı. Ha, bu eksiklikten dolayıdır ki, tabii eleştirilerinde dengesizlikler olması doğaldır.

Halbuki, çok dikkat edilirse, hem eleştiriler hem de Türkiye'nin yaptığı birçok şeyi aynen yaparlar. Örnekler vereceğim: Ulusal egemenlikle beraber beraber tabii cumhuriyeti reddederler ve krallıkları tercih ederler; ama, şimdi bakınız, bütün Arap dünyasında büyük kısmı cumhuriyetle idare ediliyor, hepsinde de meclisler kuruldu. Türkiye Lozan'da bağımsızlığın vazgeçilmez şartı olarak kapitülasyonların tamamen kaldırılmasını sağlamıştır. O zaman bunu "Geri kalırsınız, siz kendi başınıza bir şey yapamazsınız" diye çıkmıştır ama sonra, hepsi kendi himayeci rejimlerden "Biz kapitülasyon isteriz" diye bağrışmaya başlamışlardır. Bunun çok güzel bir örneği Lübnan'dan gelir. Lübnanlılar Fransızlara baş vururlar: "Siz bizi kurtarmaya geldiğinizde ne dediniz; işte bu Türkler, Osmanlılar geri adamlar bunların

idaresi altında olmak zuldür, sizi oradan kurtaralım dediniz. Şimdi, o aşağılık dediğiniz adamlarda kapitülasyonlardan vazgeç, bize devam ediyorsunuz. Demek biz mi aşağılıyız?!" Yani, çok garip bir kompleksin içine girerler. Bu tartışmalarda zaman zaman, veryansın diye Türklere de saldırdıkları olmuştur; ama, açık söylemek lazım, özeleştiri kendilerine daha çok gelir ve zaman içinde kapitülasyonların kaldırılmasını sağlamak için mücadele verirler.

Fes olayı da enteresandır; fes yanlış olarak İslamın simgesi diye ilan edilmiştir. Aslında hiç öyle bir şey yoktur; ta Venediklilerin filan kullandığı, orta çağlara kadar giden başı koruyan bir şeydir. Bize de 1820'lerde gelmiştir. İslamla hiç ilgisi yoktur. Ama, tuttururlar, Türkiye fesi kaldırdığı zaman, "İşte gavurlaştılar, bakın kafasına da gavur şapkasını giydi" diye. Aslında, fark edemedikleri şudur: Orada bir tabunun yıkılması vardır. Ben kafamın üstüne ne istersem koyarım kardeşim! Ve nitekim bugün İslam Dünyasında kimse fes giymiyor; ama, kabul edelim, o dönemde Atatürk devrimlerine müthiş eleştiriler vardır, ne hakaretler vardır.

Aynı şey harf devrimi için de gereklidir, Orada yanlış olarak kutsallık izafe edilen Arap dili ve harflerinin dışlanması da kültürel bir tabunun yıkılmasıdır; ama bu şekilde anlaşılacak istenmemiştir.

Kadına bütün haklarının toplumlarının birçoğundan önce tanınması da İslam dünyasının birçok kesiminde ahlaksızlık,

dinsizlik gibi nitelermelere uğramıştır. Oysa sorun, kadının hem eğitici hem de üretici olarak toplumda daha sorumlu bir rol üstlenmeseydi. Bunu önce pek iyi anlayamamışlardır. Daha sonra fark etmişlerdir; ama ne zaman? Ben Libya'da bulunduğum zaman fark ettim, bakmışlar, İsrail, 3 milyon nüfusu ile şu kadar bin asker çıkarıyor. Nasıl çıkarıyor; yarısı kadın asker. Kadın asker olarak da eğitiliyor. Mesela, Libya bütüncadınları asker elbisesi giydirip eğitiyor. Geç anlamışlardır, geç fark etmişlerdir ve biraz da eksik çerçeveli, ama böyle olmuştur.

Görüyoruz ki, aslında Türkiye'nin yaptıkları eleştirdikleri her şeyi yapmışlar başka çevreler içinde sunmaya çalışmışlardır; çok çeşitleri vardır. Asıl önemli olan bugün yapılan eleştirilerdir. Benim dikkatimi şu çekti: Günümüzde cumhuriyete, laikliğe, kadın haklarına, harf devrimine bizde de saldırılar var. Bunlar demokrasiden yararlanıp, aslında daha ileri aşamada demokrasiden vazgeçmek niyetlisi bazı adımlar gösteriyor. Mümkün mü. öne sürdükleri kadar geri yapılara dönmek?..Değil; ama benim dikkatimi çeken, kullandıkları tezlerin 1920 ve 1930 yıllarında yapılmış olan eleştirilere dayanması ve daha da enteresani, özellikle çok kullanılan bir şey var, eski Şeyhülislam Mustafa Sabri'nin eleştirileri vardır, onların filan çok tekrar edildiğini görüyorum. Kitabımda da onu özellikle belirttim. Çok enteresandır, Mustafa Sabri Sevrî onaylayanlardan biri; ama, Lozan'ı eleştiriyor. Burada gayet garip bir şey var. Kendisi hiçbir şey yapmamış, aksine en-

gellemiş bir insanın, başarı karşısında sadece eleştirisi. Hadi, o orada kendini savunmak istiyor, kendini temize çıkarmak istiyor; bugünkü unsurların onun temalarını kullanması, o dikkati çekiyor. O zaman bugünkü gençlere bir görev düşüyor; Gençlerimizin bugünkü durumu, yani "Nasıl olsa devrimler yerine oturmuştur ve işleyecektir" anlayışını bırakıp, bunu değişmez bir kader gibi düşünmemesi ce bir rehavete düşmemesi lazım. Mutlak surette daha bilgili bir şekilde bu tür tezlerin karşısına çıkması lazım. Bir yandan bu tür anlayıştakilere bilime dayanan tezlere karşı çıkarlar, diğer yandan dailerlemenin en önemli aracı olan özeleştiriye ihmal etmeyeceklerdir. Ancak bu surette 21 inci yüzyıla Atatürk'ün özlediği şekilde girebiliriz.

Dikkatiniz için teşekkürler ederiz efendim. (Alkışlar)

MEHPARE ÇELİK– Sayın koloğlu'na teşekkürler ediyoruz.

Sayın Koloğlu'na bir de küçük şükran plaketimiz var; plaketi kendilerine takdim etmesi için Sayın Ortaçı davet etmek istiyorum...(Alkışlar)

(Plaket verildi)

MEHPARE ÇELİK – Buyrun Sayın Palaoğlu.

MUSTAFA KEMAL PALAOĞLU- Türk Eğitim Derneğinin sayın Genel Başkanı, sayın yöneticileri, genç arkadaşlarım ve genç fikirli Atatürkçü dostlarım;sizi sevgilerimle saygılarımla selamlıyorum ve genç bu güzel günde burada ve huzurunuzda

olmaktan çok kıvaç duyduğumu söylemek istiyorum; bugün ve burada olmaktan çok kıvanç duyuyorum. Çok kıvaç duyuyorum, Türk Eğitim Derneğinin düzenlediği bir güzel güzel günde olmaktan. Türk Eğitim Derneğini cumhuriyete özdeş ve âdeta yaşdaş, onun temel kuruluşlarından biri sayıyorum.

Benim konum, "Yeni Bir Yüzyılda Atatürk" Atatürk yüzyılımızı derinden etkiledi; dinamik ve diyalektik olarak, onu biçimlendirdi. Ama, yeni bir yüzyılda, çok yaklaştığımız yeni bir yüzyılda, düşünceleriyle ve bu yüzyılda bıraktığı derin izlerle elbet yeni bir yüzyılda da olacak. Ama, acaba nasıl olacak?.. Ve daha anlamlı ve daha açık bir soru ile nasıl olmalı?.. Yani, eşiğinde olduğumuz yeni yüzyılda Atatürk, bir tarihdeğeri olarak mı, tarihte kalmış bir büyük tarih değeri olarak mı, sadece böyle mi olacak?.. Yoksa, çok yaklaştığımız yeni yüzyıla da, tıpkı 20 nci yüzyılda olduğu gibi, yeni yüzyıla da dinamik olarak etkileyecek ve biçimlendirecek mi? Öyle ise niçin ve nasıl?..

Eğer fazla iddialı saymazsanız, konuşmamın bir küçük tezi içerdiğini söyleyebilirim. Evet, Atatürk, bazı koşullarla 21 nci yüzyılı da etkilemiştir...

Bir çift dize, bir beyit...Eski dili seven bir insan gibi zannedilmem tehlikesine rağmen , söz sanatının çok güzel bir örneğini teşkil ettiği için ve konumuzla çok ilgili olduğunu zannettiğim için tekrar edeceğim.Yalnız hatırlamıyorsam, kısacık ömrü dolayısıyla Yavuz Sultan Selim'in ölümünden sonra- şairi

sanıyorum Baki- bir ince söz sanatı var, bir sözcük var ki , iki ayrı anlama geliyor;sözcük, asır,bildiğimiz yüzyıl; ama bir anlama daha geliyor, ikindi; Arapça bir sözcük. Beyit şöyle:

"Şems-i asr idi,asırda şemsin

Zıllı memdud olur ömrü kasir"

Bugünkü Türkçeyle anlamı: Yüzyılda senin ikindi güneşine benziyordu; ömrü kısa, gölgesi uzun. Gölgesi uzun,önemi uzun etkisi uzun. Atatürk istiyorum ki ve ümit istiyorum ki ,21 yüzyılda da önemi, etkisi ve bu anlamda gölgesi uzun bir kahraman olacak.

Atatürk'ün pek gün ışığına çıkmamış, çok sık kullanılmamış; ama, bence bütün ideolojisini, bütün eylemini ve bütün özlemini derin ipuçları vererek açıklayıcı nitelikler taşıdığına inandığım iki sözü: Biri, halas-ı hakiki,gerçek kurtuluş. Öbürü kuve-i teydiye, dayanak, güç; konuşmamla ilgili olacak. Şöyle bir köşede saklamak istiyorum.

Atatürk'ü yeni bir yüzyılda aramak ve tanımak için, Atatürk'ün 20 nci yüzyıla nasıl girdiğini ve 20 nci yüzyıldaki önemini doğru anlamak gerekir. Tarihte hep biliriz,çok ilginç rastlantılar vardır. Hatta bazen, âdeta kurgulanmış,özellikle kurgulanmış izlemini veren ve diyalektik tohumlar taşıyormuş gibi görünen güzel rastlantılar vardır. Bunlardan birisine işaret etmek istiyorum. Atatürk, 1881'de doğdu, o yıl bir başka şey daha doğuyordu Os-

manlının bağımlılığının kurumlaşması demek olan ünlü adıyla "Muharrer Kararmamesi" ve "Osmanlı Borçları Kurumu" yani Düyun-u Umumiye. İkisi de 1881'de doğdu. Atatürk, 20 nci yüzyıla genç bir subay olarak girdi. Osmanlı bağımlılığını görerek, Osmanlı tükenişini görerek ve her an bilinçle emperyalizmin kucağına savrulan Osmanlının, Tarık Zafer Tunaya'nın güzel anlatımıyla, ufuksuz mantığını görerek ve acıyla yaşayarak girdi ve 20 nci yüzyılın ilk yıllarını böyle yaşadı.

1909'da İstanbul irticasını ezmek için gelen Hareket Ordusunun genç Kurmay Başkanı, aydınlanma bilincini yakalıyordu; Türk ulusunun aydınlanma ihtiyacını ve bilincini yakalıyordu ve 1910'da bir Makedonya isyanını bastırmış olan Osmanlı Ordusunun başarısı övülürken, bir Makedonya garnizonunda kelimesi kelimesine şu sözleri söylüyordu: "Hayır efendiler, ordu, taassup ve esaret zincirini kırdığı gün başarılı olmuş olacaktır" Bu, bir bilince sıçramaktı. Atatürk, 20'nci yüzyıla, tarih bilinciyle, bağımsızlık bilinciyle, ulus bilinciyle ve aydınlanma bilinciyle giriyordu. Çanakkale'de emperyalizmi durdurarak tarihin gidişini değiştiriyor ve gerçek bir tarih bilinciyle Birinci Dünya Savaşına girişimizin, Enver Paşa'nın ve başına Osmanlı fesi geçirilmiş -Almanca bilemediğim için telaffuzumu bağışlayın- Karadeniz'de yaptıkları emrivaki dolayısıyla değil, gerçek bağımsızlığını çoktan yitirmiş devletin, gerçek bağımsızlığını çoktan yitirmiş olması dolayısıyla girmek zorunda kaldığını bilinçle görüyordu. Ve bağımsızlığı anlıyordu,

bağımsızlığın değerini anlıyordu ve o özlemi duyuyordu, o bilince sığıyordu.

Tarihi doğru okuyar ve doğru anlıyordu. Mondros'u en doğru okuyan ve en doğru anlayan insandır. Onun bir silah bırakması olmayıp, bir teslimiyet olduğunu metni ilk gördüğü andan itibaren yüreği yanarak Osmanlı Sadrazamı Ahmet İzzet Paşa'ya bildiren O'dur. Ve nihayet Birinci Dünya Savaşı'nın işbirlikçi, dayatmacı tezleri karşısına ve emperyalizmin karşısına bir antitezle çıkıyordu. Bu bilinçlerle beslenen bir antitezle çıkıyordu. Buna kısaca "Müdafayı Hukuk İdeolojisi" diyoruz. İki temeli, iki dayanağı, iki ayağı var: Biri, tam bağımsızlık. Yani, gerçek bağımsızlık; öbürü, ulusal egemenlik, yani gerçek demokrasi. Biri olmazsa öbürü olmaz biçiminde birbirine sınıksız bağlı iki temel öge. Atatürk, 20'nci yüzyıla böyle girdi, 20'nci yüzyılı biçimlendirdi.

20'nci yüzyılda Ulusal Atatürk, yeni ulusal sınırlar içinde, yeni ve ulusal bir devlet kurmuş olan Atatürk, Ulusal Bağımsızlık Savaşçısı, ulusal egemenliğin sevdalısı nasıl evrensel oldu?.. Yaşarken evrensel oldu, kendi misyonu içinde, ulusallıktan evrenselliğe sıçradı. Burada, birkaç yüz metre ötede Ulus Meydanında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk binası - hep biliyoruz- İttihat ve Terakki Cemiyetinin Ankara Kulübü binasıydı. İttihat ve Terakki'nin Ankara Kulübü binası yerelliğinden, ulusala, oradan evrensele sığıyordu; nasıl?..

Mazlum bir dünya için, güzel bir örnek olmuştu. Em-

perlamizme karşı konulabilir ve bunda başarıya ulaşılabilir. Bu örneği verebilmişti ve bu açıdan evrenseldi. Yaptığı aydınlanma devrimiyle bütün mazlum ve geri kalmış uluslar için ve böyle bir dünya için örnek oluşturmuştu. Bu bakımdan evrenseldi. Nihayet Atatürk'ün hep biliyoruz, kendine özgü bir dünya ideali vardı, bir insanlık ideali vardı, bir dünya sofrası özlemi vardı. Sömürüye dayanmayan, sömürüden arındırılmış, bütün dünya nimetlerinin hakça bölüşüldüğü bir dünya sofrası. Onun için, ölümünden sonra, bu yaşlı kürenin doğusundan ve batısından gelen feryatların arasında, ne kadar çok yer tutar dikkatle ve şaşırarak gördüm. Pekçok! "O, bir dünya yurttaşıydı" diyenler. Evet, bu anlamda, bir dünya sofrası özlemi, bir dünya ailesi ideali vardı ve bu anlamda evrenseldi.

İzin verirseniz bunu kendisinden dinleyelim -sadeleştirerek aktarıyorum- "Karşılıklı güven ve esenlik, bütün dünya milletlerinin dilemesi gereken bir mutluluk ilkesidir; ancak, güven ve esenlik, bütün milletlere yayılmadıkça, gerçek bir barışı sağlamaktan ziyade, bu, bir kısım güçlü ulusların diğerleri üzerinde serbestisi ve baskısı mahiyetinde kalır" 1 Kasım 1925-Atatürk.

"Antlaşmaların yürürlüğe konulmasından sonra, Milletler Cemiyetine girmemiz düşünülecek bir noktadır; ancak biz, Milletler Cemiyetinin, güçlülerin baskı aracı olmamasını isteriz - vasıtayı tahakküm - ve isteyeceğiz" 1 Mart 1924. Birleşmiş Milletlerin kulağı çınlasın!..

Partisinin 1935 Kurultayı sonrasında yayımlanan Başkanlık Bildirgesine elleriyle şunu yazıyor: "Uluslararası ilişkilerde fiili müsavat." Kağıt üzerinde eşitlik değil egemen eşitlik.

9 Temmuz 1922'de şunları söylemiş: "Türkiye'nin bugünkü mücadelesi yalnız Türkiye'ye ait değildir. Oyle olsaydı, belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye, büyük ve önemli bir gayret sarf ediyor; çünkü, şavunduğu bütün mazlum ulusların davasıdır. Türkiye, bugüne kadar mecut tarih kitaplarının gereklerini değil, tarihin gerçek gereklerini izleyecektir" ve 21 Haziran 1935'te Baker'a şunları söylüyor: "Şuna inanıyorum ki, eğer devamlı barış isteniyorsa kütlelerin durumlarını iyileştirecek uluslararası tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın bütününün refahı, açlığın ve baskının yerine geçmelidir. Dünya yurttaşları - evet, aynen böyle söylüyor-haset, aç gözlülük ve kinden uzaklaşacak biçimde yetiştirilmelidir" Bu anlamda da evrensel oluyordu sağlığında.

Atatürk, bize bu yüzyılda bunları yaptı ve tam bağımsızlık, ulusal egemenlik ulus devlet ve aydınlanma devrimi değerlerini bıraktı. Yeni bir yüzyılda nasıl bir Atatürk arayışı, şöyle bir soruyla başlamalı: Bu değerler aşıldı mı? Atatürk, yeni bir yüzyılda da bir önceki yüzyılda çok önemli şeyler yapmış; ama, değerleri aşılmış olmakla beraber önemi yadsınamayacak, saygınlığı unutulamayacak bir tarih değeri olarak mı yeni bir yüzyılda yer alacak? Bu değerler aşıldı mı? Hayır. Bu değerler aşılmadı. Ne tam bağımsızlık, ne ulusal egemenlik, ne ay-

dınlanma, ne sömürsüz bir dünya ideali değerleri aşılmış değil. Ama, saldırı karşısında; içeriden ve dışarıdan!.. Saldırıları ve yıkma girişimleri karşısında. İçeride, elbet dış bağlantıları da olan açık, kapalı, sistemli yıkma girişimleri karşısında ve gaffetler, dalaletler ve hıyanetler karşısında. Ama bir başka saldırı var ki, o küresel. Global, küresel bir büyük saldırı karşısında, bu bir tez olarak sunuluyor: Bu tezin sahibinin adı Yeni Dünya Düzeni ve özellikle ulus devlete ve ulusal devletlere saldırıyor ve özellikle Kemalizme saldırıyor. Acaba niçin?..

Dünya yeni yüzyıla nasıl girmeye hazırlanıyor? Daha doğru bir anlatımla nasıl girsin isteniyor? İşte, adına Yeni Dünya Düzeni denilen, globalleşme denilen küreselleşme denilen bir yeni düzen içinde, bir yeni biçimlenme içinde girsin isteniyor. Yeni dünya düzeni neler söylüyor? Herşeyden önce, "İdeolojiler öldü" diyor. Bu "Ölmeli" demektir. "Tek ideoloji kalsın, tek bakış açısı kalsın, tek yaşam biçimi kalsın istiyor. Niçin?.. Niteliği, derinliği, hacmi ve kapsamı değişmiş olan emperyalizmin, daha doğru bir ifadeyle yeni emperyalizmin önünü ve yolunu açmak için. Uluslararası uluslarüstü, uluslarötesi, evrensel ve çok büyük sermayenin önündeki ideolojik ve kurumsal bütün engelleri, önce zihinlerde sonra gerçekte yıkmak ve yolu açmak için.

Yeni dünya düzeni ne söylüyor? "Artık tam bağımsızlık yok, o modası geçmiş bir söylemdir. Bugün karşılıklı bağımlılıklar var" diyor. Yeni dünya düzeni, sosyal devlete saldırıyor. "Her

şey, ancak ve sadece satın alınabilecektir. Eğitiminizi, sağlığını, mutluluğunuzu, geleceğinizi ve ümit etme hakkınızı satın almak zorunda kalacaksınız" diyor. Kamusal girişimi, plan düşüncesini ve yön duygusunu öldürmeye çalışıyor. Yeni dünya düzeni, ulusal devlete saldırıyor; niçin? Ulusal çıkarları ön plana çıkaracak olan ve son tercihte ulusal çıkarlara öncelik verecek olan üst kurum ulusal devlettir. Ve nihayet, yeni emperyalizm, yapacağı pazarlıklarda küçük, zayıf parçalanmış ve yerel muhataplar arıyor. Büyük ve güçlü ve bütün bir ulus devletle karşı karşıya olmaksızın, etnik ve dinsel açıdan parça parça edilmiş, küçük, zayıf ve yerel güçlerle karşılaşmak ve onlara hitap etmek, onlarla pazarlık yapmak istiyor. Dünyanın bütün jeostratejik bölgelerinde terör, savaş, etnik ve dinsel parçalama girişimleri ve parçalamalar var. Bunlar rastlantı mı? Ve Kemalizme tuhaf bir eşzamanlılıkla, aslında hiç de tuhaf olmayan bir eşzamanlılıkla en çok saldıran İkinci Cumhuriyet dalgası rastlantı mı?.. Ne diyor ikinci cumhuriyetçiler, devletin resmî ağızlarının, bakanların başbakanların saklamaya imkân bulamadıkları şeyleri söyleyerek, yani "Eğitim çöktü, sağlık çöktü, kentleşme çöktü, gelir dağılımı çöktü" diyorlar; ancak, son 50 yılın gafletlerle delaletlerle ve ödünlerle dolu siyasetlerinin ürünü olan bu hazin durumun sorumluluğunu 70 yıl öncesine, Cumhuriyete ve onun kurucularına bağlamak istiyorlar. Sistemi gözden çıkarmak ve sorumluluğu aşımak için.

Bütün bunlar rastlantı değil!..

İşte, sevgili gençler ve genç fikirli dostlarım; işte tam bu noktada ulus devletin, tam bağımsızlığın ve Misak-ı Milli'nin değerini anlamak ve kutsamak durumundayız. Bir küçücük parantez açarak, Misak-ı Milli'nin olması gerektiği gibi anlaşılmadığını, hep eksik anlaşıldığını bu vesileyle söylemek istiyorum. Hep bir Ulusal Sınırlar sorunu ve ahdi gibi anlaşılmıştır. Oysa, bir 6'ncı maddesi vardır ki, tam bir bağımsızlık feryadıdır. İşte, yeni dünya düzeninin ve onun içindeki sözcülerinin ve işbirlikçilerinin ve ikinci cumhuriyetçilerin, bu açık ve insafsız saldırıları noktasında ulusal devlete, tam bağımsızlık idealine, Misak-ı Milli'ye ve Atatürk'ün sömürsüz dünya idealine sahip çıkmanın zamanıdır. Bu savunma değildir, savunma olmamalıdır ki, bu tez karşısına çıkarılacak bir yeni antitez gibi, Atatürk'ü yeniden dinamik ve diyalektik kılarak, 21'nci yüzyıla taşısin. Atatürk, kendi önemli ve saygın yerinde; ama onu yeni yüzyılda da bu tez karşısına bir antitez gibi çıkarmak ve onu yeniden ve yeni yüzyılda da dinamik, diyalektik ve tarihe yön veren bir güç olmaya yüceltmek.

Bunu kim yapacak?.. Bunu, gençlik yapacak. Atatürk cumhuriyeti niçin Türk gençliğine, daha doğru bir ifadeyle, niçin bütün zamanların Türk gençliğine armağan etti?.. Elleriyle kurduğu devlete değil de, elleriyle kurduğu ve açtığı Meclise değil de, bağrından çıktığı orduya değil de ve çok sevdiği ve kuve-i teyidiyesi olan, yani başlıca dayanağı olan millete de değil de, niçin gençliğe armağan etti?.. Çünkü, ar-

mağan ettiği cumhuriyetin bir çağdaşlaşma ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma ve onu aşma ülküsü vardı. O amaç, hareketli bir amaç. Çağdaş uygarlık dediğimiz şey, bir yerde durup bizi beklemiyor ki; işte o amaç çok dinamik olduğu için cumhuriyet, toplumun bütün zamanlarının en dinamik gücüne armağan edilmeliydi, o da gençlikti.

Öyleyse, Atatürk'ü bu saldırılar ve bu dayatmalar karşısında ve yeni yüzyılda tarihin bağrına yeniden bir antitez olarak çıkaracak olan güç, yani dayanak, yani kuve-i teyide Türk gençliğidir ve genç fikirli Atatürkçülerdir.

Hepinize saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

MEHPARE ÇELİK — Teşekkür ediyoruz Sayın Palaoğlu.

Efendim, size de şükran plaketimizi Türk Eğitim Derneği Genel Başkan Yardımcısı Sayın Şahin Mengü'den rica ediyoruz... (Alkışlar)

(Plaket verildi)

MEHPARE ÇELİK — Buyurun Sayın Turan.

Prof. Dr. ŞERAFETTİN TURAN — Sevgi ve saygıdeğer dinleyiciler sevgili öğrenciler; Kemalizmin tam bağımsızlık ilkesi ve kültür sömürgeciliğine karşı bir kalkan olarak oluşturduğu 1928 doğumlu Türk Eğitim Derneği'nin toplantısında konuşmak, 51 yıldır kendini eğitim öğretime adanmış bir Türk Vatandaşı olarak bana her zaman kıvanç verdi. Dördüncü bir yıldır karşınızdayım.

Konum, "Ulusal Egemenlik ve Kemalizm" Niçin bu konuyu seçtim; diğer arkadaşlarım da dile getirdiler, hepimiz yaşıyoruz, Türkiye Cumhuriyeti Kemalist ve onun kurucusu Atatürk, içten ve dıştan saldırılar karşısındadır. Dıştan saldırıları anlamak olanağı kolay da, içteki saldırılar kuşkusuz daha da gönül yıpratıcı, huzur bozucu oluyor. Ulusal devlet, ulusallığa karşı küreselleşme adı altında sürdürülen çabalardan Sayın Paloğlu söz ettiler. Bildiğiniz gibi, ulus ve ulusallık, aydınlanma düşüncesinin Fransa Devrimiyle ortaya attığı kavramlar. Oradan bütün yeryüzüne yayılmış ve çok uluslu, çok dilli, çok dinli, Osmanlı İmparatorluğunun parçalanmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyetinin ulusallığına temel teşkil etmiş. Her ne kadar Yedinci Cumhurbaşkanı, bir konuşmasında, "Cumhuriyet ilan edildiği zaman bunun adına Osmanlı Cumhuriyeti denilseydi, olurdu. Biz de Osmanlı Vatandaşı olmaya devam ederdik" demiş idiyse de, bu eğer dini siyasete alet etmek değilse, bilgisizliğin ve bilinçsizliğin, hatta Türk Kurtuluş Savaşının amacını görmezlikten gelmenin somut bir yansıması olsa gerek. Zaten içinde bocaladığımız çalkalanma, devletin en üst kademesinde oturmuş, egemenlik yetkilerini kullananların ve devleti yönetenlerin nereden nereye geldiğimizi bilmemesinden, oy avcılığından kaynaklanmaktadır.

Öncelikle üç kavramı, Kemalist, ulusallık ve egemenlik kavramlarını, onun kurucusu Atatürk'ün betimlediği şekilde anımsatmak gereğini duyuyorum. Mustafa Kemal Atatürk'ün ulusçuluğu bir kültür ulusçuluğudur. Benim yaşımda olanların

yıllarca okuduğu Medenî Bilgiler (Yurttaşlık Bilgisinde) kitabında -şimdiki Devlet Başkanımız da o kitabı okumuştur, hatta Mesut Yılmaz ve Tansu Çiller'in dışında bütün parti başkanları benim okuduğum o Mustafa Kemal'in kaleminden çıkan Medenî Bilgiler kitabını okudular- orada ulus şöyle tanımlanır: "Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk Milleti, Türk Ulusu" denir. Orada laikliğin tanımı da vardır, devletin tanımı da vardır, egemenliğin tanımı da vardır. Ama, gelin görün ki şimdiki Devlet Başkanımız da "Laiklik tanımlanmadığı için biz bu çalkantıları yaşıyoruz" diyebilmektedir.

Egemenlik, çok yalın bir tanımlama ile toplumda düzeni sağlayan, toplumsal ilişkileri belirleyen ve toplumun gereksinmelerini karşılayıcı, bağlayıcı kurallar koyma erki, yetkisidir hakimiyet. Kemalizm ise, bizim okul kitaplarına biraz budayarak aktardığımız gibi, salt altı ilkeden oluşan bir bütün değil, Cumhuriyet Halk Partisinin 1935 Kurultayında açık ve seçik belirlendiği gibi, yurt ve ulus tanımlarını da içeren bir esaslar, bir ilkeler bütünüdür. 1935 Halk Partisi Tüzüğü'nde, "Bütün bir esaslar Kemalizm prensipleridir" denir ve ilk olarak "Yurt" tanımlanır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde yurt kavramı vardı ama, sınırları belli olmayan bir vatan kavramı da - Namık Kemal'in- nereden başlayıp nere gittiği belli olmaz. Dinci kesime göre, şeriatın hüküm Kemal'in -nereden başlayıp nere gittiği belli olmaz. Dinci kesime göre, şeriatın hüküm sürdüğü her yer vatandır; bazı kimselere göre bütün dünya

nevi-beşer millet, rui zemin vatandır. Ama, Ulusal Antla beraber, siyasal sınırları belirlenmiş ulusal antlaşmalarla kabul edilmiş bir yurt edinmiştir Türkiye Cumhuriyeti. Onun dışında, bir kültür ulusçuluğu vardır ve bu ulusçuluk üç ilkeye dayanır: Dil birliği, kültür birliği ve ölkü birliğidir. Mustafa Kemal'in ulus tanımını üç ayaklı bir sehpadan oluşur.

İşte, bütün bunların içerisinde, çağdaşlaşmayı amaçlayan, kendine özgü bir rejimi içeren, belli dayanakları olan bir sisteme Kemalizm denilir. Böyle olunca, acaba saldırılar nedir?.. Üç öbekte toplanabilir: Birisi, egemenliğin yahut hakimiyetin Allah'a ait olduğu, dolayısıyla halifelik düzeninin geçerli olması gerektiği yolunda savlar, iddialar. Öte yandan, istibdat döneminden bahseden 70 yıllık bir zulüm, bir görüş. Üçüncüsü, numaracı cumhuriyetçilerin Atatürk ilkelerini yahut Kemalizmin demokrasiyi içermediği yolundaki savları.

Ünlü Şair ve Düşünür Cenap Şehabettin'in hoşuma giden bir sözü var -belki de meslek gereği hoşuma gidiyor- diyor ki: "Tarihe yalan söyletmek mümkündür; çünkü ölümler konuşamazlar" Eğer, ölümlerin konuşmadığı, konuşabilenlerin sustuğu, bilenlerin susturulduğu bir toplumda, bilmeyenler at oynatırsa, tabii tozu dumana katmak mümkündür. İşte, biz de toz duman içerisinde yol almaya çalışıyoruz.

Üç hafta önce Köln'de idim, Köln'ün meşhur katedralinin bulunduğu büyük caddede gezerken kocaman bir yeşil bayrak gözüme çarptı, üzerinde ayeti kerimeler var, yanında büyük

bir yazı: "Hilafet Devleti" Bayrağın altında üç tane genç, yeşil sarıklı Türkiye'de de var o yeşil sarıklılar. Oysa, açıyorsunuz Anayasayı, 171'nci maddesi devrim yasaları, inkılap yasaları var. Dini görevlilerin din kisvelerini nerede giyeceklerine ilişkin yasa var; ama gelin görün ki Aczimendiler Elazığ'dan kalkıyor Ankara sınırına kadar geliyor, sadece Anıtkabir önünde durdurulunca bizim güvenlik güçlerimiz ya da yöneticilerimiz görev yaptıklarını sanıyorlar. Yasaların dili yok ki, "Bizi ihlal ediyorlar, bize aykırı hareket ediyorlar" desinler. Ona güç verecek, savcılar, güvenlik güçleri, yöneticiler ve kuşkusuz halk.

Evet, yine Köln'e gelelim. Dikkatimi çekti, yanlarına yaklaştım, sordum, üçü de Türktü, içlerinde hiçbir Arap yoktu. Sordum: "Siz hilafet devletini ilan ettiniz, peki kim kabul ediyor? İçinizde hiç Arap yok mu? Suudi yok mu? Iraklı yok mu? Libyalı yok mu? Tabii, İran kabul etmez. Bana, "Yok dediler" Köln'de yıllardır yaşayan arkadaşlarıma sordum, "Evet, bunlar sadece Türk gençleri, bunlar Cemalettin Kaplan'ın adamları, Şimdi de Mezarıcı oraya gitmiş ve bir demecinde, "Ben kaçmadım, ama hapse girmemek için geldim" diyordu. Evet, işte bir halifelik ki, Sayın Koloğlu da dediler: Biz halifeliği kaldırdık ama, kimse almıyor; Türkiye'yi ve Mustafa Kemal'i suçlamalar devam ediyor. 1924'ten beri serbest, buyurun alın, sattık, parasız satıyoruz. Yani, Sevda Tepesini satarız da, biz onu da aliveririz, alın, madem ki sizin di... Zaten Osmanlığı halifeliğine siz gayri meşru diyordunuz, alamıyorlar, almalarına olanak

yok. Çünkü, dönemi çoktan kapanmış; çekişmelerle geçirilmiş bir halifelik dönemi var, onun ayrıntılarına girmeyelim.

Evet, hakimiyet Allah'ın; peki, halife kim? Halife ne oluyor? Halife Allah mı? Değil. Cemalettin Kaplan "Halifelik sıfatımı ilan ediyorum" derken kimden yetki aldı? Osmanlı Sultanı kimden yetki aldı?! Öyle zannedildiği gibi, Yavuz Sultan Selim gidip oradan almadı. Fatih Mehmet de pekâla kullanmıştı, aklına gelen güçlü İslam hükümdarları halifeliğini ilan ediyorlardı. Çünkü, halifelik artık imparatorluk, kayzerlik anlamına gelmişti ve tarihte biliyoruz, bir arada üç tane birden halife var İslam dünyasında. Halife kutsalsa niye öldürdüler üç tane halifeyi! Hazreti Ali'nin oğullarını niçin öldürdüler?.. Evet, demek ki Kur'an-ı Kerim'de hakimiyetin Allah'a ait oluşu yolundaki ayetler, uygulamaya konulduğunda, ister istemez başka biçimlere yönelecektir ve bütün dinlerde, zaten yöneticiler, egemenliği kullananlar, başlangıçta ya tanrı olmuşlardır, ya tanrının vekili olmuşlardır, gölgesi olmuşlardır; Papalık da onlardan biridir. Şu halde, birileri çıkıyor "Ben halifeyim, Tanrının vekiliyim" diyor da peki o toplum içinde birileri çıksa, "Bu ülkeyi biz hepimiz yönetsek" dese, bunun dinle çatışan ne yönü var?.. Kuşkusuz yok. Halifeliği getirecekler; peki, halifeliği nereden getirecekler, mezardan mı kaldıracaklar?.. Halifelik geldiğinde birisi çıkacak, Cemalettin Kaplan öldü, oğlu var, herhalde bu defa Erbakan'ın bir taraftarı, bir yandaşı gelecek halife olacak Türkiye'de. Şu halde, geçerli değil. Tanrı yeryüzüne inmediğine göre insan toplulukları başından beri birisi ta-

rafından yönlendirilmiş, egemenlik o kişi tarafından kurulmuş ve siyasal rejimler de böyle çıkmış. Bir kişi olunca monarşi oluyor sultanlık oluyor; bir grup olunca oligarşi oluyor; toplumun tümünü ilgilendirirse bu da demokrasi oluyor...

Şimdi, ulusal egemenlik kavramı, acaba Türk düşün yaşamına ne zaman girdi? Cumhuriyete nasıl yansıdı bu eleştiriler ne kadar geçerli? 23 Nisan 1920'den Mustafa Kemal'in ölümüne, 10 Kasım 1938'e kadar geçen dönemde acaba ulusal egemenlik geçerli değil miydi?.. Nasıl kullanıldı? Neler vardı? Onları kısaca anımsatmaya çalışacağım.

Fransız Devrimi'ne ilişkin bilgiler, biliyoruz Türk kamuoyuna yeni Osmanlılar aracılığıyla girer. Namık Kemal, Ali Süavi ve arkadaşları Avrupa'ya kaçtıktan sonra Fransız Devrimi'nde ortaya çıkan fikirleri, kurumları Türk kamuoyuna gazetelerle aktarmaya çalışırlar. Ve Fransız Devrim öncüleri, Jean Jacques Rousseau Montesqieu'nun siyasal rejim tanımlamaları, sınıflamaları, monarşi, oligarşi republique yahut demokrasi deyimleri, üçlü sınıflama, Osmanlı kamuoyuna da yansımış. Bu sırada, İngiltere'deki başında bir kralın bulunduğu parlamenter sistem, ki buna sonradan usulü meşveret adı verilir, ki adı sonra da meşrutiyet olacaktır... Ama, Jean Jacques Rousseau'nun, Montesqieu'nun demokrasi yahut "Republique" diye tanımladığı siyasal rejime de Arapça kökenli "Cumhuriyet" karşılığı bulunacaktır. Şu halde, cumhuriyet deyi mi, Osmanlı varlığına, Osmanlı düşün yaşamına Fransa'da

meydana gelmiş cumhuriyeti, demokrasiyi de içeren bir deyim, bir terim olarak girmişti.

Ulusal egemenlik yahut halk egemenliği kavramının ise, daha sonraları yavaş yavaş Osmanlı düşün yaşamına girdiğini görüyoruz.

Tunalı Hilmi Caddesi'ne girdiğinizde Türkçe ad kullanan mağazalar bulma olanağı yok; ama Tunalı Hilmi, Türkçenin en büyük savunucusu, 1923'te "Türkçe kullanmayanlar cezalansın" diye Meclise bir yasa önerisinde bile bulunmuş. Evet, işte bu Tunalı Hilmi'nin 1923'te "Halk hakimliği" diye bir formülü var; halk, ulus anlamına topluluk anlamına. Bunun koşullarını getirdi, meşrutiyeti yetersiz buluyor; ama, asıl "Hakimiyeti milliye" deyimini, İkinci Meşrutiyetle beraber girecektir; hem partilerin programlarına yansiyacak hem de Hakimiyeti Milliye diye bir gazete çıkacaktır. 1909'da kurulan iki parti var, Doktor Abdullah Cevdet'in de içinde bulunduğu Osmanlı Demokrat Partisi ve Osmanlı Ahali Partisi. İşte, bunların programlarında, o zamanki Osmanlıca deyimlerle hakimiyeti amme, yani kamu egemenliği ve hakimiyeti milliye, çoğunluğun egemenliği deyimlerinin yansıdığını görüyoruz. Yavaş yavaş, meşrutiyetten halk hakimiyetinin egemenliğini daha çok yansıtan bir rejime geçme denemeleri. Bu yüzden ki, 23 Ekim 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulup, bu rejim uygulamaya konulduğunda, aslında bu hakimiyeti milliyedir; çünkü, Meclisin açılmasından önce, 10 Ocak 1920'de Mustafa Kemal'in isteğiyle Yunus Nadi'nin çıkardığı ve ya-

zarlarının da bulunduğu -sonradan, gelince katılacakları- bir gazete vardı vilayetin çıkardığı adı: "Hakimiyeti Milliye'dir; 1910'da çıkmıştır, bir de 1920 Ocak ayında Meclisin açılmasından önce Hakimiyeti Milliye diye bir gazete çıkmıştır.

Bu gazetenin, ilk sayısında, Mustafa Kemal'in direktifiyle yazılan başyazıda Hakimiyeti Milliye'nin, ulus egemenliğinin, meşrutiyet olmadığı vurgulanır. Bu, açılacak Meclisin, gelecekte cumhuriyet ilan edeceğinin ilk işaretidir, meşrutiyet olmayacaktır bu ve bildiğiniz gibi, aslında rejim cumhuriyettir, Üçüncü Meşrutiyet deme olanağı yok ama, eski Türk geleneği gibi, o günkü koşullarla 3 yaşına girince adı verilecektir bu rejime.

Şimdi gelelim, 23 Nisan'da başlayan bu Mecliste acaba ulus egemenliği ne ölçüde yansıdı ve giderek Atatürk'ün ölümüne dek, 1938'e dek neler, hangi aşamalardan geçildi. Evvelce şunu ısrarla vurgulamamız gerekir: Ulusal egemenliğin geçerli olabilmesi, cumhuriyet denilen demokrasinin geçerli olabilmesi salt bir kişinin istencine, iradesine ve salt bir anayasa maddesiyle geçerli olamaz. Cumhuriyet ve demokrasi bir erdemlilik, bir fazilettir, Montesquieu'nün dediği gibi Mustafa Kemal de o tümcenin altını çizmiştir. Bireylerin, vatandaşların katkısıyla denetimleriyle var olan, yaşayabilen ve gelişebilen bir rejimdir. Başlıca koşullarını şöyle sıralayabiliriz: 1 - Önce rejim bu adı taşımalı; anayasa bu hakkı vermeli, ulus egemenliğini tanımalı. 2 - Seçim yasaları buna göre düzenlenmeli; vatandaşların geniş katılımını sağlayabilecek, serbestçe oy

vermelerine olanak verebilecek, aday olma olanaklarını sınırlandırmayacak bir seçim yasası, bir seçim düzeni. 3 - Seçmen ve seçileceklerde aranılacak koşullar. 4 - Oluşan Meclisin düzeni; İhtüzdükten başlayarak parti gruplarındaki disiplinler. Milletvekillerinin görevlerini yapma koşulları. Görevleriyle bağdaşmayacak işlerde bulunmamaları. 5 - Meclise, halk kesminin, vatandaşların, ulusun, acaba her kesimin seçtiği temsilcileri girebiliyor mu? Rejim tek partili mi, çok partili mi? Tek partili bile olsa, acaba muhalefet Mecliste görüşlerini serbestçe dile getirebiliyor mu? Hükümeti denetleyebiliyor mu? Ve nihayet, seçmenler vatandaşlar, seçtiklerini denetliyorlar mı? Yoksa, denetlenmiyorsa, o zaman Meclisten her çıkan -Zati Sungur'un kuş çıkartması gibi- "Ben sandıktan çıktım, istediğimi yaparım" deme hakkına sahip olurlar.

İşte, şimdi bu koşulların ışığı altında Meclise bakalım. Evvela şöyle bir eleştiri de geldi: "Efendim, Mustafa Kemal, zaten Büyük Millet Meclisi ilk kurulduğunda çoğunluğun oyunu almamış, hatta Cumhurbaşkanı seçilirken bile çoğunluk oyunu yok. Şimdi, Anayasa Mahkemesi güven oylamasını yasaya aykırı bularak iptal etti ya. Şimdi, rakkamlara baktığınızda buna hak veriyorsunuz, verebilirsiniz; çünkü, özellikle Yedinci Cumhurbaşkanı döneminde bunun üzerinde çok duruldu. Mustafa Kemal Meclise zorla başkan seçilmiş, zorla, oy almadan Cumhurbaşkanı seçilmiş... Rahmetli Uğur Mumcu'nun bir deyişi vardı: Bilgi sahibi olmadan fikir yü-

rütmek olunca, tabii Türkiye kurtulamaz. Gelin görün ki, az okuyan bir toplumuz. Zaten söyleşiler yahut programlar yapıldığında, siyasilere de, politikacılara da, bilim adamlarına da, türkücülere de, sanat adamlarına sorulan sudan soru şudur: "Karniyarik mı seversiniz, boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?" O yüzden, bu eleştiriler toplumda gerçekmiş gibi -Cenap Şehabettin'e hak verecekmiş gibi- yansıdı ve İkinci Cumhuriyetçilerin de gazetelerine boyuna yazdıkları bir konu oldu: Mustafa Kemal, çoğunluk oyu olmadan Cumhurbaşkanı olmuş, Meclis Başkanı seçilmiş. Gerçekten bakıyorsunuz, 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi açıldığında 115 tane üye var. Oysa, mevcut Seçim Yasasına göre, 66 seçim bölgesinden 5'er kişiden Meclise 330 kişi gelecek. Bir de, Meclisin toplanması için Mustafa Kemal'in yayımladığı bir genelge var. İstanbul Meclisinden kaçanlar da, gelebilenler de bu Meclise katılacak şu halde sayı 400'ü aşacak bir rakam. Ama, ilk gün 115 kişiyle toplanıyor. İkinci gün 130 kişiyle toplanıyor. 120 kişinin oyu ile Mustafa Kemal Büyük Millet Meclisi Başkanı seçiliyor. Ve neden acaba? İşgal altında bir seçim, 1920'lerin Nisan ayındayız, her taraf işgal altında, Güneydoğu Anadolu, Batı Anadolu, Merzifon vesaire... Hatta Ankara'da bile bir Fransız birliği var. Seçim yapılan yerlerden her seçim bölgesinden 5'er milletvekili çıkması lazım... Seçimler uzun sürüyor, iki dereceli bir seçim. Seçilenlerin bir kısmı para bulamadığı için gelemiyorlar. Bir kısmı düşmanların bulunduğu yerden geçemedikleri için gelemiyorlar.

4 kişi de seçimden sonra öldükleri için Meclise gelemiyorlar. O yüzden, Meclis, ister istemez gelenlerin sayısıyla toplanmak zorunda kalıyor, ilk yaptığı şey de: Nisab-ı Müzakere diye bir yasa kabul etmesi, yani görüşmelerin yeterlilik sayısı. Buna göre, rakamsal sayının üçte biriyle Meclis toplanabilecek ve gerekli kararları alabilecektir. İstanbul'dan gelen milletvekillerinin sayısı da 68'i bulunca dondurulmuştur 1920 Ekiminde. Bu yüzden 1920 Meclisinde, ilk Mecliste sayılar en çok 390'a kadar çıkıyor. Şimdi, Nisab-ı Müzakere, Görüşmelerin Yeterliliği Yasasını görmezlikten geldiğinizde, böyle bir yasa var olduğunu bile bile bunu görmezlikten gelerseniz, "Mustafa Kemal Meclis Başkanı seçilirken az oy aldı" demek değil, hatta "İkinci Mecliste Cumhurbaşkanı seçilirken bile az oy aldı" demek olanağı vardır. Çünkü, Mustafa Kemal'in 29 Ekim 1923'te Mecliste seçildiğinde Meclis yenilenmişti, İkinci Dönem milletvekili idi, o dönemde de Mustafa Kemal oylamaya katılan 158 kişinin oybirliğiyle Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Ama, rakamsal sayı 316'dır ve Nisab-ı Müzakere Yasası, üçte birle bile toplanma olanağı vermektedir, yani 106 kişiyle bile toplanabilmektedir. E, gelin görün, işte yasayı görmezlikten gelerek bir suçlamaya yöneliyorsunuz.

Kanımcı Türkiye'nin birçok sorunları var. Bu sorunların, konumuzla ilgili iki ögesi var bana göre. Birincisi, Türkiye'de din siyasete alet ediliyor; ikincisi, bilim siyasete alet ediliyor. Bilim siyasete alet edilmektedir. Yalnız siyasetler yapmıyor bunu biz bilim adamları da yapıyoruz. Partilere göre, zamana göre,

nabza göre şerbet veren pekçok üniversite mensubu, benim gibi akademik unvan taşıyan kişiler var. O yüzden ben akademik unvanımı kullanmamayı yeğliyorum.

Evet, Mustafa Kemal'in bu seçimleri dışında, dünyanın en demokratik Millet Meclisi olduğunu inkâr eden yok. Seçim sistemi iki derecelidir. 1923 Nisan'ında seçimlerin yenilenmesine karar verilir. Bu sırada Mustafa Kemal'in ve onun adliyedeki reformunu gerçekleştirecek olan Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'un önerisi, tek dereceli seçime gitmektir. Fakat, Mecliste bunu kabul etme olanağı bulunmaz. İlginçtir 1923 Martında Seçim Yasasında yapılan değişiklikle seçmen yaşı 22'den 18'e indirilir. Seçilmek için de 22 yaş esası getirilir. Bu nedenle 1995'te Seçim Yasasında yapılan bu değişiklikle seçmen yaşının 21'den 18'e indirilişi, politikacılarımızın ilan ettiği medyamızın peşinde koştuğu gibi, cumhuriyet tarihinde ilk kez olan bir olay değil 1923'te 18 yaşına indirilmiş ve 1934'e kadar bu geçerli olmuştur.

Birinci Büyük Millet Meclisinde muhalefet var, ikinci grup var, değişik gruplar var, bunu herkes biliyor; ama, ikinci, üçüncü, dördüncü - Mustafa Kemal döneminde beş tane seçim var - seçimde acaba muhalefet yok muydu? Nasıl olmasın?! 1923'te yenilenen Mecliste, biliyoruz bir yıl sonra yeni bir parti kurulur, adı da: Terakkiperver Cumhuriyet Partisi. E, 1927'de yenilenen Meclisten sonra, bir başka parti, ikinci deneyim, çok partili hayata geçiş, nedir onun adı: Serbest Cumhuriyet Partisi. Ama Türkiye'nin o günkü koşulları

içerisinde, devrimlerin yapıldığı bu dönemde, ne yazık ki parti başkanlarının dışında bu yeni kuruluşlar gerici hareketlere neden olur. Birisinde Şeyh Sait İsyanı, ikincisinde İzmir Mitingi, arkasından Menemen Olayına yol açan olaylar ve bu partiler kapatılır. Hatta Serbest Parti kendisini kapatır. Ama bakıyoruz 1931'de seçimler yenilenirken tek parti kalan Cumhuriyet Halk Partisi, Meclise muhalefetin sesi gelsin diye bir uygulamaya gidilir. Göz ardı edilen bu uygulama çok önemlidir kanımca. Nedir o; tek parti, Cumhuriyet Halk Partisi 30 seçim bölgesinde aday göstermemiştir. Muhalefet milletvekilleri, yani Serbest Fırkadan isteyenler ve başkaları seçilsin... Ve gerçekten de bu seçimlerde 22 tane Cumhuriyet Halk Partili olmayan milletvekili Meclise girmiştir; 30 seçim bölgesinden 22'sinde Meclise girmişlerdir bunlar. Kimdir bunlar?.. Bunlar İttihatçılardan birisidir, mesela şimdiki kabinede de görev alan Nahit Mentеше'nin babası Halil Mentеше İzmir'den seçilmiştir eski bir İttihatçıdır. Sırrı Bellioğlu seçilmiştir, İzmir'den başkaları seçilmiştir, 22 kişi. 1935'te yenilenecek Meclise baktığımızda, orada da gene parti başkanının, hatta Parti Genel Sekreteri Recep Peker'in karşı koymasına rağmen, Mustafa Kemal, Sırrı Bellioğlu ile Halil Mentеше'nin seçilmelerini istemiştir ve onlar Meclise tekrar girmişlerdir.

Demek ki, tek parti yönetimi olmakla beraber, muhalefetin sesinin Mecliste yansması için elden gelen bütün çaba gösterilmiştir. Ama, gelelim bir de milletvekillerinin durumu var. Milletvekillerinin Meclise devamsızlığı, 1927'den beri kar-

şımızda. Şimdi de görüyorsunuz, medya veriyor, 15-20 kişiyle toplantı yapıyor. Hatta öyle ki, bir yabancı devlet başkanı, yani Gürcistan Devlet Başkanı konuk olarak Mecliste konuşma yaptığıında, kimileri tesbih çekiyor, kimileri fıkra anlatıyor, kimileri karikatür çiziyor ve o nazik -Sovyet Rusya'da da Dışişleri Bakanlığı yapmış Devlet Başkanı - şu diplomatik uyarıda bulundu: "Acaba çevirmenim mi yanlış anlatıyor benim söylediklerimi!" Bu, Türkiye Büyük Millet Meclisinde bir yabancı devlet adamının sarf etmemesi gereken bir uyarıydı. Ya da ne yapıyorlar: Çiğ köfte partileri! Deli dana eti olmayan Urfa Köftesi tavana tutar mı!..

1927'de Mustafa Kemal, yayımladığı bir bildiride, bundan sonra seçilecek milletvekillerinin uyması gereken ilkeleri saptamıştır. Bunlar; 1 - Milletvekilleri, dışarıda milletvekilliği onuruyla bağdaşmayan işleri görmeyeceklerdir. 2 - Milletvekilleri, devlet tarafından kurulan hiçbir kamu kuruluşunda yönetimde görev alamayacaklardır; ancak kendi paralarıyla ortak olduğu yerlerde -yönetimde olmamak şartıyla - oradaki haklarını sürdürebileceklerdir. Bakanlar, başbakanlar, parti müfettişleri ve parti ileri gelenleri ise hiçbir şekilde Meclisin dışında, kamu kuruluşlarında görev alamayacaklardır. Son bir madde var, o da: Milletvekilleri Meclise devam etmek zorundadırlar. Parti Başkanı Mecliste milletvekillerinin devamını kollayacaktır. Bu işte 1927'de Meclisi çalıştırmak için, Mecliste devamı sağlayabilmek için başvurulmuş bir yol. Çünkü, Mustafa Kemal Atatürk'ün en büyük karşıtlarından Rıza Nur'un anılarında dile

getirdiği gibi, "Biz İstanbul'da otururduk, arada bir Ankara'ya uğrardık, olup bitenleri izlerdik, Meclise devam etmiyorduk" diyor. Meclisi çalıştırabilmek için 1931 seçimlerine giderken vurgulamak istediğim bir başka büyük olgu var: Dünya ekonomik bunalım içerisinde. 1929-1930 bunalımı, Türkiye'de yansımıştır. Bu devletçilik ilkesi doğacaktır; ama önemli olan devletçilik ilkesinin uygulanması değil, Türkiye Büyük Millet Meclisi ekonomik bunalım içerisinde bulunan halkına örnek olsun diye, 500 lira olan milletvekili maaşlarını, seçimden 15 gün önce 350 liraya indirmiştir. Bir ayraç açayım, o dönemde 1'nci derece devlet memuru maaşı 400 liradır. Ama, milletvekilleri, ben gelen vatanaşlarıma yemek yediriyorum, 3 katlı apartmanda otururum, beyaz eşyalarım eskidi, bana 30 milyon lira ev kirası verin diye değil, maaşlarından yüzde 30 oranına varan bir indirim yapıyorlar. İşte böyle bir Meclis!.. Böyle bir Mecliste iş görülmüştür, böyle bir Mecliste devrim yasaları çıkarılmıştır. O yüzden, Mustafa Kemal'in dediği gibi, "Eğer, dikkatör olsaydım bana diktatör diyemezsiniz, ama ben milletimin ve halkımın ruhunu elde ederek gereksinmelerini dile getirerek istediğimi sevgiyle yapıyorum"

Mustafa Kemal Atatürk öleli çok oldu; Cumhuriyet 75'nci yılına girecek. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışıyla beraber 76'ncı yılındayız. Olaylar çok yönlüdür; ama, biraz önce dinlediğimiz Mustafa Kemal 10'ncu yıl Söylevinin sonunda kendi kaleminden çıkan son tümcenin ilk şekli şöyledir: "Ebediyete akıp giden her 10 yılda bu büyük millet bayramını artan

bir şevkle gönülden kutlamanı dilerim. Beni unutmayınız" Ama, o dönemde Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri olan Yusuf Hikmet Bayuş, buna itiraz etmiştir: "Bu bir ayrılık mesajı oldu, size yakışmadı" demiştir ve değiştirmiştir. "Ne mutlu Türküm diyene" şeklinde bitirmiştir.

Mustafa Kemal'in gözlerini hayata kapadığı Dolmabahçe Sarayını 1968'de gezen Fransız devlet adamı ünlü De Gaule deftere şunları yazmıştır: "Atatürk ölebilirdi çünkü ışık parlıyordu, çünkü meşale alevlenmişti, çünkü halk yürüyordu" Bu, 1968 29 Ekiminde bir yabancı devlet başkanının yazdıkları. Bugün de yürüyoruz; ama, nereye yürüdüğümüzün farkında değiliz. Bugün de isteriz, istemeyiz diyoruz, ne istediğimizin ne istemediğimizin farkında değiliz. Atatürkçülüğü çok yanlış anladık, bacaklarını kırptık, bıktırarak derecede anlatmaya çalıştık. Bundan başkaları yararlandı. Önce bilmek gerekir; Atatürkçülüğü gelecek yüzyıla taşımanın yolu Atatürkçülüğün içerisinde. Sayın Palaoğlu vurguladılar, aklımızda ve kafamızda tuttuğumuz bir müspet bilim olacaktır. O müspet bilim ki her an değişkendir, 21'nci yüzyılda yeni şekiller alacaktır, yeni sorunlar getirecektir, yeni veriler verecektir bize ve devrimcilik anlayışıyla biz onu yorumlayarak -ama devirmeden - topluma mal ettiğimize, toplumun gereksinmelerine ve bilim teknolojinin verilerine göre, biz gerekli düzenlemeleri zamanında yaparsak Kemalist Atatürkçülük ilkeleriyle beraber, 21'nci yüzyıla da 22'nci yüzyıla da taşar, yaşayabilir. Ama, öyle değil de, sadece "İzindeyiz" diye, izin alıp

evimizde yatarsak, bu iş olmaz. Onun için, geçtiğimiz 10 Kasım'da bir Derneğin TRT'ye de getirip astığı -bu söz benim için çok önemli- Mustafa Kemal'in resminin altında: "Sizi izliyorum" diyordu. Evet, onun bizi izlediğini bilerek, biz onu öğrenmeye çalışarak... Çünkü, yalan söylemek mümkün; ama, yalancının mumunun yatsıda sönmeye için yalan olduğunu kanıtlamamız gerekir. Ewela öğreneceğiz, çok kolaydır öğrenmek, sonra bilinçleneceğiz, özümseyeceğiz. Ama, kot pantolon giymemize, ata binmemize gerek yok. Leblebi ile rakı içmemize de gerek yok. Vagon penceresinden sarkmamıza da gerek yok. Atatürkçülük bir düşüncedir, bir yaşam biçimidir. Düşüncede ve yaşam biçiminde toplum hayatında onu izlemeye devam edeceğiz.

Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkürler ederim. [Alkışlar]

MEHPARE ÇELİK — Hocam, biz de size teşekkür ediyoruz.

Size de bir şiltimiz var ve bu şilti vermesi için Türk Eğitim Derneğinin eski genel başkanlarından Profesör Doktor Sayın Rüştü Yüce'yi davet ediyorum... [Alkışlar]

Efendim, Konferansımız sona erdi, konuşmacılarımıza tekrar çok teşekkür ediyoruz. Çok kısa bir aradan sonra tekrar birlikte olacağız, bir başka güzel etkinlikle bu beraberliği sürdüreceğiz.

İBRAHİM ORTAÇ (TED Genel Başkanı) — Arayı vermeden evvel, ben Sayın Mehpare Çelik'e buraya geldiği için, bize yardımcı olduğu için teşekkür ediyorum.

Ancak, Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanı geçen toplantımızda söylemişti "Atatürk nerede, Mehpare Hanım oradadır" demişlerdi. [Alkışlar]

Biz de, kendilerine gene Türk Eğitim Derneğini hatırlamaları, anılarında kalması için şildimizi takdim ediyoruz efendim. [Alkışlar]

MEHPARE ÇELİK — Efendim, Türk Eğitim Derneğine teşekkür ediyorum. Gerçekten öyle, yine emirleriniz olur diyorum. Atatürk ile ilgili her konuda ben her zaman emrinizdeyim; çok teşekkür ediyorum ve bir duygumu aktarmak istiyorum.

Sayın Paloğlu, Sayın Koloğlu konuşmalarında -bilemiyorum ben mi öyle algıladım- biraz paniğe kapıldım. Yani, bir şeylerin yapılması lazım geldiğini... Hocam gülüyor şimdi orada... Bir şeyler yapılması gerekli ama yapmıyoruz. Atatürkçülere idi bu sesleniş. "Atatürkçülerin bir araya gelmesi lazım" dedi. Atatürkçüler biraz zor mu bir araya geliyor?.. Ya da çok mu fazla güveniyoruz; ama, gerçekten iki değerli konuşmacımızın söylediklerinden paniğe kapıldım. Peki, ne olacak? Nasıl bir araya geleceğiz? Bunu bir küçücük soru gibi algıyorsanız bana nasıl bir cevap vereceğinizi merak ediyorum.

Biz bir araya gelemiyoruz. Geçen gün dahi böyle bir konuşmada, "Mustafa Kemal" dedim diye birileri bana kızdılar efendim. Bunu büyük bir samimiyetle size aktarmak istiyorum. "Neden?" diye sordum; "Atatürk demen lazım" dediler. Şimdi, bir de böyle şeyler mi var; Atatürk mü diyeceğiz, Mustafa Kemal mi diyeceğiz? İş buralara kadar mı geldi?! Böyle mi bölündük?! Ne dersiniz?!

Prof. Dr. ŞERAFETTİN TURAN — Benim kanım şu: Demokrasiye geçtiğimizden beri popülizme kaçış, burada kolay hedef olarak Atatürk ve devrimlerini seçti. Konuşmamda da belirttim, aslında yapılan eleştiriler yeni eleştiriler değil, çok eskiden kullanılmış temalar. Ancak, benim zannettiğim şu var: Buna karşı gerekli olan bilimsel çalışmayı yapacak kadrolar, aynı derecede etken olmadılar. Bir taraftan popülizm çok kolay işledi, halk kitlelerine giriverdi. Öbür tarafta, onu dengeleyecek olan bilimsel çalışmalarda gerekli çaba gösterilmedi. Benim kanım bu. Onun için ben burada aydınları suçluyorum ve onlar gerekli bilgileri ulaştırmayınca, yeni gelen gençlik de, o çok popülist mesajlar içinde biraz kafaları karmaşıklaştı. Buna zamanla, politikacıların büyük etkisi de oldu, büyük katkısı da oldu. Biliyorsunuz, birçok askeri darbeler bile hep Atatürk adına yapılarak bu noktaya geldik. Benim garip koleksiyonum vardır; Atatürk'ü korkutma aracı olarak kullanan karikatürler koleksiyonum var. Bu çok enteresan bir şey. Böyle, Atatürk'ü hepimiz bir yerlerinden kullandık. Aslında, onun 1938'de misyonunu tamamladığını, ama bize ilkeler bi-

raktığını düşünmemiz gerekliydi. O ilkeler üzerinden bilimsel olarak karşı mesajların getirilmesi lazımdı. Benim kanaatim, yeterince yapılmadığı için, bir boşluk doğdu. Dolayısıyla gerçekten Atatürk'ü tam tarihsel yerine oturmada çaba sarf etmemiz lazım. Piyasayı karşı tarafa kaptırmış durumdayız. Onun için, çaba lazım.

Benim inancım bu efendim. (Alkışlar)

MEHPARE ÇELİK — Teşekkür ediyoruz.

Efendim, o zaman bu konuda Türk Eğitim Derneği gibi, gerçek Atatürkçü derneklere ve gerçek Atatürkçülere, gençlerimize çok büyük görev düşüyor, bunu sizler de uyguladınız. Çok teşekkür ediyoruz.

Tekrar birlikte olmak üzere, ben de saygılar sunuyorum efendim; sağ olun (Alkışlar)

“ATATÜRK VE GENÇLİK”

MEHPARE ÇELİK – 19 Mayıs Gençlik Haftası nedeniyle Türk Eğitim Derneğince düzenlenen Atatürk ve Gençlik konulu konferansımıza ve değerli sanatçılarımız Suna Kan ve Gülay Uğurata'nın verecekleri resitale hoş geldiniz.

Konferansımıza başlamadan önce, ben sizleri, demokratik ve laik Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Büyük Önder Atatürk ve onun yakın arkadaşları için bir dakikalık saygı duruşuna davet ediyorum efendim.

[İstiklal Marşı ve bir dakikalık saygı duruşunda bulunuldu]

MEHPARE ÇELİK – Sayın konuklarımız, konferansımıza başlarken, ben önce mikrofona TED Başkanı Sayın İbrahim ORTAÇ'ı davet etmek istiyorum; buyurun efendim. {Alkışlar}

TED Genel Başkanı İBRAHİM ORTAÇ – Çok değerli konuklar, müsaade ederseniz bu akşamdan itibaren birbirimize Atatürkçüler diye hitap etmeyi tahmin ediyorum ki hep beraber uygun göreceksiniz. Hepinize şahsım ve Türk Eğitim Derneği Yönetim Kurulu adına hoşgeldiniz diyorum, saygılar sunuyorum.

1928 senesinde Ulu Önder Atatürk'ün direktifiyle kurulan TED, ilk başkanı İsmet İnönü. Böyle bir yükü kendim ve yönetim kurulumla beraber sırtlanmaya çalıştım ve ilerilere kadar götürmeye çalışacağız, bir bayrak yarışıdır. Bizler değişiriz fakat yarın başka Atatürkçü arkadaşlar gelip bu işleri üstlenirler ve bu bayrağı sonsuza kadar taşırlar.

Şu andan itibaren Türkiye'de yaşanan koşullar nedeniyle, ben siyasetçi değilim, bir dernek başkanım, öyle görülüyor ki, bundan sonra öncelikli olan eğitim faaliyetimizin önüne Atatürk ve inkılaplarını korumakla yükümlü TED olarak görüyoruz kendimizi. Şu anda da görüyorum, Atatürkçü olarak varız, fakat bir bütün halinde gözükemiyoruz. Bunu değerli üç konuşmacımızın önünde bir öneri olarak getirmek istiyorum. Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanımız, Sayın Barolar Birliği Başkanımız ve Sayın Ahmet Taner Kışlalı'nın önünde bu azları bir araya getirip çoğul yapmak mecburiyetindeyiz, gözükemiyoruz, gözükmemiz lazım. Ben buna inanıyorum, bu öneriyi siz sayın değerli büyüklerle beraber yerine getirirsek büyük mutluluk duyacağım. Benim bu önerim yerine geldiği takdirde bizler kendimizi çok daha kuvvetli hissedeceğiz.

Ben fazla uzun konuşmayı arzulamıyorum. Sadece rahmetli Şevket Süreyya Aydemir'in kahramanlar kuşağı diye adettiği ve Balkan Savaşından, Kurtuluş Savaşına kadar dövüşerek gelen insanları kastettiği bu devrede artık biz Atatürkçülerin de şu anda üç tane önümüzde mevcudumuz var Sayın Yekta Güngör Özden, Sayın Önder Sav ve Sayın Ahmet Taner Kışlalı, onlar da benim gözümde daha doğrusu hepimizin gözünde kahramanlar kuşağının birer devamıdır, ellerinde tüfekte harb etmiyorlar, çarpışmıyorlar, fakat fikirleriyle ve kalemleriyle bu topluma ışık tutuyorlar. Artık biz, bir araya gelip aczimendilerin olduğu bir diyarda Atatürkçüler olarak ortaya çıkıp bu işin üstesinden gelmemiz lazım. Atatürk

ve gençlik haftası nedeniyle TED olarak düzenlemiş olduğumuz bu konferansa ve arkasından yapılacak olan resitale iştirakinizden dolayı hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Bütün Atatürkçüleri kendim ve derneğim adına saygıyla selamlıyorum. (Alkışlar)

MEHPARE ÇELİK – Efendim, şimdi de Anayasa Mahkemesi Başkanımız Sayın Yekta Güngör Özden'i davet ediyorum; buyurun efendim. (Alkışlar)

Anayasa Mahkemesi Başkanı YEKTA GÜNGÖR ÖZDEN – Sayın Başkan, değerli konuklar; Atatürkçülerin, Atatürk ışığında ve onun sonsuza değin sürmesini dilediğimiz aydınlığında buluştukları bir günü yeniden yaşamamanın mutluluğuyla sizlerle görüşmeye çıkıyorum. Ben, bu konuşmayı, kendilerine çok saygı duyduğum ve güvendiğim iki seçkin ve saygın arkadaşımınla aynı masayı paylaşarak sırasıyla konuşacağımızı onların bir şeyler söyledikten sonra kalanların bana artan zaman olarak değerlendirilmesine çalışılacağını sanıyordum; ama çağrıya olumsuz yanıt veremedim, çağırdılar buraya çıktım. Ne söyleyeceğimi de pek bilmiyorum ama Atatürk için ne söylesek azdır, o nedenle herhalde sizi sıkmadan birşeyler anlatmaya çalışacağım. Öncelikle Sayın Başkanın önerisine yürekten katıldığımı söyleyeyim. Bundan beş yıl önce Başkanvekili iken, şimdi de sade bir üyeyim, çünkü Başkanlık süremi tamamladım, yanlış anlaşılır diye açıklama yapıyorum, yeniden başkan seçilinceye kadar ben şu anda bir üyeyim. Başkanvekili iken Sanat Kurumunda yaptığım bir konuşmada "yalnız camillerde buluşmayalım" demiştim

yani Atatürkçüler öldürülürken, aydınlar yitirilirken camilerde onları sonsuza uğurlama törenlerinde buluşmanın acısını yaşamayalım demiştim, ismini vermeyeceğim giderek cüretleri artan, azınlıkları tırmanın bir gerici gazete "camilere gitmeyin diye çağrı yapıyor" dedi benim için, arife tarif gerekmez, siz anlıyorsunuz ne demek istediğimi. Yani birbirimizle öyle kenetlenelim, öyle anlatalım Atatürk'ü, öyle anlayalım, öyle tanıyıp, öyle tanıtalım ki, Atatürkçüler ölmesin dedim. Yani ölümlerde bu cenazede buluşacağımıza önceden tanıyalım, hep aynı yüzlere aynı salonlarda sesleniyoruz, bu bir kötü alışkanlık oldu, bu 10 Kasım toplantılarını başka cumhuriyet toplantılarını, demokrasi insan hakları toplantılarını ilçelerde, köylerde yapalım, biz gitmeye hazırız dedim. O çağrımın bugün Sayın Başkan tarafından yenilenmesi bana mutluluk verdi, demek ki, hani akıl için yol birdir derler, bazı doğrularda buluşabiliyoruz.

Şimdi, son zamanlarda Atatürk ve Atatürk devrimleri aleyhinde dönekliliklerin, nankörlüklerin, ihanetlerin alabildiğine tırmandığı bir kötü süreci yaşıyoruz. Onlar böyle yaparken, ben sık sık söylerim, Türkiye'de tembeller istirahat eder, çalışanlar yorulur derim, bana kızarlar, aydınlar ne yapıyor? Kusura bakmasın arkadaşlarım, tabii söz meclisten dışarı denir eski anlatım biçimiyle, aydınların karanlığını yaşıyoruz. Çekemezlikler, kıskançlıklar, ayrıntıda ayrılmalar aydınların arasında var, küçük tartışmaları büyülterek yani habbeyi kubbe yaparak var, ama Atatürk ve Türkiye düşmanlarının arasındaki dayanışma etnik ve dinsel ayrımlarla birlerine karşı kutuplarda olsalar bile erek bir, hedef bir ya onu yıkmakta

birleşiyorlar; çünkü biz onu yikalım, ondan sonra kim kimi haklarsa o üste kalır anlayışıyla veryansın ediyorlar biz de aramızda güzel güzel tartışmaları sürdürüyoruz, ayrıntılarda ayrılarak git gide zayıflayıp dökülüyoruz; ama bugün bu toplantıda tanıdığım yüzler, hocalarımız var, değerli dostlarımız, arkadaşlarımız var ama ilgi oranı gösteriyor ki, istediğiniz kadar söyleyin bıkkınlık değil ama tabii bu bir psikolojik bir düzey bozukluğu bana göre, toplumsal dokuda belki bozukluk var, açıkca da söylüyorum, beni de içerisine koyabilirsiniz, nasıl olsa her şeyimizi biz çözdük, onlar gelmez deniyor; ama yetmiş yıl sonra yetmiş kere güçlü olmasını umduğumuz cumhuriyet ve düzeye bakın, yani çok duyarlı, çok özenli yaşamayı düşünmeye çalışanları tedirgin edip endişeye düşürecek kadar da kötü gidiyor. Peki, bu kötüye gidiş var da, bu yayılma var da biz niye böyle duruyoruz; bunun sorumluluğu devlet başta olmak üzere yetmiş yıldan beri yönetim makamlarında, öğretim organlarında görev alanlardadır. Öğretim Birliği Yasası savsaklırsa buna kimi cumhuriyet savcısı arkadaşlarım, kimi yargıçlar ilgisiz kalırsa, kimi aydınlar bunları demokrasinin olağan gelişimi sayarlarsa, kimi suskunlukla, kimi tepkisizlikle, kimi aldırışsızlık, umursamazlıkla, kimisi de oy gelecek sanısıyla boş yere imgelerin peşine düşerek ödünler verirse Türkiye, bugünden de beter duruma düşebilir. Hiç bundan gocunmayalım, açık söylüyorum, ben bunları söylerken de politika yapmıyorum. Politikanın ne olduğunu bilmeyenler, devlet nedir, insan hakları nedir, demokrasi nedir, yargı nedir, yurttaşlık ve aydınlık sorumluluğu nedir bunu bilmeyenler, Yekta Güngör Bey hem

yargıç, hem politika yapıyor diyorlar, onlara açıkca şunu söylüyorum değerli dinleyenler. Susmanın sorumluluğu, konuşmanın sorumluluğundan ağırdır, benim sözüm. Yine söylüyorum, konuşması gereken insanların sustuğu yerde, susması gereken insanlar üzülmeye de olsa konuşmak zorunda kalıyor, onlar konuşsunlar, organlar görev yapsınlar. Toprağın altına girmeye hazırız, ölümden hiç korkmuyorum, her yerde söyledim, kuduz olmaktan korkarım olmamak mümkün, ölmekten korkmam ölmek mümkün değil. Neden korkacağız, şerefsiz kalmaktansa aç kalmayı da yeğliyoruz biz, o halde doğru söylüyorum, ne zamandan beri insan hakları, demokrasi laiklik, Atatürk ilkeleri, yargı bağımsızlığı, Anayasa, hukuk devleti gibi konular politik konular oldu? Ne zamandan beri bunlar yalnızca politikacıların tekelindeki konular oldu? Biz insan değil miyiz, biz yurttaş değil miyiz, biz aydın değil miyiz, niye bunları tartışmayalım? İşte bunların tartışılmasına razı olmayarak bizi büsbütün susturmak istiyorlar, yetmiyor, yasa teklifleri veriyorlar Meclise Anayasa Başkanı ve üyeleri konuşmasın diye. Benim sizinle özelde konuşmamı kim engelleyebilir? Var mı böyle bir yasa çıksın da görelim. Ben bir yurttaşım gelir sizinle şiir söylerim. Mehpere Hanımla gideriz konserde şarkı takdim eder şarkı söylerim ne karışıyorlar. Görevimle ilgili konuları dışarıda konuşuyorsam, yargıçlık niteliğiyle ve gerekleriyle bağdaşmayan tutum ve davranış içinde oluyorsam, onu yetkili makamlar izler soruşturur, ancak o benim için yasak. İnsan olarak bana tanınan hakları kullanmamı hiçbir yasa değil, Anayasa bile engelleyemez. Onun için sizlerle bugün başbaşa olmanın

mutluluğunu bir kez daha yaşıyorum. Ben kimlerle konuşacağımı bilmiyordum, daha doğrusu öğrencilerle konuşacağımı zannediyordum, onun için bazı şeyler anlatayım, gençler varsa dinlesinler.

Bir kere Atatürk ne demek. Hep Atatürk'ün tabulaştığını söylüyorlar, ben yanlış anlaşılır diye söylemiyorum, kendileri neleri tabulaştırdığının bilincinde olmadan... Atatürk tabu değildir, biz tabuların peşinde koşacak, tabularla uğraşacak insanlar değiliz, akıl taşıyoruz ve ben akla tavan koymaya karşıyım. Hiçbir duygusal değerle de akla tavan konulamaz. Zaten akla tavan koyma çabaları 1750'lerden beri bizleri geride bırakmıştır, karanlığa düşürmüştür, umutsuzluğa düşürmüştür, işgali yaşatmıştır; ama ne mutlu ki, yıldönümünü yaşamak üzere olduğumuz 19 Mayıs'ın kutsal yürüyüşünün bugün coşkusunu ve kıvancını duyan insanlar olarak bir aradayız. Atatürkçü olmak onurdur, o onuru her omuz taşıyamaz. Ama ben laik olmak, laikliği benimsemek, nitelikli yurttaş olmaktır, devletin kulu olmaktan, padişahın kulu olmaktan çıkıp, nitelikli insan kalmaktır, adam olmaktır dediğim zaman başka şey olmayı anladılar kızdılar. Yok efendim... İnsan olmamak demek değildir dedim ben, adam olmak başka insan olmak başka onu ayıramayanlar yine benim konuşmalarımın alınganlıkla bana çatmaya beni yıpratmaya çalıştılar ama bir gitsek milyon varız onun için umurumda bile değil.

Şimdi, ben Atatürk'e niye bağlıyım, siz niye bağlıysanız onun için bağlıyım. Birbirimize gerçekleri anlatmayalım, bu

söyleşi diye anlatıyorum. Atatürk benim için işgal altındaki ül kemizi, Ulusal Kurtuluş Savaşını zaferle taçlandırarak kurtaran, bağımsız vatani bana veren, devletimi bağımsız biçimde bana armağan eden, mareşalinden erine kadar, kadın erkek ayırımı yapmadan her türlü yurttaş ve ondan sonra da cumhuriyeti bugünlere taşıyan değerler ve insanlar topluluğudur, bir ilkeler demetidir; Atatürk'ü ben bir kişi olarak algılamıyorum. O öleceğini biliyordu, yine söylüyorum, belki yenileme olacak, biz de Atatürk'ün öldüğünü biliyoruz, hatta Atatürkçülerin öldürüldüğünü acıyla izliyoruz ama bir şeyi de biliyoruz ki, Atatürkçüleri bir bir öldürseler, Atatürkçülüğü öldüremezler. Fikirler topla, tüfekte, şiddetle öldürülemez, o bakımdan Atatürkçülüğe bağlanmak, onunla yaşamak, onunla yarınlara çıkmak zorundayız, Atatürkçülük ne bir dogmadır, ne bir öğretiler, hiçbir dogmaya da benzemez, kendi kendini hergün yenileyen bir ilkeler demetidir, altı okla da sınırlamak olanaksız, o da yanlıştır bana göre ve tabii değerli arkadaşlarım benden daha iyi anlatacaklardır, Atatürk'ü yanlış tanııyorlar. Yok diyorlar altı oku dörde indirin, devletçiliği çıkarın, milliyetçiliği falan yapın. Atatürk'ün dediklerinden bir yanlış gösterin bana değerli dinleyenler... Bundan yetmiş yıl önce söylenen sözlerin hatta 1938'lere kadar gelin 40 alalım 50 yıl 55 yıl önce söylenen sözlerin, değil bugünlerin sorunlarını çözdüğünü yarınlara bile ışık tuttuğunu göreceksiniz. Konumuz Atatürk ve Gençlik diye geliyorum. Ne demiş alın 1927 Büyük Nutkunun sonundaki gençliğe hitabesini.

Atatürk için fikir adamı değil diyen türediler çıktı bi-

liyorsunuz, onlara soruyorum ben. Atatürk'ün 1927'de söylediğinden vazgeçtim, hani "Ey Türk Gençliği birinci vazifen..." diye başlayıp da "damarlarındaki asil kanda mevcuttur" diyen o sözü, o sözdeki veciz anlatımı. Bana 1919 16 Haziranında Amasya Genelgesi'ndeki bu milleti yine bu milletin azim ve kararı kurtaracaktır sözündeki değeri anlatan bir bilim adamı çıksın da şimdi söylesin, hatta anayasa yapan profesörler var ya bizim meslektaşlarımız, bir araya gelip 1961 Anayasasını yaptılar, Danışma Meclisi 1982 Anayasasını hazırladı, bunların içinden bana Atatürk'ün o yıllarda söylediği bir tümceyi aynı güzellikle aynı anlatımla, aynı değerinde açıklayan bir tanesini gösterebilirler alınlarından öpeyim. Yok.

O gençliğe hitabesinin altındaki "damarlarındaki asil kanda mevcuttur" diye her insanı kendi damarındaki kanın asaletine uygun davranmaya davet eden sözlerini ırkçılıkla nitelleyenlere gülüp geçelim. Atatürk'e öyle söylüyorlar, geçenlerde birisi cumhuriyette yazdı, iyi yazılar yazan adam, keşke bunu söylemesiydi diyor. Neymiş, Atatürk bununla ırkçılık yapmaz efendim, o Türk kanı, Avşar kanı, Arnavut kanı demedi, kendisini Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayan herkesin kendi insanlık anlayışına, kendi yurttaşlık anlayışına çağırarak oradaki asalete dayanmasını isteyen bir şey vardı, ben onun için 30 Ağustos'ta yazdığım bir yazıda söyledim, sütü, kanı ve mayası bozuk olmayanlar Atatürk'e saldıramaz dedim, işte var mı başka bir şey, söylesinler; kalıyor geride?.. Bir daha söylüyorum, duymayanlar duysun burada duyanlar du-

yuyor da, değerli arkadaşlarımla inşallah çarpıtmayan mut-fakları basın yoluyla doğru söylerler, sütü, kanı ve mayası bozuk olmayanlar Atatürk'e saldıramazlar. Atatürkçülük işte bu. Nedir Atatürkçülük, bağımsızlık demektir, özgürlük demektir, egemenlik demektir, onur demektir, namus demektir, eski tanımıyla şeref haysiyet demektir, adam olmak demektir, nitelikli tabii, yani adamdan başka bir dört ayaklı olur demek istemedim Atatürkçü olmayan, kendisinde o onuru taşıyarak yüceli duyan herkes, ama o onuru duymuyorlarsa o onurdan yoksun olurlar, başka onur onun olsun; ama bize bu onur yeter, onu söylemek istiyorum, bu demektir. İşte onun için Atatürk gençlere çok büyük önem veriyordu. "Ey yükselen yeni nesil, cumhuriyeti biz kurduk, onu yüceltecek ve daha güçlü kılacak olan sizlersiniz" dedi. Bir kültür olarak temelinde kültür bulduğu, temelinde kültürün olduğunu söyleyen cumhuriyet içinde onu bilgisi hür, düşüncesi hür, inancı hür bekçiler gerekir dedi, bugünlerde herkes söylüyor, sakız gibi ne olduğunu bilmeden ne götürüp getirdiğini de düşünmeden çiziyorlar, düşünce ve inanç özgürlüğü diyorlar, işte Atatürk'te o zaman söylemiş efendim. "Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür" diye, açın Türkçeleştirin bunu demin söylediğim gibi düşüncesi özgür, inancı özgür, bilgisi özgür; yani hem eğitimi öğretimi özgür alacak yetişecek, özgür bilgi edinecek, özgür inanacak insan. Ne kalıyor bunun dışında? Atatürk'ün 1923'ün 16 Ocak'ında İzmit'te yaptığı basın konferansını unutanlar, 7 Şubat 1923'te Paşa Camii'nde Balıkesir hutbesini unutanlara söylüyorum.

Atatürk'e dinsiz diyenler, laiklik dinsizlik diyenler için söylüyorum. Utanmadan bu sözleri edenler için söylüyorum. Bunları da göz ardı ediyorlar. Atatürk "gerçekleri konuşmaktan korkmayınız" demiş, daha ne desin.

Gençlere diyor ki, yorulsanız bile beni izleyiniz, beni görmek, benim yüzümü görmek demek değildir. Düşüncelerimi paylaşıyor, bana katılıyorsanız, beni görmüş sayılırsınız ve benim hiçbir mirasım yoktur diyor, size bıraktığım düşüncelerden, duygulardan ve izlemenizi önerdiğim güzel yollardan başka..." daha ne desin efendim.

Ben, bunu da bir anı olarak anlatayım. 1953 yılında Türkiye Millî Talebe Federasyonunun temsilcisi olarak Atatürk'ün Etnografya'dan tabutunun çıkarılması işleminde bulundum, bir anı diye söyleyeyim, sonra yine konuşuruz belki arkadaşlarım bırakır, bir açış gibi olsun bu, Sayın Başkan kusura bakmazsa yani güç koşullarda size geldim, rahatsızlığıma karşı.

Orada Erkek Teknik Öğretmen Okulu öğrencilerinin başlarında müdürleri Kemal Kerpetçi'nin bulunduğu bir grup bir vinç getirdiler, Etnografya Müzesi'nin, şimdi Türk Ocağının sağındaki yerin merdivenlerinden çıkılan ilk katında vinçle o demir testere ile dönen mermeri kestiler açtılar vinçle Atatürk'ün tabutunu çıkardılar, İtalya'dan getirilmiş kiraz ağacıyla yapıldığı söylenen sarı, sapları kulp dediğimiz bulunan tabut çıktı, hava ile temas eder etmez, 15 yıl hava almayan bayrak suda eriyen tuz gibi hemen çözülüp dökülüverdi, tabut yu-

kariya bayraksız çıktı, bayrak düştü, dağıldı yani, toz gibi oldu, tabut açıldı, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin profesörlerinden Kamile Mutlu hanım, tabutu açtı, mumyayı çözdü, Atatürk bir gün önce traş olmuş gibiydi ve gördüm, sağlığında görmemiştim, yeniden ilaçlandı, kefene sarıldı ve Atatürk katafalka konuldu, 4 Kasım 1953 saat 18.10'da başlayan ilk gençlik nöbetinin başkanı bendim. Üniversite öğrencileri ve yüksekokul öğrencilerinin ve üniversiteyi yeni bitirmiş arkadaşlarımız hiç unutmuyorum, belki Sayın Çelik hatırlar TRT'de uzun yıllar spikerlik yapan Kâmuran Kıratlı geldi, tıbbiyeyi bitirmişti, şimdi Tıp Fakültesinde profesör Güler Gürsu hanım var, estetik cerrahı o profesör onunla beraber rica ettiler ilk nöbete onları da aldım, dediler ki, biz üniversite bitirdik ama sizden rica ediyoruz, bu nöbeti biz de tutalım, onlara da tuturdum; ondan sonra da 10 Kasım 1953'te Atatürk Anıt Kabir'e taşınırken kortejin yöneticilerinden birisiydim, her tarafa gidip geliyordum, zamanın Cumhurbaşkanı 10 Kasım demecini verirken ben onun omuzunun sol tarafında bekleyen insandım, fotoğrafları vardır. Sonra gömülmek için Atatürk'ün tabutu alındı, şimdi Anıt Kabir'e Arslanlı Yol'dan yürüyorsunuz, alana gelmeden ewel, geldiğinizde, köşedeki ilk kapıdan yukarı çıkmadan; yani saygı duruşuna gitmeden aşağıya, yokuş aşağıya inildi, tabut alındı, Celal Bayar'ın demecinden sonra, indik aşağıya, anımsadığım on kişi vardı. Bir, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, iki Meclis Başkanı Koraltan, üç Başbakan Adnan Menderes, dört İşçileri Bakanı Namık

Gedik, beş Ankara Valisi Kemal Aygün, altı Belediye Başkanı Atıf Benderlioğlu, yedi Atatürk'ün son genel sekreteri Hasan Rıza Soyak, sekiz Makbule Atadan, dokuz Yekta Güngör Özden, on Atatürk'ün manevî evladı Abdürrahim Tunçışık galiba soyadı, on kişiydik, görevli subaylardan başka gömme işini yapan. Böyle onaltıgen biçiminde, şimdi o büyük saygı duruşunda bulunduğumuz taşın, mermerin altına rastlayan yerde Atatürk'ün kabri açıldı ve oraya kefeni içerisindeki bedeni yerleştirildi, üzeri toprakla örtüldü sonra üzerine Kıbrıs'tan gelen bir gümüş simli kesenin içindeki Kıbrık toprağı serpildi hepimiz döndük, ben Makbule Atadan'ın koluna girdim çıkardık, Atatürk'ün manevî evladı, ki ben şimdi 63 yaşındayım, o galiba 80'e yakın olacak, sağ, İstanbul'da Abdürrahim Bey önde idi gözü yaşlı yavaş yavaş orayı terk ettik, kapı kapandı bitti. Olay bu. Bir anım.

Bir anım da, 1960 yılında tekrar 27 Mayıs Devriminden sonra ilk 10 Kasım töreninde yine ben yöneticiydim, o zaman da Türkiye Millî Gençlik Teşkilatı İkinci Başkanıydım, o törende benim yazdığım bir and gençlik andı olarak okundu, şimdi her yıl 19 Mayıs'ta devlet sanatçılarında oluşan bir koro bu andı toplu olarak okuyor, ben size bir de onu okumak isterim, bunun dışında da bilmiyorum başka ne söylemek gerekir. Gençlere söyleyeceğim şeyi de sonunda söyleyeyim.

Benim 10 Kasım 1960'da yazdığım Gençlik Andı olan ve bunun bir iki sözcüğü değiştirilerek Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Bağımsızlık Andı olarak okunuyor, o and şu:

Türk Gençliği olarak özgürlüğün, bağımsızlığın, ege-
menliğin, cumhuriyet ve devrimlerin yılmaz bekçileriyiz. Her
zaman, her yerde ve her durumda Atatürk ilkelerinden ay-
rılmayacağımıza, çağdaş uygarlığı geçmek için tüm zorlukları
yeneceğimize namus ve şeref sözü verir, kendimizi büyük
Türk Ulusuna adarız.

1960'da yazdığım, o zaman Millî Birlik Komitesinin kabul
ettiği ve o yıldıan beri de 19 Mayıs'da okunan and bu.

Şimdi, benim genç arkadaşlarım için konuşacak başka
şeyim yok; ama onlara genelde şunu söylemek isterim ben.
Ne diyeyim, öğüt vermek kolaydır, örnek olmak güçtür. Bizi
geçsinler bir, Atatürkçüler sanıldığı kadar az değil, çok güçlü,
işte bakınız çevremize, Hitler'i gitti, Mussolini'si gitti, Fran-
ko'su gitti, Peten'i gitti, Stalin'i gitti ama Atatürk hiç gitmedi.
Her zaman söylüyorum, bir kez daha yineleyeyim burada,
dünyanın müslümanları çok olan ülkelerinin çoğunda müs-
lümanlık bir meskeniyettir, yaşam biçimidir, isim vermiyorum,
bazı müslümanların olduğu ülkelerde müslümanlık bir po-
litikadır, yalnız Türkiye'de dindir. Atatürk'ün sayesinde misakı
millî sınırlarını kesinleştiren Lozan'la ülkemizin kuzeyindeki Er-
menilerle, batısındaki Rumlar Avrupa'ya gitti, bugün yüzde
99.5'u elhamdülillah müslüman diyenler diyorsa bunun sa-
yesinde söylüyorlar. Yalnız Konya'da 22 kilise vardı, 21'inin
nerede olduğu belli değil, birisinin kapısı kilitli, İstanbul'u Fatih
fethettiği zaman 32 kiliseden altısını cami yaptı 26'sını bıraktı,
o da inançlara saygılıydı, 500 yıl ewel Yahudileri kucaklamış

bir milletiz, İstanbul'da söyledim, Sayın Önder Sav da vardı, siz Gagavuzlara iltiaf edip bana hakaret ediyorsunuz. Gagavuzlar Hristiyan Türkler, ben hem müslümanım, hem aynı mezheptenim, niye? Bir anlayış var sayın dinleyenler, demin sayın Kışlalı'ya söyledim, çok üzülüyorum, Atatürkçüyseniz, vatan kurtarmışsanız ne olursanız olun şeriatçı değilseniz on para etmezsiniz. Eğer şeriatçıysanız isterseniz vatani satın, isterseniz ahlaksız olun baştacısınız. Bundan bir ay ewel bana Manisa'dan bir hoca telefon etti, dedi ki, efendim, Ankara'dan Manisa'ya geldim, burada tartışıyoruz, ben sizi tanımıyorum, yazılarınızı, demeçlerinizi izliyorum, dediler ki buradakiler, isterse vatan kurtarsın, isterse bize altın bulsun, isterse petrol getirsin değil mi ki Atatürkçü ve laik on para etmez, ama şeriatçı olsun... Çünkü onlar için vatan kavramı yok, ulus kavramı yok, ümmetçilik var, Arap milliyetçiliği var. İşte Atatürk bizi karanlıklardan kurtarıp bugünlere getirmiş adam, biz bugünü Atatürk'e, yarını da çocuklarımıza gençlerimize borçluyuz. Ama ne kadar anlamlı, gençlere o kadar önem veriyordu ki, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açıldığı günü ne yaptı, çocuk bayramı yaptı, niye yaptı, o inanç hep taze kalsın, çocuklarımız aracılığıyla gelecek kuşaklara gençlere gitsin. Getirdi. Hangi devlet büyüğü yapmıştır dünyada, 19 Mayıs'ı gençlere emanet etti. Niye, çünkü gençlik kafa işi, yürek işidir, yaş işi değildir. O coşku her zaman kendisini genç sayanlarla sürsün gitsin sonsuza değin diye. Hangi büyük yapmıştır. İşte 30 Ağustos'u silahlı kuvvetlerimize 29 Ekim'i de büyük ulu-

sumuza bayram olarak armağan etti. Atatürkçü olanlara ne mutlu, Atatürkçülüğü yaşayanlara ne mutlu, Atatürk'ten olanlara ne mutlu. Bu kıvancı ve bu onuru duyan herkese yürekten sevgi ve saygılar sunarım.

Teşekkür ediyorum. (Sürekli alkışlar)

Tabii Atatürk gibi bir büyüğü, Atatürkçülük gibi bir engin ufku anlatmak çok güç; ama arkadaşlarımız söylediler onunla bitireyim, bana hep söylüyorlar, ben bunu 1952 yılının Temmuz ayında yayımlamıştım, uzun bir şiirim, o zaman serbest yazmıyordum, sonudur, o bakımdan söyleyeyim.

En çağdaş milliyetçi

En coşkun vatansever

Kurtarıcı, kurucu, devrimci büyük asker

Hiçbir şey çeviremez

Sözünde izindegiz

Her gün daha ateşli

Her gün daha zindeyiz

Nöbetteyiz

Başlar dik, alın açık yüzler ak

Koşuyoruz sonsuza omuzlarda albayrak

Gökler çökse yıkamaz öyle kaynaştık ki biz

Hepimiz bir Mehmetçik

Bir Mustafa Kemaliz. (Alkışlar)

MEHPARE ÇELİK – Sayın Konuklarımız Türk Eğitim Derneği'nin Sayın Özden'e bir Şükran Plaketi var, bu plaketi vermesi için de ben Prof. Dr. Sayın Rüştü Yüce'yi davet etmek istiyorum; buyurun efendim. (Alkışlar)

Prof. Dr. RÜŞTÜ YÜCE – Saygıdeğer konuklar, benim için büyük sürpriz oldu, Yekta Güngör Özden'in TED çalışmalarına yaptığı katkıları yirmi yıldır yakinen bilen bir arkadaşınızım, bu derneğin başkanlığını yaklaşık on senedir yaptım, bu süre sırasında Yekta Güngör Özden hep yanımızda oldu, Atatürk'ün kurduğu bu derneği biraz önceki konuşmasında içtenlikle dile getirdiği gibi, a'dan z'ye kadar devrimleriyle ilkeleriyle savunan, bizleri yönlendiren çok değerli bir ağabeyimiz, bir büyüğümüz oldu, Genel Başkanımız İbrahim Ortaç'ın bu sürprizini gerçekten mutlulukla karşılıyorum ve bu onurlu görevi hepimizin adına yerine getiriyorum. Yekta Güngör Özden, Türkiye Cumhuriyeti'nin, günümüzdeki önde gelen Atatürkçülerinden biridir, kendisini her zaman saygıyla anıyoruz ve hepimizin adına şilti veriyorum efendim. (Alkışlar)

[Yekta Güngör Özden'e Şilt Verildi]

Anayasa Mahkemesi Başkanı YEKTA GÜNGÖR ÖZDEN – Efendim, hepimize teşekkür ediyorum, ödüllerin en büyüğü Atatürkçü olmaktır.

Sağolun. (Alkışlar)

MEHPARE ÇELİK – Sayın Özden'e teşekkür ediyoruz biz de içtenlikle ve şimdi de mikrofonu, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi ve Cumhuriyet Gazetesi yazarlarından Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı'yı davet ediyorum; buyurun efendim. (Alkışlar)

Prof. Dr. AHMET TANER KIŞLALI – Anayasa Mahkemesi'nin sayın Başkanı, Barolar Birliği'nin Sayın Başkanı, TED'in Sayın Başkanı, yöneticileri, değerli konuklar; aslında gençlik nüfus cüzdanıyla ölçülmez, nasıl ki insanların sosyal sınıfları, toplumsal sınıfları da para cüzdanlarıyla ölçülemeyeceği gibi. Gençlik bir davranış biçimidir, eğer iyim-serseniz, değişikliklere açıksanız, yanına umutla bakıyor ve umut için çaba gösteriyorsanız gençsiniz demektir. Bu nedenden dolayı da yaş olarak aramızda fark olmakla birlikte Sayın Yekta Güngör'ün benden daha genç olduğu ortaya çıktı, o ayakta konuştu, ben oturarak konuşmayı tercih ediyorum.

Merak etmeyin, kağıtlara bakarak çok uzun konuşacağımı tahmin ederseniz biraz yanılmış olabilirsiniz.

Yıl 1933, Şubat ayı, Bursa'da Ulu Camii'de kılınan namazdan sonra yüz kadar kişi Türkçe ezan aleyhine bir gösteri başlatıyorlar. Türkçe ezan okunmasına karşı halkı kışkırtmaya çalışıyorlar, güvenlik güçleri müdahale ediyor, olay kapanıyor, tahmin ediyorum aradan birkaç gün geçiyor, Çekirge Yolunda bir köşkte akşam yemeği sırasında Mustafa Kemal'e, Ata-

türk'e bu olay nakledilirken, olayı anlatanlardan birisi Bursa Gençliği olayı hemen bastıracaktı, fakat zabıta ve adliyeye olan güvenden ötürü diye başlıyor ama sözlerini tamamlayamıyor, Atatürk sözünü kesiyor, sesini yükseltiyor ve şöyle diyor. "Türk genci devrimlerin ve rejimin sahibi ve bekçisidir. Bunların lüzumuna ve doğruluğuna herkesten çok inanmıştır. Bunları zayıf düşürecek en küçük ya da en büyük bir kıpırtı duydu mu bu memleketin polisi vardır, adliyesi vardır demeyecektir, hemen müdahale edecektir. Elle, taşla, sopa ve silahla, nesi varsa onunla kendi eserini koruyacaktır. Polis gelecektir, asıl suçluları bırakıp, suçlu diye onu yakalayacaktır. Genç, polis henüz devrimin ve cumhuriyetin polisi değil diye düşünecek fakat asla yalvarmayacaktır, mahkeme onu mahkum edecektir, yine düşünecek, demek adliyeyi de düzeltmek lazım diyecektir. Onu hapse atacaklar, kanun yolundan itirazlarını yapmakla beraber bana, İsmet Paşa'ya, Meclis'e telgraflar yağdırıp haklı ve suçsuz olduğu için serbest bırakılmasını, korunmasını istemeyecek, diyecek ki, ben kanaatimin icabını yaptım, müdahale ve hareketimde haklıyım, eğer buraya haksız olarak gelmişsem bu haksızlığı meydana getiren nedenleri düzeltmek de benim vazifemdir."

Değerli arkadaşlar, ben bir tarihçi değilim, siyaset bilimciyim. Dünya tarihide, devrimler tarihinde devrimini sonsuz bir güvenle gençliğe bu ölçüde açık olarak bırakmış başka bir devrimciyi anımsamıyorum. Geleceğin siyasal iktidarlarının kendi kurduğu cumhuriyetin hükümetlerinin kendi yolundan

sapabileceğine, böyle bir olasılığın bulunduğu inanan bir insan hatta bunların arasından belki kendi yapıtına ihanet edebileceklerin bulunduğu bir insan gençliğe sonsuz bir güven besliyor. Niçin acaba Mustafa Kemal herkesten kuşulanmıştır da yani geleceğin iktidarların kendisine ihanet edebileceğini düşünmüştür de gençliğe bu ölçüde sonsuz bir güven beslemiştir ve en önemli yapıtını, devrimini gençliğe emanet etmiştir. Çünkü gençlik yeniliklere açıktır. Çünkü gençlik toplumdaki köklü değişikliklerden korkmaz, çünkü gençlik yarına umutla bakar ve daha iyi bir yarın için gereken atılımları yapmaktan kaçınmaz, gereken çabayı göstermekten kaçınmaz. Niçin? Başlangıçta yaptığım açıklamayla kimse alıngan olacağı bir tanım beklemiyordur herhalde gençliğin bu davranış biçimini benimsemiş olan herkes gençtir ama gençliğin bu davranış biçiminin nedenlerini oluşturan bazı koşulları da bilmek gerekir. Her değişiklik bir uyum sorunu getirir. Örneğin, harf devrimini siz 20 yaşında yaşamışsanız buna uyum sağlamanız son derece kolaydır, ama 60 yaşında yaşamışsanız buna uyum sağlamanız son derece zordur. Gençlik enerji demektir, enerji uyum yeteneği demektir. Yıllar geçtikçe insanlar toplumda birtakım olanaklar elde ederler. Mesleklerinde yükselirler, ekonomik konumları iyileşir, gelir düzeyleri yükselir ve yitirme korkusu taşımaya başlarlar, sahip olduklarını yitirme korkusu taşımaya başlarlar, bu da insanları değişikliklerden korkmaya iter, bir ölçüde tutuculaşmaya zorlar. İnsanlar yetki ve sorumluluk taşıdıkları ölçüde köklü de-

ğişimlerden de kaçmaya başlarlar, oysa gençlik, toplumda hemen tüm yetki ve sorumlulukların dışında tutulmuş olan kesimdir, olanakları azdır, örneğin bir ev kurma olanağına da sahip değildir, çocuğu da yoktur, eşi de yoktur, bundan dolayı onların sorumluluğunu da taşımamaktadır. Bütün bunlar, onu köklü değişimlerden yana olmaya iten önemli bir çerçeve oluşturur. Zaman içerisinde insanların taşıdıkları düşünceler gerçekleşebilir, bu düşünceler gerçekleştikçe insanlar o gerçekleşen düşüncelerinin değişmesine karşı çıkarlar. Diyelim ki, 1920'lerde Mustafa Kemal'in o günün koşulları içerisinde getirdiklerini savunmuşsunuz, o günün kurumlarını savunmuşsunuz, aradan 50 yıl geçmiş, o kurumları yaratan koşullar değişmiş, eğer siz hâlâ Mustafa Kemal'in 1920'lerde getirdiği çözümlerin aynen korunmasını savunursanız artık Kemalist olmaktan uzaklaşmaya başlamışsınız demektir. Yani dünün devrimcileri yarının tutucuları olabilir.

Bir başka nokta daha var. Bütün toplumsal hareketler giderek uysallaşma eğilimi taşırlar. Çünkü giderek kurumsallaşırlar; yani tarihteki en devrimci işçi hareketleri bile zamanla düzenle bütünleşmiştir, zamanla uysallaşmıştır. Çünkü kurumsallaştıkça düzen içerisinde birtakım olanaklar elde etmişlerdir, o olanakları elde ettikçe de o olanakları yitirme korkusu başlamıştır ve bu nedenden dolayı da düzenin bir parçası olmaları kaçınılmaz hale gelmiştir. Oysa bu söylediğim koşul gençlik hareketleri için söz konusu değil. Çünkü gençlik, ismi üzerinde, sürekli bir konum değil, insanlar bir

dönem genç oluyorlar, çok ender örneklerin dışında zaman içerisinde bu gençliklerini yitiriyorlar, bir davranış biçimi olarak da yitiriyorlar. Bu nedenden dolayı da genç insanın ve o genç insanlara dair gençlik hareketlerinin düzenle bütünleşmesi, giderek uyumsallaşması, uysallaşması söz konusu değildir. Sonuç, genç insan idealisttir, ülkücü demek istemiyorum yanlış anlaşılması için, aslında yabancı sözcüklerden ben de Sayın Başkanımız gibi çok kaçınıyorum, genç insan ülkü peşinde koşan insandır ve geri kalmış ülkelerin genç insanının başka bir özelliği daha vardır, yapılan araştırmalar bize onu gösteriyor, gelişmiş ülkelerde gençlik daha çok bireyci nitelikler taşıırken, geri kalmış ülke gençlikleri daha çok ulusal değerlere önem veriyorlar.

Arkadaşlar, Kemalizm sürekli devrimciliktir. Mustafa Kemal 1920'lerin koşullarında getirdiği çözümlerin de, o koşulların gereği olan kurumların da koşulların değişmesiyle birlikte eskiyeceğinin bilincindeydi. Bu nedenden dolayı da kendi düşünce sistemini ve bunun ürünü olan ideolojisini kalıplaştırmak istemedi. Çünkü kalıplaşmak demek, günün birinde toplumun gerisinde kalmak demek olurdu. Bu nedenden dolayıdır ki, Kemalist olabilmek için, Mustafa Kemal'in devrimine sahip çıkabilmek için herşeyden önce yeniliklerden korkmamak, koşullar değiştikçe o koşulların gereği olan en ileri çözümlerden yana olmak gerekir.

Tabii Sayın Başkanın o heyecanlı konuşmasından sonra benim konuşmam belki biraz fazla bilimsel oluyor.

İşte, bunun içindir ki Atatürk kendi yapıtını emanet ederken, bu emaneti taşımaya toplumsal özellikleri en uygun olan kesim olarak gençliği görmüştür. Şimdi, genç arkadaşların da aramızda belli sayıda olduğunu görüyorum, bu tür toplantılarda hep yaptığım bir şeyi bir kez daha yapmak gereğini duyuyorum ve 1920 koşullarını bir kez anımsatmak istiyorum. Toplumun yüzde 80'i köylerde yaşayan bir toplumdur 1920'ler Türkiye'si eğitim düzeyi son derece düşüktür, her on erkekten ancak bir tanesi okuma yazma bilmektedir, bu oran kadınlar arasında binde 4'e kadar düşmektedir, çok yoksul bir ülkedir, bugünün Bangladeş'i düzeyinde bir ülkedir 1920'ler Türkiye'si, kişi başına düşen ulusal gelir 67 dolardır, Sivas Kongresinde Refet Paşa çıkıyor diyor ki "Dış borcumuz 500 milyon lira", o zamanın parasıyla, arkasından Kara Vasıf Bey çıkıyor "Bizim bütün yıllık gelirimiz toplum olarak 10-15 milyon lira, biz daha dış borcumuzun faizini ödeyecek durumda olan bir toplum değiliz, nasıl bağımsız olabiliriz?" diyor, o günün Türkiyesi böyle bir Türkiye. Bakıyorsunuz, batıda çağdaşlaşmayı gerçekleştirmiş olan demokratikleşmeyi gerçekleştirmiş olan toplumsal güçlerin hiçbirisi yok 1920'lerin Türkiye'sinde yani bir batılı anlamda aristokrasi yok, bir soylu sınıf, bir derebey sınıf yok batılı anlamda, bir burjuvazi yok, işte o sınıf içerisinde var olabilecek diye düşündüğümüz kesimler de işgalici güçlerle işbirliği yaptıkları için işgalden sonra ülkeyi terk etmişler, işçi sınıf da yok, 1920'ler Türkiye'sinde bizim işçi diye nitelendirebileceğimiz insanların sayısı 50 bin kadar,

elimizdeki bilgiler bunu çok açık olarak gösteriyor, bir işyerine bağlı olarak çalışan işçilerin sayısı 50 bin kadar. O gün, bizim işçi diye nitelendirebileceğimiz, daha doğrusu emekçi diye nitelendirebileceğimiz kesimlerin hepsi çiftçilerdir, köylülerdir, dünyanın hiçbir yerinde de köylüler bir toplumsal güç oluşturmamışlardır. Ve o gün Anadolu'da bir ulus yoktur. 24 etnik kökene sahip olan insan kesimi vardır, ama bir ulus yoktur. Oysa uluslaşamayan, kabile düzeyini, aşiret düzeyini geride bırakamayan, hiçbir toplum ne çağdaşlaşabilmiştir, ne demokratikleşebilmiştir. Ne demektir ulus olmak. Aynı topraklar üzerinde benzer koşullarla paylaşan insanlar arasında belirli bir dayanışma duygusuna sahip olmak demektir. Belirli bir birlik duygusuna sahip olmak demektir, bu da yoktur. Değerli arkadaşlar, çoğunuzun bildiği gibi, o toplumun yetişmiş insanı da yoktur. Yalnız Çanakkale Savaşında o günün Anadolusu 253 bin şehit vermiştir ve bunun yaklaşık 50 bini o ülkenin yetiştirebildiği ender okumuş, yetişmiş insandır. Kimisi subay olarak, kimisi yedeksubay olarak, kimisi astsubay olarak. İki tane altını çizmek istediğim tarihsel olay var. Bir tanesini Kurtuluş Dızisini izleyenler görmüşlerdir. Biliyorsunuz Kurtuluş Dızisi tarihsel veriler üzerine kurulmuş bir dizidir. Yani bir düş ürünü değildir. O dizinin bir yerinde, ben de bilmiyordum, dikkatimi çekti, paşalardan birisi Mustafa Kemal'e şöyle diyor, Paşam, pencereye kadar gelir misiniz? Şu geçen lokomotif bakın, o lokomotifin makinisti bir Türktür, ilk defa bir makinist yetiştirdik, bir Türk makinist olarak yetiştirdik. Bu

şimdi, zannediyorum bu günün koşulları içerisinde anlaşılması çok güç bir olay.

Yine, o günün Türkiyesini yaşayanların anılarından öğreniyoruz, Anadolu'da yeni devleti kuranlar, trenin İstanbul'dan, Ankara'ya geldiği günleri dört gözle bekliyorlar, bilmiyorum tren haftada bir mi geliyor, iki haftada bir mi geliyor, tabii günlerce sürüyor o yolculuk, trenin tahmini geliş saatinde şimdiki Ankara Garının bulunduğu istasyona koşuyorlar, inenlere bakıyorlar, böyle kravatlı falan varsa, eski deyimiyle mürekkep yalamış izlenimini veren varsa yanına yaklaşık soruyorlar, afedersiniz diyorlar, siz nereyi bitirdiniz, eğer rüştüye falan bitirdim diyen varsa, rüştüye genç arkadaşlar bilmez, ortaokul demek ona genel müdürlük bile önerebiliyorlar, bırakın müdürlüğü, genel müdürlük öneriyorlar. Bu kadar yetişmiş insanı olmayan bir Anadolu sözkonusudur o gün. Bu koşullar içerisinde Atatürk ne yapmıştır gençlik için? 19 Mayıs'ı gençlere bayram olarak verdiğini biliyoruz, onun için onun üzerinde durmak istemiyorum. Tabii çok önemli, çok önemli ve anlamlı. Ama onun ötesinde daha az bilinen ve en az bunlar kadar önemli ve anlamlı olan yaptıkları var. Örneğin Dünya Klasiklerini Türkçe'ye çevirtmiştir. Birbirinden çok farklı görüşleri içeren, insanlık tarihinin yüzyılları boyunca ürettiği, biriktirdiği düşünce ve bilgileri içeren çok sayıda değerli yapıtı Türkçeye kazandırmıştır, yüzlerce, sayısını tam bilemiyorum ve böylece gençlerin çok daha geniş bir açıdan olaylara ve dünyaya bakmasını olanaklı kılmıştır.

Kendi elyazısıyla yazdığı bir kitap vardır. Gayet ilginç ben zannediyorum ki, eski kuşaklar bunu bilir de yeni kuşaklar bilmez, birçok vesileyle fark ettim ki, eski kuşakların bir kısmı da bilmiyorlar, medeni bilgiler kitabı, vatanaşlar için medeni bilgiler kitabı; kendi elyazısıyla yazmıştır, daha sonra bu okullarda kitap olarak yanılmıyorsa 1931'den sonra kitap olarak okutulmuştur, Cumhurbaşkanının ismiyle ders kitabı olmaz diye Afet İnan'ın ismi konmuştur, Afet İnan'ın küçük eklemeleri vardır o kadar. Bu kitabında Mustafa Kemal gençlere demokrasiyi öğretmeye çalışmıştır. Özgürlükleri öğretmeye çalışmıştır, bir öğretmen gibi en çağdaş, bu topluma en layık gördüğü yaşam biçimini, yönetim biçimini öğretmeye çalışmıştır.

Değerli arkadaşlar, üzerinde birazcık durmadan geçemeyeceğim bir şey daha yapmıştır Mustafa Kemal, köy gençliği için yapmıştır köy enstitülerini. Denebilir ki, köy enstitülerinin kuruluş yılı 1940'dır, Mustafa Kemal 1938'de ölmüştür; ama bu çok yüzeysel bir değerlendirme olur, çünkü köy enstitülerinin kuruluşuyla ilgili bütün çalışmalar Mustafa Kemal'in zamanında ve onun isteğiyle yapılmıştır. Birçok kişinin de düşüncesi, ki o düşüncüyü ben de paylaşıyorum, Hasan Ali Yücel, zamanın Millî Eğitim Bakanı, gerçekten de Mustafa Kemal'i, Kemalist devrimi en iyi anlamış kişilerden bir tanesidir. Köy enstitülerinde 17 bin köylü çocuğu, maalesef daha sonra biliyorsunuz kapatıldı köy enstitüleri, tutucu güçlerin baskısıyla kapatıldı, belki sığırtmaç olarak kaybolmaya

mahkum 17 bin köylü çocuğu bu topluma 17 bin pırl pırl aydın olarak kazandırılmıştır. Tabii konunun dışı olduğu için o eğitim sisteminin içine girmiyorum, çoğunuz da bu konuda bilgi sahibisiniz hiç kuşku yok, o eğitim sistemi, köye önder yetiştirmeye yönelik bir eğitim sistemiydi. Yani yalnız öğretmen değildi, köy enstitüsünü bitiren genç köylü, aynı zamanda marangozdu, yapı ustasıydı, elektrikçiydi ve köye gerçekten çağı götüren bir önderdi. Rahmetli Muammer Aksoy benim hocamdı, ondan dinlediğim bir olay, ki beni çok etkilemiştir, her vesileyle gençlere iletmek isterim, bu vesileyi de kullanmak istiyorum. Köy enstitülerinde her cumartesi öğlenden sonra toplantı yapılıyor ve önce çevrenin sorunları, sonra ülkenin, sonra dünyanın sorunları tartışılıyor, en önce de okulun sorunları tabii bir defa hepinizin bildiği gibi, tartışma demokratik kültürün temelidir, tartışmanın olmadığı yerde demokrasi olmaz. Bu önemli, ama bundan daha önemli olmasa bile en az bunun kadar önemli başka bir şey daha var. O toplantıları köy enstitüsünün müdürü yönetmiyor, müdür yardımcılarında birisi yönetmiyor, öğretmenlerden birisi yönetmiyor, o toplantıları öğrencilerden birisi yönetiyor, yani daha düne kadar basit (basiti kendi değer yargım olarak kullanmıyorum) köylü çocuğu olan bir öğrenci yönetiyor. Müdür de o öğrenciden söz alarak konuşuyor. Bunun nasıl bir devrimci atılım olduğunu öyle zannediyorum herkes kendi vicdanında kabul edecektir. Bugün belki düşünülmesi bile ola-

naksız olan bir devrimci atılım olduğunu kabul edecektir ki, bu olay bundan 50 yıl önce, yarım yüzyıl önce geçen bir olaydır, oysa biz 12 Eylül döneminde, YÖK döneminde, Başkent Ankara'da bazı üniversitelerin bazı sınıflarında bırakın tartışmayı, öğrencilerin, profesörlere, hocalarına soru sormalarının yasaklandığı ortamları yaşadık. Bunları bilmeliyiz ki Atatürk'ün büyüklüğünü daha iyi anlayabilelim.

Arkadaşlar, bir anlamda Atatürk'ün yeniden keşfedildiği bir dönemi yaşıyoruz, o kadar ki, isterseniz ikinci cumhuriyetçi deyin, isterseniz bir numaralı cumhuriyetçi deyin, Atatürk'ü ve onun yapıtını yıkmak isteyenlerin en çok bulunduğu yüksek tirajlı bir gazetemiz bile bakıyorum artık ulusal günleri hiç kaçırıyor, Atatürk'ün resimlerini vermek için, Atatürk'ü övmek için.

Yanılmıyorsam iki yıl önce idi, 32. Gün ekibi bir çekim yapmak için evimize gelmişti, ışık düzenini hazırlarken, biraz sohbet ettik, dediler ki, bizim büromuz Anıt Kabir'e bakıyor, yıllardır biz o bürodayız ve Anıt Kabir'e kimlerin gelip gittiğini yakından izlemek olanağına sahibiz, bu son yıllara gelinceye kadar resmî günlerde resmî heyetler gelirdi, uygun adım gidip çelengi bırakıp dönerlerdi. Son bir yıldır, yani Uğur Mumcu'nun ölümünden bu yana aşağı yukarı o zaman bir on ay geçmişti, değişik bir olayla karşı karşıyayız, hemen her gün her yaştan her sınıftan insan geliyor. Uzun saçlı, blujeanlı gençler de geliyor, başı örtülü kadınlar kızlar da geliyor, yaşlılar da geliyor, sanki piknik yapmak için gelir gibi geliyorlar,

kimileri çocuklarının ellerinden tutup getiriyor, kimisi kucaklarında çocuklarıyla geliyorlar.

Yine bundan yanılmıyorsam iki yıl kadar önceydi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi benden bir konuşma istemişti Atatürk'le ilgili olarak, onların önerdiği tarihi kabul edememiştim, ancak üç ay sonrasına falan zaman verebilmişim, zaman geldi, ben de sözümü yerine getirmek için gittim, baktım sıkıntılılar, ne var dedim, yani hissediyorum bir sıkıntı olduğunu, dediler ki, biz size o zaman unutmusuz söyleyememişiz, siz zamanı verdiğinizde düşünemedik, bizim tam öğrenci festivalimiz var, galiba şimdi de Bilkent'te var benzer bir festival, bütün öğrenciler o festival nedeniyle eğleniyor. Canınızı sıkmanın önemli değil, yani üç beş kişi de olsa oturur sohbet ederiz dedim. Gerçekten de bizim mülkiyenin inek bayramını andıran çok güzel bir ortam, güzel bir hava, herkes eğleniyor, müzik var, ben de öğrenci olsam zannediyorum öyle bir havada gidip de kapalı bir yerde bir konuşma dinlemezdim, inanın salona girdiğimde gözlerime inanamadım. Herkes ayakta, yani oturacak yerler dolmuş, çok büyük bir kalabalık da ayakta dışarıya taşmış, onların o ilgisini görünce biraz uzun konuştum galiba bir baktım bir saat kırkbeş dakika konuşmuşum. Arkasından sorular geldi, bir saatte onlara yanıt verdim, üç saate yakın, bir tek kişi gitmedi ve benim biletim alınmıştı gitmem gerekiyordu, o olmasa beni bırakmayacaklardı, bana yönelik bir olay değil, yani ben bu konuşmayı ondan iki yıl önce yapsaydım, büyük bir olasılıkla o salon boş olacaktı.

Yine, izninizle tipik olduğuna inandığım bir örnek vermek isterim. İlk ğretim grevliliğimden bu yana, daha sonra ğretim yeliğimde de sürdü bu alışkanlık, bu arada Hacettepe niversitesinde de ilköğretim grevliliğim döneminde bir dört yıl bulunmuştum, her 10 Kasım'da bir dersimi Kemalizme ayırıyorum, yıllardır, önce bir 35 dakika Kemalizmi anlatırım, sonra birkaç soru gelir ve süre dolar, ders dolar olay kapanır, yıllardır böyle olmuştur bu. İnanın iki yıldır çok.değişik bir olay yaşıyorum. Geçen yıl da oldu, bu yılki on kasımda onu da aştı geçen yıl saate bir baktım ders biteli yarım saat olmuş, ikinci ders de benim, öğrencilerden özür diledim, buyurun kın dedim. Ara verelim, ondan sonra normal konuya devam edeceğim, dedim, hayır, kmak istemiyoruz ve normal konuya değil buna devam edelim dediler. Dedim tuvalete gitmek isteyen olabilir, sigara içmek isteyen olabilir. Onlar ksınlar, hocam dediler, peki isteyen ksın dedim üç kişi ktı, ikiyüz küsur kişilik sınıftan. Yine devam ettim, bir de baktım ki, biz dersi çok geirmişiz öğlen yemeği de neredeyse geçecek, uzatmayayım vaktinizi almayayım, öğrencilerin isteği üzerine ertesini günü de bir saatlik dersimi ona ayırmak zorunda kaldım. Bu yıl abartmıyorum iki haftamı buna ayırmak zorunda kaldım, öğrencilerin yoğun baskısı zerine. Niçin, niçin acaba? Atatürk'n ve Kemalizmin yeniden doğuşuna tanık oluyoruz. Bunun birçok nedeni var, bir defa yakın tarih Lenine değil, Atatürk'e hak verdi, tarih Atatürk' haklı çıkardı, 1970'li yıllarda niversite gençliği içerisinde, o yılları yakından izleyen

birisi olarak bunu rahatlıkla söyleyebiliyorum, Lenin'i Atatürk'ten büyük devrimci görenlerin sayısı çok fazla idi. Ama, tarih, evrensel olanı, kalıcı olanı Lenin'in değil Atatürk'ün yakaladığını ortaya koydu. Birinci neden bu. Bunun arkasından bir ideolojik boşluk doğdu. Bu ideolojik boşluğu dinci ideolojiler doldurmayı denediler, ırkçı ideolojiler doldurmayı denediler bir de köşe dönme ideoloji, ki şimdi dünyanın egemen ideolojisi olarak önümüze geliyor, yükselen değerlere dayalı bir ideoloji doldurmayı denedi. Bu kadar hızla değişen bir dünyada 21'nci yüzyıla gelirken dinci ideolojilerin gençlikteki bu arayışı, bu boşluğu doldurmaları uzun vadede olanaksızdır. Biz ırkçı bir terörü yaşarken buna yine ırkçı bir tepki doğması doğaldır ama, ırkçı bir ideolojinin de bir Bosna faciasının yaşandığı dünyada Kafkaslarda etnik faciaların yaşandığı dünyada uzun vadede gençliğin beklentilerini karşılaması olanaksızdır.

Bir dönem köşe dönme diye nitelendirebileceğim ideoloji etkili olmuştur. Zamanın önce başbakanı, sonra cumhurbaşkanı olan zatın da çabalarıyla etkili olmuştur; ama o dönem de hızla aşılmaya başlanmıştır. Çünkü hele bizim gibi bir toplumda teker teker kendini kurtarmanın, bireyci yollardan toplumun ötesinde bir konuma ulaşmanın, köşeyi dönmenin olanaksızlığını gençler, giderek, yaşayarak görmeye başlamışlardır. Üçüncü neden, Atatürk'e ve Kemalizme yönelik haksız saldırıların insanların vicdanlarında yarattığı tepkilerdir. Biraz önce Sayın Başkan Bandırma olayına değindi, dün gece televizyonda benim de katıldığım programı izleyenler

görmüşlerdir, inanılmaz bir olay yaşadık biz, çıkıyor en çok izlenen televizyon kanallarından bir tanesi işte bizi aldattılar tarih yalan söyledi, Atatürk 236 metre boyunda 19 metre baca yüksekliği olan bir vapurla gitti ve Vahdettin de onun kesesine kendi parasından şahsi servetinden dünya kadar, işte 400 bin altın verdi. Bunu, Atatürk'ün kurduğu kurumun başkanı, Türk Tarih Kurumu'nun Başkanı da dolaylı olarak onaylıyor. Biz, gençlerimize gerçek manada tarihi öğretemedik, hatalar oldu diyor. Gerçek ortaya çıkıyor ki, Atatürk'ün gittiği gemi 41 metre boyunda, bir defa Marmara'nın dalgalarına dayanamayarak batan bir gemidir, ikinci defa İngilizler tarafından batırılmış bir gemidir ve Atatürk'ü götürdükten altı yıl sonra da denizcilik deyimiyle ıskartaya ayrılmış bir gemidir. 236 metre boyunda olan bir gemi transatlantiktir ve Türkiye hiçbir zaman böyle bir gemiye sahip olamamıştır. Böylesine haksız, tarihsel gerçekleri saptıran, inanılmaz saldırılar insanların vicdanında elbetteki hak ettiği tepkiyi de doğuracaktı kaçınılmaz olarak doğuracaktı ve doğurmaya başlamıştır.

Başka bir neden daha var. Toplum olarak çok güç bir dönemden geçiyoruz, toplum bir çözülme tehdidiyle karşı karşıya olduğunu her an hissedebiliyor. Nasıl ki insanlar güç dönemlerinde sarılacakları bir sağlam dayanak ararsa toplumlar da güç dönemlerinde etrafında birleşecekleri bir ortak değer ararlar işte bu ortak değer arayışı içerisinde Atatürk bir kez daha o toplumu bir araya getirebilecek güç olarak yeniden

gündeme gelmiştir. Bence bunlardan daha önemli olanı özellikle gençler açısından geçerli olanı Atatürk'ün ve onun yaptıklarının önemi onun bu topluma kazandırdıklarının yitirilmesi tehlikesinin gündeme gelmesiyle birlikte gençler tarafından daha iyi anlaşılmıştır.

Kolay elde edilen şeylerin değerini insanlar kolaylıkla bilmezler, eğer bir şeyi elde etmek için çaba sarf etmemişseniz alinteri dökmemişseniz onun değerini anlamanız çok zordur. Kemalist devrim bunu yapmıştır. Bir Fransız işçisi oy hakkını elde etmek için 59 yıl kan dökmüştür savaş vermiştir. Türk işçisi, Türk kadını, Türk insanı batıdaki demokrat ya da sosyaldemokrat partilerin sağladığı hak ve özgürlüklerin hiçbirisi için bırakın kan dökmeyi, çaba bile sarf etmemiştir. Laikliğin önemini biz bile küçümserdik bundan 20 yıl önce, bunu artık kazanılmış, bir tarafa konmuş, tehlikeli olmayan bir olgu sayıyorduk, ne zaman ki onun yitirilmesi tehlikesi gündeme gelmiştir, Atatürk'ün niçin laikliğe özel bir önem verdiği bizler tarafından ve gençlerimiz tarafından daha iyi anlaşılmaya başlanmıştır.

Ben, sözlerime başlarken, daha doğrusu sözlerimin belli bir aşamasında hangi koşullardan Mustafa Kemal'in yola çıktığını anımsatmak gereğini duyduğumda, 1920'lerde Anadolu'da bir ulus olmadığını da söylemiştim. Atatürk bir ulus yaratmak görevini de üstlenmiş bir devrimci idi, onun ulus anlayışı Türkiye'de eleştirilirdi. Sağdan soldan eleştirilirdi. Atatürk'ün ulus anlayışı içerisinde ne ırk vardır, ne din vardır.

Atatürk'ün ulus anlayışı bir kültür ortaklığına dayalı ulus anlayışıdır. Yani bin yıllık bir iletişim, karşılıklı etkileşim sonucunda oluşmuş olan kültür sentezinin bu topraklar üzerindeki insanlar tarafından paylaşılmasına dayalı bir ulus anlayışıdır. İrkçılar Atatürk'e her zaman karşı olmuşlardır, Turancılar karşı olmuşlardır, kürtçüler de karşı olmuşlardır, Kürtler demiyorum kürtçüler de karşı olmuşlardır. 21'nci yüzyıla girerken Atatürk'ün ulus ve ulusçuluk anlayışının ne ölçüde çağdaş, bırakın 20'nci yüzyılın anlayışı olduğunu, 21'nci yüzyılın anlayışı olduğu ortaya çıktığından dolayıdır ki, gençlik bir kez daha Atatürk'ü saygıyla keşfetme durumunda kalmıştır. Bugün Bosna'da komşusunu öldüren, evini yakıp yıkan, karısının, kızının ırzına tecavüz eden Sırp ile bunlara maruz kalan Boşnak ayrı ırktan mı geliyor, hayır, slavdır ikisi de ayrı dili mi konuşuyorlar, hayır aynı dili konuşuyorlar. Bir ulusun ayrılmaz iki parçası, iki ögesi olması gereken bu iki kesim bugün bir insanlık faciası yaşıyorsa nedeni, aralarındaki inanç farkıdır. Dini, siz, ulusun bir ögesi olarak koyduğunuz zaman karşınıza çıkan durum budur. Biz bugün yüzde 99'u müslüman olan bir toplumda yaşıyoruz diyoruz, doğru, ama o müslüman toplumun içerisinde de ayrı mezhepten olan insanlar var. Benim içinde bulunduğum hükümetin en büyük acılarından bir tanesidir, biz bir Maraş katliamı yaşadık, Sivas'ı ne çabuk unuttuk. Yaşadığımız evrensel ve ulusal facialar, çağdaş facialar Mustafa Kemal'in ne ölçüde haklı olduğunu bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Bu, kanımca, gençliğin Kemalizme yönelmesine önemli bir katkı yapmıştır.

Sayın Sav beni hoşgörsün biraz daha zamanı kullanmak istiyorum, çok değil.

Bakın, size çok ilginç bir tarihsel gerçeği anımsatmak istiyorum. Biliyorsunuz Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra çok güç koşullarda olduğu halde dışarıdan gelen birçok kesime kollarını açmıştır, tarihsel belki bir gereğin de ürünü olarak, bunlar içerisinde örneğin Boşnaklar vardır, Boşnaklar Türk değil, müslüman ama Türk değil. Boşnakları kabul etmiştir Anadolu, niçin, bizim kültürümüze yakın olduğu için ırk olarak bizden olmadığı halde. Buna karşılık Hamdullah Suphi Tanrıöver ırkçı etkiler altında kalarak Romanya'ya Büyükelçi olarak yollanıyor, Romanya'da Gagavuz Türklerini keşfediyor, Gökoğuzların, yani Türk ırkından gelen ama Hristiyan olan Türkleri keşfediyor ve Ankara Hükümetine mesaj yolluyor bunları Türkiye'ye alalım diye, Ankara Hükümeti soğuk bakıyor, çünkü ırkçı değil Ankara Hükümeti, çünkü Kemalist yaklaşım ırkçı yaklaşım değil. Eğer öyle olsaydı, Gagavuz Türklerini Boşnaklardan önce kabul etmesi gerekirdi, bunu yapmamıştır Ankara Hükümeti.

Değerli arkadaşlar bizim kuşaklarımız Atatürk'ü önce sevdik sonra saydık. Sevdik çünkü Atatürk büyük bir ulusal kahraman, kahramanlar sevilir. Ama zaman geçtikçe, yıllar ilerledikçe o sevgi onun yaptıklarının değeri anlaşıldıkça saygıya dönüştü, büyük bir saygıyı da peşinden getirdi. Oysa, şimdiki kuşaklarda ben tersini görüyorum, çünkü ben derslerimi hep öğrencilerle tartışmalı olarak yaparım. Önce bir kayıtsızlık

vardı, 12 Eylül döneminde hatta bir tepki vardı, şimdi büyük bir saygı, giderek büyük bir sevgiye dönüşüyor. Bu daha sağlıklıdır, şimdiki kuşakların Mustafa Kemal'i önce anlayıp, sonra sevmeye başlamaları bizim kuşakların yaklaşımından çok daha sağlıklıdır. 12 Eylül çok iyi bir şey yapmıştır devleti Atatürk'ten soyutlayarak, Kemalizmin yerine Türk İslam sentezini resmî ideoloji yaparak. Dün televizyon izleyenler gördü, Atatürk'ün kurduğu kurumun temsilcilerinin hangi ideolojiyi temsil ettikleri bu tür vesilelerle çok iyi ortaya çıkıyor.

Benden bunu dinlemiş olanlar hoş görsünler, en başta da tabîî Sayın Özden'le Sayın Sav, çünkü dinlememiş olanları gördüğüm zaman benim için çok değer taşıyan o iki anıyı iletme gereğini duyuyorum. Bundan birkaç yıl önce idi, bize uluslararası düzeyde onur kazandıran, bu topluma onur kazandıran çok ünlü bir yazarımız Sayın Aziz Nesin ile konuşuyorduk. Aynen şunları söyledi, söz Atatürk'e gelince. Dedi ki, ben gençliğimde, Atatürk'ü eleştirmiştim, şimdi geçmişte eleştirmiş olmaktan dolayı utanç duyuyorum ve her geçen gün gözümde küçüleceğine tersine devleşiyor ve düşünüyorum, Aziz Nesin zekasıyla, hiç mi yok eleştirilecek yanı Atatürk'ün sorusunu soruyorum ve iki şeyi buluyorum. Bir, tam Nesin vari soyadı, o kadar büyük bir insandı ki, yani Atatürk soyadına gereksinmesi mi vardı diyorum, dedi, ikincisi de imzası Gazi Mustafa Kemal Atatürk, işte bir yazı ustası yazmış, bazılarının iddiasına göre, canım Atatürk'ün imzası o kadar güzel olmasaydı da ne olurdu, o kadar büyük bir insan

için bu önemli miydi? Aziz Nesin, valla başka bir şey de bulamıyorum maalesef dedi. Nobel'e aday olmuş ilk Türk sanına sahip olan Yaşar Kemal de benim dostum çok sevdiğim bir insan. Son zamanlardaki bazı çıkışları da daha da anlam kazanıyor benim şimdi söyleyeceklerim açısından. Yine birkaç yıl önceydi konuşuyorduk, söz döndü dolaştı Mustafa Kemal'e geldi, aynen şunları söyledi o da. Yaşar Kemal'i tanıyanlar bilir, çok duygusal bir insandır, çok duygulandı Mustafa Kemal lafı açılınca zaten romanlarında da bellidir o duygusallığı, zaten o kadar duygusal olmasa herhalde o romanlar ortaya çıkmazdı. Dedi ki, ben, Anadolunun üç şeyi ile övünmesini isterim. Bir, Atatürk'üyle, İki Nazım Hikmetiyle, üç Hakkı Tonguç'uyla. (Alkışlar) Hakkı Tonguç da biliyorsunuz köy enstitülerinin babasıdır, o nedenle o da dolayısıyla Atatürk'e ait bir övünme kaynağıdır dedi ve ekledi. Cesaretim yok, aynen kendi sözcükleridir, eğer yeterince cesaretim olsaydı, 72 dile çevrilmiş İnce Memet'in Destanı gibi, Mustafa Kemal'in destanını yazmak isterdim, ama cesaret edemiyorum, korkuyorum, bunu başaramamaktan korkuyorum.

Sayın Anayasa Mahkemesi Başkanımızın da söylediği gibi, 20'nci yüzyılda bütün toplumlar önemli kişiler yetiştirdiler, kahramanlar yetiştirdiler, önemli devlet adamları yetiştirdiler, bunların bir kısmı 20'nci yüzyıl tamamlanmadan unutuldu gitti, bir kısmı yaşamını intihar ederek noktaladı, noktalamak zorunda kaldı, bir kısmı halkı tarafından başağından asıldı, bir kısmının isimleri yollardan meydanlardan kentlerden söküldü,

bir kısmının heykelleri yollarda sürüklendi; ama ölümünden bunca yıl sonra 21'inci yüzyıla geçerken yalnız bir tanesi hâlâ uluslararası ölçüde saygı ve sevgi görebiliyor ve bundan birkaç ay önce yapılmış bir araştırmaya göre, bir kamuoyu yoklamasına göre, bütün o ihanetlerine karşın, bütün kendine yönelik ahlaksızca saldırılara karşın toplumun yüzde 86'sından hâlâ büyük bir saygı ve sevgi görebiliyor. Bunun anlamı ortadadır. Bundan iki ay önce Paris'teki bir toplantıda Sayın Ali Bulaç'la yanyana idik, Ali Bulaç dinci kesimin bence en saygın isimlerinden bir tanesidir, bunu söyleyince dedi ki ama o araştırmamanın ortaya koyduğu başka bir gerçek daha var, halkın dine saygısı da yüzde 86 o araştırmaya göre, doğru, ne kadar ilginçtir, o araştırmaya göre halkın Atatürk'e yapılan saygısızlığa karşı tepkisiyle dine yapılan saygısızlığa karşı tepkisi aynı orandadır, yüzde 86 oranındadır. Bu da son derece anlamlıdır. Sözlerimi bir tarihsel olayı sizlere naklederek noktalamak istiyorum.

Istanbul, yıl 1920 Mart ayı yanılmıyorsam, İstanbul işgal ediliyor, işgal edildiği gün Rauf Bey, daha sonraki ismiyle Rauf Orbay iki hoca milletvekiliyle birlikte üç milletvekili olarak Vahdettin'e gidiyorlar. Önce hocalar Vahdettin'le tartışıyor, tartışırken hocaları kızdıracak bir şekilde hep aynı şeyi söylüyor Vahdettin, bunlarla mücadele edilmez, işgal güçlerini kast ediyor, bunlar her istediklerini yapabilirler, Mecliste dikkatli olun bunları kızdırmayın diyor. Nihayet Rauf Bey söz alıyor, şunları söylüyor. Diyor ki, kendi tümcesini okuyayım, sonra

genç arkadaşlarımız için çevireyim. Millet haysiyet ve istiklale aykırı bir kaydı kabul etmemeye kesin karardır. Yani onuruna ve bağımsızlığına aykırı herhangi bir kararı bu ulus kabul etmemeye karardır diyor Rauf Orbay. Vahdettin'in yanıtı, Rauf Bey, millet, bir koyun sürüsüdür, bu sürüye bir çoban gerekir işte o çoban da benim.

Değerli arkadaşlarım, millet koyun sürüsü olmadığını Kurtuluş Savaşıyla gösterdi. Şimdi Vahdettin'i aklamaya, Mustafa Kemal'i karalamaya çalışanlara karşı da gençlik koyun sürüsü olmadığını göstermek göreviyle karşı karşıyadır ve göstereceğine de inanıyorum.

Saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

MEHPARE ÇELİK – Efendim, Sayın Kışlalı'ya da derneğimizin bir şükran plaketi var, Sayın Şahin Mengü'yü rica ediyorum buraya, plaketi vermesi için.

(Plaket verildi)

Prof. Dr. AHMET TANER KIŞLALI – Aslında ben yeterince konuştum, yalnız bu vesileyle bir dileğimi dile getirmek isterim. Çok onur duyuyorum tabii bu plaketi almaktan, benim için çok değerli bir anı olarak saklayacağım.

Sayın İbrahim Ortaç açış konuşmasında bir noktanın altını çizdi, ben onun somutlaştırma dileğini bu vesileyle önünüzde sergilemek amacındayım. Bu toplantının benzerini artık Ankara'da düzenlemeyin, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde dü-

zenleyin, bizleri de bir görevli olarak oraya çağırın koşmaya hazırız.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

MEHPARE ÇELİK – Son konuşmacımız, Barolar Birliği Başkanımız Sayın Önder Sav'ı davet ediyorum.

Buyurun efendim. (Alkışlar)

Barolar Birliği Başkanı ÖNDER SAV – Anayasa Mahkememizin çok değerli Başkanını, Anayasa Mahkememizin değerli üyelerinden dostum Sayın Mustafa Yakupoğlu'nu, çok değerli arkadaşım, çok değerli öğretim üyelerini ve sevgili konukları en içten duygularımla selamlıyorum.

Böyle güzel bir buluşmayı sağladıkları için TED'nin Genel Başkanı ve çok değerli yöneticilerine teşekkür ediyorum, kendilerini kutluyorum.

76 yıl önce, dün yani 16 Mayıs'ta İstanbul'dan yola çıkan Bandırma Vapuru Türk ulusunun yazgısını değiştiren bir hareketi başlatacak çok önemli bir insanı, tarihin yetiştirdiği ender bir devrimciyi, Mustafa Kemal'i Samsun'a götürüyordu, 19 Mayıs 1919 Türk ulusunun kurtuluşunun başlangıcı, bağımsızlık savaşının ateşlendiği gündür. 19 Mayıs umutsuzluğa, karamsarlığa, ülke içindeki ve ülke dışındaki ihanet odaklarına karşı sömürgecilere, işgalcilere karşı başlatılan bir onurlu direniş hareketinin ateşlendiği gündür. Bandırma Va-

puru böyle bir güne tanıklık edeceğinden ve 76 yıl sonra kendisiyle ilgili bir sürü safsataya malzeme olacağından habersiz Karadeniz'in dalgalarında boğuşa boğuşa önemli tanığını Samsun'a götürüyordu.

Değerli dostum Kışlalı'nın da değindiği gibi, bugün, kimi örümcek kafalılar Bandırma Vapuru'nun uzunluğunu kısalığını ya da Mustafa Kemal'i Samsun'a kimlerin niçin yolladığını tartışıp zavallı sonuçlar çıkarmaya çalışıyorlar. Önemli olan Mustafa Kemal'in Samsun'a kimler tarafından niçin, nasıl, hangi yolla gönderildiği değildir, önemli olan Mustafa Kemal'in kafasındaki düşüncelerdir, hedeflerdir, Türk ulusu için tespitleridir. Ben kimi zaman konuşmamda Mustafa Kemal derim, kimi zaman Atatürk derim. Çünkü Atatürk soyadını 1934'lerde aldı biliyorsunuz Mustafa Kemal, o nedenle, değişik anlam çıkartmasın sevgili dinleyenler, ben aklıma geldiğince her iki sıfatını da Yüce Atatürk'ün kullanırım.

Bakınız, 15-20 Ekim 1927'de Cumhuriyet Halk Partisinin İkinci Kurultay'ında 36,5 saatte okunması tamamlanan büyük nutukta Atatürk nasıl başlıyor büyük nutkuna. "1919 yılı Mayıs ayının 19'uncu günü Samsun'a çıktım, durum ve genel görünüş şöyledir. Fevkalade ilginç tespitleri taşıyor. Osmanlı Devleti'nin içinde yer aldığı grup genel savaşta, yani dünya savaşında, yenilmiş, Osmanlı ordusu her yörede zedelenmiş, koşulları ağır bir ateşkes imzalanmış, büyük savaşın uzun yılları içinde, ulus yorgun ve yoksul bir durumda, ulusu ve ülkeyi savaşa sokanlar kendi yaşamlarının kaygısına düşerek ül-

keden kaçmışlar. Ordunun elinden silahları ve cephanesi alınmış, düşman devletler Osmanlı Devletini yok etmeye, bölmeye karar vermişler, farkında olmadığı halde başsız kalmış olan ulus, karanlıklar ve belirsizlikler içinde, ordu, adı var kendisi yok durumda, kumandanlar ve subaylar genel savaşın bunca sıkıntı ve güçlükleriyle yorgun, yurdun parçalanmakta olduğunu görmekte, yüreği kanayan, gözleri önünde derinleşen yıkım uçurumu kıyısında kafaları çıkar yol, kurtuluş yolu aramakta." Mustafa Kemal durumu böyle tespit edip nutkuna böyle başlıyor. İşe, nereden nasıl başlayacağını çok iyi biliyor. Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Samsun'a çıktığı zaman kendisini karşılamaya gelen halkı o zaman Samsun'da bulunan işgalci bir İngiliz subayı bakınız nasıl tanımlıyor. Mustafa Kemal'in tespitleri ve İngiliz subayının o zamanki Samsun'daki karşılayıcıları analizi. "Mustafa Kemal'i karşılayan halkın kimisi şalvarlı, kimisi golf pantolonlu, kimisi cepkenli ya da yakasız gömlekle, kimisinin başında fes, kiminde kalpak, kimisi başı bir bezle bağlanmış, kimisinin ayağında çarık, kimisinde çizme, bu insanlar bir ulus değil, etnografya malzemesi." Bu alaycı, Türk halkını küçük gören sömürgeci mantık Atatürk'ün önderliğinde o küçük gördüğü, aşağıladığı, horladığı kalpaklı, yakasız gömlekle, yemenili, çarıklı; ama inançlı Türk ulusundan tarihin ender gördüğü şamarı yedi sonunda. Samsun'da başlayan, kurtuluşa giden yolculuk 29 Ekim 1923'e kadar çok engeller, çok ihanetler, iç ve dış düşmanlara karşı hedefine ulaşmayı bildi. Amasya, Erzurum

ve Sivas Kongreleri geri kalmışlık zincirini kırmaya kararlı, sömürgeciliği yenmeye azimli, çağdaş toplum olmaya karar vermiş, Kurtuluş Savaşını kazanmaya yemi etmiş bir ulusun onur belgeleridir ve bu onur belgelerinin üzerinde de cumhuriyet arması vardır. 72 yıl önce 28 Ekim'de, Atatürk Çankaya'daki dostlarına kararlı ve inançlı bir sesle "Efendiler, yarın cumhuriyet ilan edeceğiz" demiş ve ertesi gün bu karar uygulanmış, o zamanki Meclis'in tüm katılanlarına oyuyla Atatürk Cumhurbaşkanı olmuştur. Bir kararlı, inançlı devrimci o zamanın koşulları içinde de var olan tüm engelleri aşip, ulusunun başarısı için bu çok önemli görevi üstlendiğinde herkes Atatürk'ün bir gecelik ilhamından kaynaklanan düşüncemiydi acaba cumhuriyet diye birbirine soruyordu. Oysa bu bir ilham değil, bu, yılların düşün zincirinin sonunda bu zincire eklenen çok önemli bir halkaydı. Mustafa Kemal çok ilginçtir, daha 1908'lerden önce Bulgar Türkoloğu Manelof'a bakınız neler söylemiş, türkoloğun anılarından aktarma. "Bir gün gelecek ben, hayal sandığınız bütün devrimleri yapacağım, mensup olduğum ulus bana inanacaktır. Bu ulus gerçeği görünce arkasından duraksamaz yürür, dava uğrunda ölmesini bilir, saltanat yıkılmalıdır. Din ve devlet birbirinden ayrılmalıdır, doğu uygarlığından benliğimizi sıyrıp, batı uygarlığına aktarmalıyız, kadın ve erkek arasındaki farklılık silinmeli, yeni bir toplumsal düzen kurmalıyız." Daha 1908'lerde Atatürk bir yabancı türkoloğa bunları aktarıyor. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan devrimcinin kafasında

daha on yıl önce kurtuluşun ve yeni Türk toplumunun ana hatları belirginleşmiş. Daha sonra Erzurum Kongresi çalışmalarında bu düşüncelerini bir başka belgeye de bağlıyor, çok önemli üç tanığın huzurunda. 7-8 Temmuz 1919'da Erzurum'da sabaha karşı uzun sohbetlerin sonunda Atatürk, Ahmet İzzet Paşa ve İsmet Paşa'nın yanında Mazhar Müfit Kansu'yu çağırıyor. Not defterin burada mı diye soruyor, hayır Paşam diyor, git getir diyor. Mazhar Müfit Kansu defterini getiriyor ve sözlerimi hiç kesmeden söyleyeceklerimi yaz bakalım diyor. Bir, zaferden sonra hükümet şekli cumhuriyet olacaktır. Daha zaferin ilk ışıkları bile yok; ama zaferden emin, zaferden sonra hükümet şekli cumhuriyet olacaktır. Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince işlem yapılacaktır. Onun da ilga edileceğini onların da kaldırılacağını daha 1919'un Temmuzunda söylüyor, tesettür, yani kadınların örtünmesi kalkacaktır, fes kalkacak, medeni uluslar gibi şapka giyilecektir. Mazhar Müfit Kansu yine hatıralarında yazıyor, daha fala bu şoka dayanamayıp, kalemi elinden düşürüyor. Atatürk kendisine neden kaiemi bıraktı diye sorunca, darılma ama Paşam sizin de hayalci yönleriniz varmış diyor. Atatürk'ün o kadar gerçekçiliğine alışık ki, bunu Atatürk'ün hayalciliğine veriyor. Atatürk gülerek şu sözleri söylüyor, sen yaz, bunu zaman tayin edecek diyor ve zaman tayin ediyor, Atatürk'ün ne tür bir eylemci, sadece düşün temelinde kalmayan, düşüncelerini ulusuyla beraber eyleme döken ne yaman bir devrimci olduğunu zaman gösteriyor. Şu sözler

Atatürk'ün devrim anlayışını çok yalın çok çarpıcı bir şekilde vurguluyor. Atatürk diyor ki, "Devrim, güneş kadar parlak, güneş kadar sıcak ve güneş kadar bizden uzakta, istikametimizi daima güneşe bakarak istikamet alırım. Atatürk'ün devrimciliği. Bu sözleri inandığı devrimleri için, güvendiği halkı için gözünü budaktan esirgemeyen bir devrimci söylüyor. Cumhuriyet, Atatürk'çü kadronun ülkemize armağan ettiği en büyük devrimidir. Atatürk gençler için Sayın Başkanın da konuşmasının bir yerinde değindiği gibi, sizler yani yeni Türkiye'nin geç evlatları yorulsanız da beni izleyeceksiniz, dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler asla yorulmazlar diyor. Atatürk'ün karakterini, gençliğe olan güvenini fevkalade somut bir şekilde vurguluyor bu sözler; ama Atatürk'ün kararlılığını çok daha güzel tanımlayan bilim adamlarımız da var. Bana en çok sıcak gelenlerden biri profesör Berkes'in sözleri, diyor ki Berkes "Kemalizm devrimciliği arkadaki gemileri yakmaktır. İleriye yönelme azmini şiddetlendirmek, artık geriye dönüş yok demektir. Yığınları ilerleme ateşiyle tutuşturmak demektir. Atatürk ilerisi için halkının, ulusunun mutluluğu için gemileri yakabilen, arkasına dönüp bakmayan ender devrimcilerden birisidir." İşte bugün Anayasanın 2'nci maddesinde insan haklarına saygılı, demokratik, laik hukuk devleti diye tanımlanan Türkiye Cumhuriyeti böyle yaman bir devrimcinin ve kendisiyle bareber gözünü kırpmadan yürüyen kadronun eseridir. Cumhuriyete demokratik laik hukuk devleti aşamasına kolay mı geldik?

Bugün bile hâlâ kimi zaman sıkıntılarını yaşadığımız kimi zaman dertlendiğimiz nice sorun Atatürk'ün Kurtuluş Savaşından, cumhuriyet yürüyüşünden bu yana sık sık yakamızı bırakmıyor. Daha 1924'de Atatürk çok ilginç bir durumla karşılaştı. 1924 Anayasasındaki Türkiye Devletinin dini İslamdır. Türkiye Millet Meclisi ahkâmı şeriyenin infazına memurdur hükümlerinin Anayasa metninden, 1924 Anayasasının metninden ki 1924 Anayasasında bu yoktu, çıkartılması için önerge verilince, herkesin hayret dolu bakışları arasında Atatürk karşı çıkıyor. Bu tümcenin, bu maddenin Anayasa metninde kalmasını istedi. Karşı çıkma nedenini Atatürk sonradan nutkunda bakınız nasıl anlatıyor. "Efendiler, Anayasının 2'nci maddesinin başında Türkiye Devletinin dini, dini İslamdır cümlesi cumhuriyetin ilanından sonra da yani yeni Teşkilatı Esasiye Kanunu, yani Anayasa yapılırken laik hükümet tabirinden dinsizlik manası çıkarmaya eğilimli olanlara fırsat vermemek maksadıyla kanunun ikinci maddesinde kalmasına göz yumulmuştur." Atatürk, bilinçli bir şekilde göz yumduğunu söylüyor, tabii bu sözler, bu cümle Atatürk'ün ve o zamanki Atatürk'çü kadronun genç cumhuriyetin hangi sıkıntılarla yüzyüze olduğunu da simgelemesi açısından fevkalade ilginç, ibret verici. Nitekim, arkadan Atatürk'ün ve Atatürk'çü kadronun sağnak halinde yağdırdığı devrim yasaları gelecektir. Bugün günlerce çalışamayan Parlamantonun kulaklarına küpe olsun diye buradan söylüyorum. 3 Mart 1924'te Cumhuriyet tarihimize ışık tutacak üç önemli

yasa bir günde, o günün koşulları içinde Türkiye Büyük Millet Meclisinden çıktı, aralarında bugün hâlâ o günlere dönme hevesimizi yaşatan öğretim birliği yasası var. Osmanlı hanedanının, daha Atatürk'ün 1919'larda Erzurum'da Mazhar Müfit Kansu'ya yazdırdığı ilgasına ilişkin yasa var. Şerîye ve Evkaf Vekâletinin kaldırılmasına ilişkin yasa var. 1924'de, bundan 71 yıl önce fevkalade önemli üç yasayı bir günde çıkartabilen bir ruh, bir günde çıkartabilen bir anlayış bugün parlamentoyu günlerce kitleyenlerin kulaklarına küpe olsun demek istiyorum buradan.

Bu kanunların özünde, ruhunda yatan temel anlayışı Atatürk, 5 Kasım 1925 tarihinde Ankara Hukuk Fakültesinin, o zamanki adıyla Hukuk Mektebinin açılışında şu veciz sözleriyle belirtiyor. "Cumhuriyet Türkiye'sinde eski yaşam kuralları, eski hukuk düzeni yerine, yeni yaşam kurallarının ve yeni hukuk düzeninin geçmesi bugün artık kaçınılmaz olmuştur. Bütün yeni yasalar yaparak eski hukuk kurallarını temelinden söküp atmak azmindeyiz. Daha 1925'lerde Atatürk ne tür bir hukuk devrimi istediğinin de altını çiziyor ve sonradan bu akıl almaz devrimin gerçekleşmesine parmak ısırın çok önemli bir İsviçre'li hukukçu 1938'de bakınız, bu geçmişte yaşanan hukuk devrimi için neler diyor. "Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan reformlar, bütün olarak ele alındıklarında şaşırılmamak olanaksızdır. İslam devletlerinin en güçlüsü, bin yıl geçmişe varan töreleri, altı aylık bir sürede yürürlükten kaldırıyor. Tarih hiçbir ülkede bu kadar köklü ve ani değişikliği örnek gösteremez. Bir

Ülkede ve bir toplum üzerinde yapılmış bundan daha cesur bir deneyim yoktur." İŖte onun içindir ki, Sayın Kışlalı'nın belirttiği gibi nice zamanında etrafını titreten liderler bugün anılmıyor unutuluyor, kendi toplumları tarafından lanetleniyor ama Atatürk yine yüceliğini, yine güzelliğini, yine devrimciliğini koruyor, bundan dolayı koruyor.

Yabancı bilim adamlarını bile Ŗaşırtan hukuk devrimi, hukukun üstünlüğünü sağlama uğraşları bugün kimilerince ne kadar gülünç ve acınılacak bir duruma çekilmek isteniliyor. Sadece Atatürk devrimlerini, sadece Atatürk döneminin sıklıntılarını değil, o günden bugüne Atatürkçü düşünce bakımından, Atatürkçü kadronun bize emanet ettikleri bakımından ne noktalara geldiğimizi de irdelemek durumundayız. Geçmişten ders çıkarırken, günümüzdeki kimi çarpık görüntülerin, geleceğe haksız ve yanlış dersler bırakmaması için bugünü iyi sarsmak, iyi irdelemek, iyi tartmak zorundayız. Ülkemizde devlet işlerinde hukukun üstünlüğünü bir kenara itip, devlet işlerinde dini üstün kılma uğraşları alabildiğine sürüyor; maalesef, siyasal hesaplarla bunlara göz yumuluyor. Kimileri demokrasiyi kendi kafalarına, demokratik hukuk devletinin dünyaca benimsenmiş ve yerleşmiş tanımlarını bilimsel tanımlarını reddedip, herkesin kendi hukuk ve adalet düzenini kurması olarak tarif ediyorlar. 450 yıl ncenin fantazileriyle bugünkü ağdaş, dinamik Türk toplumunun yapısını kavramaya çalışıyorlar. Demokrasinin ni-

metlerinden yararlanarak elde edilen kimi kısmi başarılar kimilerininin başlarını döndürüyor.

Bosna ve Hersek'teki Sırp saldırganlığını telin bahanesiyle İstanbul'da ve Ankara'da yapılan izinsiz gösterileri halk ayaklanması olarak niteleyip, bunun altında adil düzen ihtarı vardır demek, en azından üzerinde yaşadığı ülkeyi, içinde yaşadığı toplumu tanımamak demektir. Bu yetmezmiş gibi, Türkiye'de adil düzene mutlaka geçilecektir, ama bu geçiş sert mi olacak, yumuşak mı, tatlı mı olacak, acı mı, kanlı mı olacak kansız mı şeklinde sözler söylemek, varlığını demokrasiye bağlı olan siyaset adamlarına yakışmaz, böyle sözler sadece tarikat şeyhlerinden icazetli siyaset adamlarına yakışır. [Alkışlar]

Cumhuriyetin 71'nci yılında siyaset adamları böyle sağlıksız, rejim içinde tehlikeli sözler söylerlerse elbette onlarla birlikte davranan insanlar İstanbul'un göbeğinde şeriat provası yaparlar. Cumhuriyet tarihinde ilk kez İstanbul'da Taksim'de Atatürk anıtının önünde takkeli, fesli, sarıklı, cübbeli insanlar, kahrolsun laik diktatörlük, laik devlet yıkılacak elbet diye bağırabilmiş, üzerinde arapça harfler yazılı, şeriatın simgesi yeşil bayrak dalgalandırabilmişlerdir.

Dün Menemen'de Kubilay'ı kör testere ile kesen Derviş Mehmet ve arkadaşlarıyla, devlete karşı ayaklanan Şeyh Sait ve hempaları da aynı şekilde yeşil bayrak açarak emellerine ulaşmak istemişlerdi. Daha uzaklara gitmeyelim. Menemen'i, Şeyh Sait'i kaşımayalım, Sivas'ta bir otelde 35 insan yakılarak

öldürüldü, o insanları öldürenler de Taksim'de toplananlarla aynı sloganları atıyorlardı. Yaratılan bahaneler farklı ama eylem şekli hep aynıdır. Ben, kışkırtılarak sokağa dökülen, duyguları kaşınarak sokağa itilen şeriat isteyen bu insanlara acıyorum; ama İstanbul'un göbeğinde cumhuriyetin, demokratik rejimin simgesi Atatürk anıtının önünde cumhuriyet aleyhtarları bir gösteriyi engelleyemeyenleri de buradan, Bilkent salonundan kınıyorum, ayıplıyorum. (Alkışlar)

Tarihimizde gerici hareketlerin zincirine eklenen en son halka Sivas katliamıdır. Dilerim, gerçekten de son olsun. Dinleyenleri karamsarlığa itmek istemiyorum son olmasını diliyorum. Dün, Kubilay'ı kesenler, bugün Sivas'ta otel yakıp insanları öldürenlerin amaç bakımından hiçbir farkları yoktur, davranış bakımından hiçbir farkları yoktur. Kurtuluş Savaşını yönetecek olan heyeti temsiliyenin oluşturulduğu cumhuriyetin temellerinin atıldığı Sivas'ta Cumhuriyet tarihinin en büyük gerici ayaklanmalarından biri yaşandı 1993 Türkiye'sinde, 4 Eylül 1919'da Sivas'ta toplantının yapıldığı tarihi kongre binası taşlandı, Atatürk'ün büstü parçalandı, sokaklarda 7,5 saat süreyle yaşasın hizbullah, laiklik gidecek şeriat gelecek, laikliğe son, cumhuriyet Sivas'ta kuruldu, Sivas'ta yıkılacak sloganları atıldı. Bunları ben kafamdan söylemiyorum. Sivas olaylarının davasını sadece kuruluş olarak değil, müdahil avukat olarak, ölenlerin yakınlarının avukatlığını yapan bir hukukçu olarak dosyayı çok iyi bilen bir dostunuz olarak söylüyorum. Bu sözler davanın iddianamesinden alınmış sözlerdir. Daha

da acısı, bu sözlerden daha da koyanı, kurban keserken kasabın getirdiği tekbir getirilerek otel kundaklanıyor, insanlar diri diri yakılıyor. Sivas olaylarının haftasında, Türkiye'deki önemli hukuk kuruluşlarından biri olarak savunma mesleğinin temsilcilerinin üst kuruluşu olarak Türkiye Barolar Birliği olarak bu olaya sahip çıkma gereksinimini duyduk ve basına da açık, yakınlarını otelde yitirenlerle ana-babalar, kardeşlerle basına açık bir toplantı yaptık. Bu toplantıda konuşan bir babanın sözleri iki yıla yakın oldu, hâlâ kulaklarımdan gitmiyor, gözleri de hiçbir zaman gözümün önünden gitmiyor. Türkiye Barolar Birliği'nde dimdik ayakta baba, Menekşe'sini ve Huriye'sini, biri 19, öbürü 21 yaşlarında iki fidanının yanık cesetlerini kendi elleriyle beş gün önce mezara yerleştirmiş bir baba dimdik Türkiye Barolar Birliği'nde şöyle seslendi bize. "İki evladımı kaybettim, benim iki evladım da ülkemin geleceği için, kardeşleri için, laik düzen için canlarını verdiler, geride kalan bir evladımın ve benim canım da laik cumhuriyet için feda olsun" diyordu baba. Ben, acısını ülke sevgisiyle örten bu babadan hâlâ utanıyorum. Ama Bilkent'in bu güzel salonundan bir kez daha sormak istiyorum. Bu iletişim ve ulaşım çağında 7,5 saat süreyle vatandaşının ızdırabına koşamayan, vatandaşını yanmaktan kurtaramayanlar hiç utanmıyorlar mı diye sormak istiyorum buradan. (Alkışlar)

Olayların temelinde değişik nedenler, değişik bahaneler aramayalım, tahrikler aramayalım, olaylar cumhuriyetin 70'nci yılında yani 1993'te onun en temel ilkesi olan laikliğin

kimi çevrelerce hâlâ kavranamadığının, hâlâ özüm-
senemediğinin işaretidir. Bilmiyorum, ben konuştum, kap-
turdum gidiyorum, programınız kaçtı?

Sokaklara dökülenler şariat isteriz diye bağırانlar ulu-
sumuzu ortaçağ karanlığına çekmeye, onu tekrar ümmet yap-
maya çalışmaktadırlar. İşin çok ilginç bir yönü, belleğinizi tekrar
tazelemek istiyorum. 1993 Temmuzundan sonra yani Sivas
olayları yaşandıktan çok değil bir ay sonra Türkiye'deki sı-
fatlarının başında cumhuriyet sözcüğü olan cumhuriyet sav-
cılarının gözlerinin içine baka baka kimi basında bakınız neler
yazılabildi. Demokrasi İslam şariatına zıt bir rejimin adıdır.
Müslümanların asıl hedefi Türkiye Cumhuriyeti'nin ta kendisidir.
Bu asla unutulmamalıdır. Geçen ay, yani Temmuz ayı 1993
Temmuz ayı çok hareketli ve bereketli geçti, 70 yıllık cum-
huriyet tarihinin en büyük direnişlerinden biri şanlı Sivas kıyamı
2 Temmuz'da yaşandı. Katliama verdikleri isim, şanlı Sivas kı-
yamı. Devam ediyor, Sivas'ta muazzam bir fıskırış ger-
çekleşmiştir. Buraya çok dikkatinizi çekmek istiyorum. Sivas'ta
müslümanlar yargılama ve cezalandırma haklarını kullandılar.
Yargılama ve cezalandırma haklarını kullandılar. Lamı cimi yok,
daha nice Sivas'lar. Bununla da yetinilmiyor, Sivas'taki Ma-
dimak yangını anımsatılarak bu işleri çok büyütmenin demek
isteniyor ve birileri, alaycı bir sözle, Anıt Kabir'i de yaktırıp An-
kara'yı aydınlatmak istiyorlar diyorlar. Bilkent'in bu mütevazi
salonundan bu birilerine kısa bir cevabım olacak, Anıt Kabir'e
çakılacak kibrit önce çakanları yakacaktır. (Alkışlar)

Cumhuriyet'in ruhu, özü, temeli olan laiklik, dini, toplum yaşamını düzenleyen bir güç mihrakı olmaktan çıkarmış din sömürüsüne son vermiş, onu Allah'ı ile kendisi arasındaki onurlu yerine oturtmuş, kişi vicdanında muhafaza etmiştir. Laiklik, teokratik devletten, demokratik devlete geçişin adıdır, bir özgürlük, çağdaşlık, uygarlık ilkesidir. Laiklik demokrasinin olmazsa olmaz koşuludur. Bugün demokrasinin nimetlerine sığınarak parlamentoda kürsüden laikli üzerine yemin edenlerin bu yeminlerini ne çabuk unutup hangi kepazeliklerin içinde olduğunun da altını çizmek istiyorum. Kimileri laikliği hâlâ anlayamamış, anlamak istememektedir. Bunlar zaman zaman Atatürk'e acımasızca Sayın Başkanın belirttiği şekilde terbiyesizce saldırmaktadırlar. Şu önümdeki broşürü benim daha önceki konuşmamı izleyenler bilirler. Bu broşür Türkiye'de eline en erken geçen insanlardan birisi benim. Ama Türkiye Cumhurbaşkanı dahil bu broşürü, şu kitabı daha geçen yıl tanıdı. Nasıl tanıdı, meşhur Mezarıcı önergesinin İzmir Suikastıyla ilgili meşhur Mezarıcı önergesinin verildiği günde, Türkiye Büyük Meclisi üyelerinin kutularına atıldı. Mustafa Kemal'in babası kim diye soruyor ve bu kitapçıkta, Mustafa Kemal casustur, Masondur, dinsizdir hatta piçtir deniliyor. Maalesef buna benzer sözler Atatürk'ün kurduğu ve ilk başkanlığını yaptığı Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir üyesi tarafından da bir yıl önce şu şekilde ifade edildi. Lozan bir ihanettir. Atatürk masondur, milleti maddeten ve manen perişan etmiştir. Bu hayasızca sözlere Türkiye Büyük Millet

Meclisinden o zaman hiçbir cevap verilmeyişini hâlâ büyük bir üzüntü ile aktarmak istiyorum. Tabî bu sözlerin sahibi hiçbir karşılık görmeyince, cesaretini, biraz önce söylediğim gibi İzmir suikastıyla Atatürk'ü öldürmek isteyenlerin itibarlarının Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından iadesi için önerge vermeye kadar işi vardırırdı. Ama o zaman işte halk Namık Kemal'in beyitinde söylediği gibi, bir yaralı aslan gibi uyandı, tüm ulus Parlamantonun önüne geçti, Anıt Kabir'i bir çiçek bahçesi gibi süsledi, bir sevgi seli gibi Anıt Kabir'e aktı. Geri adım atmış gibi görünenler ve onlara cesaret verenler, onları kışkırtanlar bu emellerinden vazgeçmiş, bu düşüncelerinden geri dönmüş sanmıyorum. Onlar, bizler gibi Atatürkçülüğü, Atatürkçü düşünceyi, demokratik, İlaik hukuk devletini, cumhuriyeti, laik düzeni savunan insanlar için Mustafa Kemal ve avanesi belli zaman Müslüman görünmüşlerse de Müslümanları avutmuşlarsa da çoğu zaman dinsizliklerini göstermişlerdir diyerek, bizler gibi laiklik savunucularına küfürler yağdırmakta bu tür broşürler göndermekte, şu elimde zarfta gördüğünüz gibi küfürlü kasetler gönderilmekte, bende bundan çok, yakında kasetçi dükkanı açacağım, küfür kaseti dükkanı açacağım ve şu mektupta görüldüğü gibi, değil hanım arkadaşlarıma, buradaki erkek arkadaşlarıma bile göstermekten utanç duyacağım küfürlü mektuplar Müslümanlık adına bize gönderilebilmektedir. Doğrusu ben, cumhuriyetin, demokrasinin ve ulusun bütün değerlerine saldıranlar gibi, biraz önce söylediğim gibi tekbir getirip, Sivas'ta din kar-

deşlerini kısıtıp yakanlar gibi sözde dindar olacağıma, mason, dinssiz, piç dedikleri Atatürk'ün avanesi olmayı yüzbin kere yeğlerim. (Alkışlar)

Kimileri parlamentoda laiklik üzerine ettikleri yemini unutup, 141, 142, 163'üncü maddeler Türk Ceza Kanunu'ndan kalktı, laiklik de onlarla beraber toplumumuzun hukuk düzenine girdi, o halde laiklik de kaldırılmalıdır diyorlar ve dini hizmetlerin yapılması göreviyle yükümlü olarak yetiştirilecek memurların yani imamların yetişmesi için ayrı okullar açılmasına ilişkin Tevhidi Tedrisat Kanunu'nu fiilen işlemez hale getirmek için alabildiğince gayret sarf ediyorlar; yani laikliğin altını oyma çabaları artık semere vermiş, laikliğin altı oyulmuş, şimdi sözcük olarak hukuk dilimizden de, toplum düzenimizden de çıkartılmasının zamanı gelmiştir diye bakıyorlar. Daha sonraları siyasî hesaplarla gençlik kampı adı altında dini eğitime göz yumuluyor, tarikat yurtlarında çocuklarımızın körpecik beyinleri yıkanıyor ve Anayasanın bir maddesiyle 24'üncü maddesiyle zorunlu din dersleri Anayasamıza yerleştiriliyor, kimi Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri açıkca şeriat övücülüğü yapıyor ve bir Başbakan annesini tarikat şeyhinin yanına gömdürebilmek için Bakanlar Kurulu kararı çıkartabiliyor, ne yazık ki, Atatürkçülüğü kimseye bırakmayan bir cumhurbaşkanı da sıkılmadan bu kararnameyi imzalayabiliyor. (Alkışlar ve Bravo sesleri) Ondan sonra da, bütün bu yapılanlara göz yumula yumula elbette sıra laikliğin kaldırılmasına gelecek; ama bunun kaldırılmasına çanak tu-

tanlar, kendilerinin parlamentoya gelmesinin temel nedenlerinden biri olan demokrasinin en önemli güvencesinin, en önemli ayağının laiklik olduğunu da unutmuş görünüyorlar. Laikliği kaldırarak hukuk devleti yerine teokratik devleti getirmek, kendi çarpık hukuk düzenlerini kurmak, yeni Sivas olayları tezgahlamak isteyenlere, hiç karamsar olmayınız, Türk ulusu olur vermeyecektir, buna güçleri yetmeyecektir. (Alkışlar)

Cumhuriyetimizin 71'inci yılında, bugün 72'inci yılındayız, kuruluşundan bu yana yaşadığı ve atlattığı nice tehlikelerden, çok önemlilerinden biriyle daha yüzyüze. Türkiye, cumhuriyetçi kadronun, Atatürkçü kadronun çizdiği misak millî sınırlarını değiştirmeyi ülke bütünlüğünü, ulus birlikteliğini bozmayı hedefleyen amacına ulaşmak için çocuk yaşlı, kadın demeden herkesi öldürmeyi marifet sayan bir terör örgütüyle mücadele halindedir. Oyysa, ülkemizdeki insanlarımızın 60 milyonu aşkın insanımızın tamamına yakını, birlikte, dostça, kardeşçe, tarihin derinliklerinden gelen ortak duyguları bölüşerek yan yana yaşamak istemektedirler. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ulus bilinciyle, ırk, din, dil, etnik yapı farklılığı gözetmeksizin birlikte yaşamak istemektedirler. Bölücü politikalarını asker halk çatışmasına oturtmak isteyenlere dikkat etmek durumundayız. Askerle halkın arasını açmak isteyenleri gözünden, gözümüzün önünden uzak tutamayız. Bir başka dikkat etmemiz gereken konu da, açıkca her türlü şovenliğin karşısına çıkabilmemizdedir. Ben her yerde göğsümü gere

gere açıkça söylüyorum. Ben Türk şövenliğine de karşıyım, Kürt şövenliğini de karşıyım, her türlü şövenliğe karşıyım, ortak noktalarda toplumun buluşması lazımdır. Terörün ilericisini, gericisini, dincisini, ırkçısını aramaya kalkışmak ne kadar yanlışsa bu tür şövenliklerin dalgalarında yüzmeye kalkışmak da o kadar anlamsızdır. Bizler sadece bunları söylemekle yetinmiyoruz, açıkça şunu da belirtmek istiyorum. Biz simgesi olan bayrağını tanımayan, İstiklâl Marşını saymayan, Türkiye Büyük Millet Meclisini benimsemeyip ayrı bir Meclis özleyen, vur PKK vur, Kürdistan'ı kur diyenlere de karşıyız, yollarımızı onlardan da ayırıyoruz. (Alkışlar)

72 yıl önce kurulan, büyük güçlülerle kurulan cumhuriyet bir yandan laikliği kaldırmak isteyenlerin saldırısına uğrarken, diğer yandan terörle ülke bölücüleriyle ulus birliğini yıkıcılarla mücadele ederken, çok daha kurnaz ama bu her iki grupla da dirsek temasını esirgemeyen Sayın Kışlalı'nın dediği numaracı cumhuriyetçilerle de uğraşmak zorundadır. Cumhuriyeti numaralayanlar, güya birinci cumhuriyetin kurulmasında halkın desteği yokmuş, cumhuriyet zorla baskıyla, tepeden inme, korkuyla kurulmuş. Bunu yazan ve söyleyenler, sanıyorum, başka yerlerde kurulan cumhuriyetlerle, Güney Amerika'da kurulan cumhuriyetlerle, Güney Afrika'da kurulan cumhuriyetlerle, Arap ülkelerinde emperyalist hırsın, sömürgecilerin emellerine alet edilmek için kurulan cumhuriyetlerle Türkiye Cumhuriyetini karıştırıyorlar. Türkiye Cumhuriyetinin temel özellikleri vardır, vazgeçilemez, tarihe

mal olmuş özellikleri vardır. Vazgeçilemez, tarihe mal olmuş özellikleri vardır. Bu cumhuriyetin temelinde demin Sayın Başkanımızın ifade ettiği gibi, ey yükselen yeni nesil, gelecek sizsiniz, cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz dediği Türk gençliği vardır. Bu cumhuriyetin temelinde kimi süper güçlerin, emperyalist devletlerin isteği ve güdümüyle kurulan cumhuriyetlerdeki gibi sürü olarak güdülecek halk, sürü olarak nitelenecek toplum, sürü olarak belirlenecek ulus yoktur. Bu cumhuriyetin temelinde halkın tam desteğiyle başlatılan Samsun çıkartması vardır, Amasya tamimi vardır, Erzurum, Sivas Kongreleri vardır ve bu cumhuriyetin temelinde erkeğinin yanında en az onun kadar Kurtuluş Savaşına katkı veren mermi taşımaktan elleri ve sırtı nasırlaşan Türk anasının kanı canı vardır. (Alkışlar)

Başka ülkelerde bilmem kaçınıcı cumhuriyet kurulabilir, ama Türkiye'de bir tek cumhuriyet vardır ve Yüce Atatürk'ün sözleriyle ilelebet sonsuza dek yaşayacaktır. (Alkışlar)

Yine benden önce zevkle dinlediğimiz çok değerli dostum, çok değerli iki konuşmacının kimi sözcüklerine yollama yaparak konuşmamı tamamlamak istiyorum. Cumhuriyetin 72'nci yılında kısaca altını çizmeye çalıştığım sorunların çözümünde aydınlarımıza ötelenemez önemli görevler ve sorumluluklar düşmektedir. Ülkemizin aydınları öncelikle kendilerine, kendilerini yetiştiren ülkelere borçludurlar, gelecek kuşaklara gençlere kendi evlatlarına, kendi yavrularına daha güzel bir Türkiye bırakmakla yükümlüdürler. Konuuları ne

olursa olsun, ister üniversite profesörü, ister avukat, ister yüksek yargıç, ister general, ister doktor, ister mühendis, aydınlar bildikleri, inandıkları gerçekleri duraksamadan kararlı, bilinçli bir şekilde söylemek ve savunmakla yükümlüdürler. Ama aydınlarımız olaylar karşısında geriler, adam sen de bana ne beni sokmayan yılan bin yaşasın derlerse geleceğimiz için, çocuklarımız için fazla umutlu olamayız. Din, devleti ve toplum yaşamını yönlendiren bir güç mihrakı gibi sunuluyor, laiklik dinsizlikmiş gibi çarpıtılıyor, teokratik devlet özlemciliği yapılıyor, aydınlarımız susuyor. Gençlik kampı adı altında dini eğitim yaptırılıyor, tarikat yurtlarında gençlerimizin beyni yıkanıyor, aydınlarımız yine susuyor. Ankara'da modern otel Sheraton'da görkemli din şûraları düzenleniyor, Kur'an kurslarının üç yıllık zorunlu eğitime dönüştürülmesine çanak tutuluyor, buralarda kimi önemli siyaset adamları göstermelik başörtüleri takınıyor, aydınlarımız yine susuyor. Laiklik terördür, hilafeti kaldıranlar kafirdir, ya hilafet yeniden can bulacak ya da çok kan akacak, değişimin önündeki tek engel Kemalizmdir, Türkiye çoktan Cezayir oldu diye yayınlar yapılıyor, aydınlarımız yine susuyor. Kimi milletvekilleri, demin Sayın Başkan tevazu gereği üzerinde hiç durmadı, şeriat din kurallarının bütününe ifade eder, insanları yüceltmeyi amaçlar diye şeriat övücülüğü yapıp, en yüksek yargı organının başkanına, Anayasa Mahkemesi Başkanına muhtıra verebiliyor aydınlarımızdan yine ses yok. Cumhuriyetin temellerinin atıldığı Sivas'ta sokaklarda şeriat

isteriz, laik düzen yıkılacak diye 35 insan yarıyor, aydınlarımızdan çok cılız sesler çıkıyor. Şeriat özlemcilerine, teokratik devlet heveslerine yazılarıyla, sözleriyle eylemleriyle karşı koyanlar Muammer Aksoy'lar, Çetin Emeç'ler, Bahriye Üçok'lar, Uğur Mumcu'lar, Turan Dursun'lar öldürülüyor, öldürülerek susturuluyor, aydınlarımızdan yine ses yok. Aydınlar, aydın geçinenler susarak gerçekleri konuşmayarak hiçbir yere varamazlar. Bu tür insanlar için çok beğendiğim ayrı düşünür şöyle bir değerlendirme yapıyor. "Gerçeği gören kimse başkaları ayrı düşünüyor diye susuyorsa hem budala, hem de alçaktır." Başkaları ayrı düşünüyor diye susuyorsa hem budala hem de alçaktır. Şimdi bu budala ve alçaklara seslenerek sözlerimi tamamlamak istiyorum. Korkmak, duraksamak, titremek, olaylar karşısında gerilemek, laiklik düşmanlarına, cumhuriyete yönelik tehlikelerin ayırında olmadıkları için fark edemedikleri için susuyorlarsa Yüce Atatürk'ün dediği gibi onlar gaflet içindedirler; ama kimileri gerçeği görüyor, anlıyor, kavıyor ve olayların ayırında olarak geleceği düşünen şeriat düzeninden kendilerine pay beklemek için susuyorlarsa onlar tam ihanet içindedirler. {Alkışlar}

Bu vatan, bu cumhuriyet, bu güzel ülke gaflet, dalalet ve ihanet içindekilerin suskunluklarına, heveslerine, aymaz aydınların kafalarına bırakılmayacak kadar yüce ve güzeldir. Bu yüceliği ve güzelliği ilelebet hep birlikte kucaklayalım diyorum, hepimizi sevgi ve saygılarımla selamlıyorum {Alkışlar}

MEHPARE ÇELİK – Efendim, Sayın Sav'a da plaketimiz

var, Sayın İbrahim Ortaç'ı plaketi vermek üzere davet etmek istiyorum.

TED Genel Başkanı İBRAHİM ORTAÇ – Eskiden tanıdığım, müsaadenizle Onder ağabey diyecek yakınlığımız olan kişiye çok teşekkür ediyorum, bizi aydınlattılar, nur saçtılar, her üç konuşmacıya da bu vesileyle tekrar tekrar teşekkür ediyorum, sağolunuz, varolunuz efendim. (Alkışlar)

(Plaket verildi)

Barolar Birliği Başkanı ÖNDER SAV – Efendim, bu güzel anı belgesi için ben de çok teşekkür ediyorum.

Eğer sevgili İbrahim söylemeseydi ben değinmeyecektim ama öğrencilik yıllarımdan tanıdığım çok ortak noktalarımız olan değerli dostumu bugün böyle Atatürkçü bir derneğin başında görmek beni çok sevindirdi. Ben, bana verdikleri bu güzel anıyı konuşmamın bir yerinde sevgiyle yad ettiğim sevgili Muammer Aksoy'lar, Bahriye Üçok'lar, Uğur Mumcu'lar, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, Onat Kutlar'lar ve Turan Dursunlar için alıyorum; teşekkür ediyorum. (Alkışlar)

Sunucu MEHPARE ÇELİK – Efendim, Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı Sayın Ersin Onay Bey'i davet etmek istiyorum ben buraya, kendisine de bir plaketimiz var, yine Sayın Ortaç verecek. (Alkışlar)

(Plaket verildi)

TED Genel Başkanı İBRAHİM ORTAÇ – Şükran borç-

luyum derneğim adına, bütün bu güzel organizasyon için bize çok namütenahi imknlar temin ettiler, tekrar kendilerine huzurunuzda teŖekkr ediyorum. (Alkışlar)

Efendim, Ŗu anda Sayın Mehpere elik'le görev deđiŖikliđi yapıyoruz, bize TRT'yi sevdiren, çok büyük Atatürkçü, çok değerli bir insan, bize katkılarını esirgemediler, ltfettiler, bizim için geldiler, burada bulundular, kendilerine de bir Ŗkran plaketini biz vermek istiyoruz; Sayın Ŗahin Mengü'y plaketi vermek üzere davet ediyoum. (Alkışlar)

MEHPARE ÇELİK – Efendim, çok teŖekkr ederim. Buna hiç gerek yoktu, gerçekten çok Ŗairdim. Çünkü Atatürk'ün olduğu yerde, Atatürk konuŖulan yerde; Atatürk'ten söz edilen yerde Mehpere elik tabii ki olacaktır, TRT tabii ki olacaktır.

Çok teŖekkr ediyorum, sağolun. (Alkışlar)

Resitalimize geçmeden önce kısa bir ara vereceğiz; ama bu arada gelen telgrafları okuyacağım.

(Telgraflar okundu)

TeŖekkr ediyorum. (Alkışlar)

ATATÜRK'ÜN KÜLTÜR POLİTİKALARI

TED Özel Lisesi Okul korusu tarafından, burada, bu topraklar üzerindeki özgürlüğümüzü, en değerli varlığımız olan cumhuriyetimizi borçlu olduğumuz Ulu Önder Atatürk'ün sevdiği marş ve şarkılardır.

SUNUCU — TED Özel Aliağa Lisesine çok teşekkür ediyoruz.

Değerli konuklar 1928'de Atatürk'ün verdiği emir üzerine kurulmuş olan TED İzmir'in Türk siyasi yaşamındaki önemli ve Atatürk haftası nedeniyle konusu "Atatürk'ün kültür politikaları" olan bir konferans düzenlenmiştir. Konferansta değerli konuşmacılarımız yer alacaklar; Sayın Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı, Sayın Atilla Sav ve Sayın Prof. Dr. Ergun Aybars.

Aradan sonra İzmir Devlet Opera ve Balesi sanatçıları sizlere çeşitli aryalardan oluşan bir program sunacaklar.

Şimdi, açılış konuşmasını yapmak üzere TED Genel Başkanı Sayın İbrahim Ortaç'ı kürsüye davet ediyorum.

TED Genel Başkanı İBRAHİM ORTAÇ —

Değerli Konuklar

Büyük Önder Atatürk'ün düşmanı denize döktüğü yerde sizlere seslenmekten büyük mutluluk ve onur duyuyorum. Bugün konusu "Atatürk'ün Kültür Politikaları" olan bir panel düzenlenmiştir. Bu panelde yer alan değerli konuşmacılarımıza ve onları dinlemek amacıyla buraya gelen değerli izleyicilere teşekkür ederim.

İçinde yaşadığımız günler bu ve buna benzer konuları daha sıklıkla ele almamız ve gücümüzün yettiği yere kadar anlatmamız gereken günlerdir. Atatürk'ün yaptıkları va söyledikleri güneş gibi parlıyorken bu ışığı görmemekte direnen ve toplumumuzu karanlıklara çekmek isteyen güçler vardır. Bu güçlerin en büyük korkuları ise Atatürk İlke ve Devrimleridir. Atatürk'ün kültür politikasının tümünü ise İlke ve devrimleri oluşturur, bu durumda bizde bunları daha yüksek sesle dile getirmeliyiz. Bugün burada yapılan iş budur.

Sözü uzatmadan sayın konuşmacılara devrediyor bir kez daha teşekkür ediyorum.

SUNUCU — Sayın konuklar Atatürk'ün kültür politikaları adlı konferansta yer alan çok değerli konuklarımızı sahneye davet etmek istiyorum. Kültür eski Bakanımız ve Cumhuriyet Gazetesi Yazarı Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı, Hukukçu Sayın Atilla Sav, Devrim Tarihi Öğretim Üyesi Sayın Prof. Dr. Ergun Aybars buyurun efendim.

Prof. Dr. ERGUN AYBARS — Biz aramızda yaptığımız öngörüşmede paneli yahutta konferansı yönetecek kişiyi seçmedik. İlk konuşma sırası bana verildi, bu sebeple konuşmalarımızı yarım saat içinde tamamlamaya çalışacağız. Sonra sorular, eleştiriler, katkılar kısmına geçeceğiz.

Tabii kültür politikaları dendiği zaman, bunun tarihsel bir sürecini ve neden Türkiye'de bir kültür meselesi olduğunu ve bunun hala bugün canlı bir biçimde devam ettiğini görmekteyiz. Bunun en çarpıcı örneğini Türkiye'de hepimiz görüyoruz, iki dünya görüşünü aynı anda yaşıyoruz. Bir tarafta bir ortaçağ skolastik düşüncesi, öteki yanda bu ülkeye Mus-

tafa Kemal Atatürk'ün ışığı ile gelmiş olan çağdaş, modern bir dünya görüşü ve onları temsil eden insanların çelişkilerini yaşıyoruz. Bu meseleyi ben bir tarihsel boyut içinde ele aldıktan sonra diğer arkadaşlarımız daha çok kendi alanlarında belki genelden özele doğru geçecekler.

Ben, bir düşünürün çok beğendiğim bir deyişi ile konuya girmek istiyorum. Buda, 2500 yıl önce Hindistan'da yaşamış olan bir mihracenin oğlu olduğu halde sarayda yaşamayı reddedip halkın arasına katılmış bir kişi, bir felsefe, bir ahlak geliştirmiş ama onu sonradan din haline getirmişler; onun bir özdeğişti var. Diyor ki, çok eski çağlardan beri yürürlükteydi diye dedelerimin dedeleri de saygı gösterdiler diye geleneklere, saf gelenek oldukları için inanma, eski zamanların destanları, rivayetleri böyle söylüyor diye inanma, kendi kafa'nın yarattığı kurgu ve hayallere, onları oraya tanrının soktuğunu sanıp inanma, öğretmenlerin ya da keşişlerin söylediğine yalnızca onlar söylediler diye inanma; ancak inceleyip doğruladıktan kendi yaşamında tecrübe ettikten, aklın yatkın bulduktan, senin için de başkaları için de faydalı olduğu kanaatine vardıldıktan sonra inan. Kendi kendine ışık ol, dışarıdan gelebilecek hiçbir şeyden, kim olursa olsun kimseden destek almadan, destek dayanak arama, kendin yalnız gerçeği ışık yap. 2500 sene ewel Yunan kültürünü tanımamış olan bir insanın Hindistan'da bize ışık tutan bir konuşmasına tanık oluyorsunuz. Çok yıllar geçelim, 2500 sene sonralarla Albert Einstein isminde bir insan, arada birçok düşünür var ama vakit olmadığı için girmeyeceğim, ben iki boyutu birden vermek istiyorum. Diyor ki, sosyal yönü olmayan bir insan yani felsefe, düşünce, sanat, güzel sanatlar, roman tiyatro, ede-

biyat bütün sosyal yönü oluşturan bu değerleri algılayamayan, bunlardan zevk alamayan bir insan istediği kadar, bilim alanında, teknik alanda gelişmiş olsun bu insanın Pavlov'un şartlanmış köpeğinden farkı yoktur. Örneğin en mükemmel bir beyin cerrahı eğer bu yönü yoksa, bu sosyal yönü yoksa, hayatı bu yönüyle algılayamıyor, hayattan zevk alamıyorsa hiç eğitim görmemiş usta bir marangozdan ne farkı kalır. Devam ediyor başka bir makalesinde, Nazizmin ve faşizmin Avrupada yükselen değer olduğu bir çağda bir yazısında da diyor ki, bu sürülerin beyne ihtiyacı yok, onlar omurilik soğanıyla da yaşayabilirler. Bu iki noktadan hareketle bir konuya yaklaşmak istiyorum. Biliyorsunuz bugün üç büyük din olan semavi din, sosyal din, ilani din kabul edilen Yahudilik, Hıristiyanlık ve Kur'anı Kerim'e dayanan Müslümanlık hepsi aynı merkezden, Ortadoğu merkezinden çıkar, yahudilik kendine özgü içine dönük bir dindir, hıristiyanlık evrensel iddia ile ortaya çıkar ama esasında ezilmiş olan Ortadoğu insanına kurtuluş umudu aşlamak amacı güder ve İsa bir bakıma da ezilen Yahudi ulusunun kurtarıcısı diye ortaya çıkıp sonra tanrısal boyuta geçer. Roma bu dini önce ciddiyete almaz. Sonra, bu dinin kendi sosyal bünyesinde, sosyal yapısını bozacağına düşünür. Roma dinlere karşı hiç umursamaz, aldırmaz bir yapıya sahiptir herkes istediği dine istediği mabete gidip serbestce ibadet eder, ama bu yeni din, Roma'nın bütün tanrılarını dışlayıp da tek tanrı düşüncesini getirince Roma ile bu din arasında bir çelişki ve bu dine karşı müthiş bir tepki doğar, ama sonuçta 300 senelik mücadele sonunda bu din Roma merkezine hakim olur, Roma'nın çöküşüyle beraber bu din feodal üretime geçişin ve bin sene sürecek olan bir ortaçağ skolastik

düşüncesinin de temel dayanağı olur, öyle bir skolastik çağdır ki bu, artık bu çağda bir meselenin hukuktan güzel sanatlara, bilimden devlete ve siyasete olan bütün alanların içerisinde herhangi bir düşüncenin veya bir konunun veya bir meselenin hayata geçebilmesi için o meselenin kitaba uygun olup olmamasının kararının kiliseye ait olduğu bir sistem vardır. Dolayısıyla o her ne ise onun hayata geçmesi, insanlar tarafından benimsenmesi, okullara ders konularının içerisine girebilme ancak kilisenin onayına bağlıdır, kilise onaylamıyorsa bir şey doğru olsun veya olmasın kabul edilemez. Dolayısıyla müsbet bilim, pozitif bilim yasaktır, sadece nakli ilim vardır. Çok basit bir örnek vereyim İsminde yazarın İtalya'da rönesans kültürü adlı eserinde söz eder, yaşlı papazlar aralarında konuşurlar atın ağzında kaç diş vardır. Sokrat'tan başlarlar 9 Aristo'dan vesairenden gele gele tartışılar genç bir papaz dayanamaz der ki bahçede at var, getirip buraya bakalım, sayalım. Tövbe etmesi için fırsat verilir, böyle birşeyi teklif ettiği için şeytana uyduğunu kabul edip tövbe eder af diler ve af edilir. Bu bize bugün belki çok saçma geliyor ama unutmayın Galile bu mantıkla yargılandı. Galile'yi yargılayan mantık atın ağzındaki dişin sayılmasına karşı olan mantıkla yargılandı. Galile olayını, Bruna olayını bugün hepimiz çok iyi biliriz. Belki İslam alemi içerisinde, Türklerin İslamiyete geçişi ve İslam kültürünün Türk kültürü üzerine egemen oluşu ve Osmanlı tarihinde Selçukluda başlayıp Osmanlıda gelişen bir şeriat anlayışı, ki yaklaşık 300 sene sürmüştür. Osmanlı yahut Orta Asyadan gelen Türklerin şeriat'ın hakimiyet alanı yaratmasına rağmen Osmanlıda belki bir ışık, belki de önemli bir ışık Fatih Sultan Mehmet'ti. Türk rönesansı'nın kapılarını

açacak bir aydın insandı, ama ne hazindir ki, bugün bir dinsel siyasi parti onu kendine rehber ettiğini iddia ediyor. Oysa Fatih Sultan Mehmet'le o partinin, o liderlerin, o kadronun yan yana gelmesi bile mümkün değildir. Rönesans kültürünü anlamış olan, rönesans kültürünün düşünce sistemini kavramış olan bir padişahın, İtalyan rönesans kültürü ile Semerkant'tan bilim merkezini İstanbul'a taşımak isteyen ve Kandilli de rasathane kurup müspet bilimleri eğitim kurumlarına taşımak isteyen bir insanın bu başlamış olduğu nokta, hareket önemlidir. Ama maalesef çok kısa bir zaman sonra ortadan kalkar. İlginç bir olay vardır Bruno'nun dünyanın yuvarlak olduğu tezini ortaya koymaya çalışması Galile'den 40 küsur sene önce ve 1594'de Roma engizisyonu tarafından tutuklanıp yargılanmaya alınması yılı, Osmanlı Devletinde şehüislamın meşhur fetvası, aynı, yıldızlarla uğraşmak kafirliktir diyerek kandilli rasathanesi kapatılır ve medreselerden her türlü bilim dışlanır. Sadece fıkıh, hadis ve kuran dersleri kalır.

İslam ortaçağının doğduğunu görüyoruz. Bu İslam ortaçağının, İslam karanlık çağında da bir doğru olduğunun kabulü için onun mutlaka şeriata uygun olması gerekir. Tıpkı, batıda, kilise örneğinde gördüğümüz gibi bir şeyin akla uygun olması, hayata uygun olması, bilime uygun olması onun kendi içinde tutarlı ve doğru olması önemli değildir, onun şeriata uygun olması ve şeriatı yorumlayanların, ulemanın düşüncesine uygun olması gerekir. Çok basit bir örnek matbaa olayıdır. 270 sene matbaa Osmanlı İslam alemi içerisine girmemiştir. İcadından yarım asır sonra İstanbul'da Galatada Rumlar Ermeniler ve Yahudiler tarafından kullanılmaktadır. Ama İslam alemi, Türk İslam dünyası onu kullanamaz, kul-

lanması için aradan 270 sene geçer ve ancak ve ancak şeyhülislamın şartlı fetvasından sonra oraya izin çıkabilir o da din kitaplarına dokunmamak şartıyla. Tabii altında ekonomik sebepler vardır, iş meslek meseleleri vardır. Bu sonuç neyi getirir, bir tarafta batının yükselmesini öteki tarafta islam alemine dayalı olan bütün islam aleminin geriliğini, tabii Osmanlı da islamın içinde olan bir toplumsal yapı, siyasal yapı, hukuksal yapıya sahip olduğu için, o da çağın gerisinde kalır. Bu çağın gerisinde kalmanın da faturası vardır. Atatürk'ün meşhur bir sözü vardır, Medeniyetin gücünün karşısında sırtını dönen ona bigane kalan, kayıtsız kalanlar, medeniyetin alevi karşısında yanıp yok olurlar. Bu teşhis, o medeniyet denen teknolojiyi, ekonomiyi, bilimi, akli, özgür, müspet bilimi yaratmış olan o değer, ki burada vakit olmadığı için ona girmeyeceğim, rönesans ve hümanizmadır.

1989 yılında Ankara'da kültür şurası toplandı. Aydınlar Ocağının temsilcisi bir üniversite profesörü edebiyat fakültesinden kalktı hümanistlerden de beterdir, bütün Türk kültürünü yozlaştıran, ezanı Türkçeleştiren, kadınların başını açan bunlardır diyerek bir konuşma yaptı. Hemen arkasından Diyanet İşleri Başkanlığının temsilcisi çıktı, o da "Biz, Atatürk'ü severiz, onun geliştirmiş olduğu yeniliklere karşı değiliz; ama aranan her şey Kur'anı Kerimde vardır." tesadüfen ondan sonra da benim konuşmam vardı, kalktım, kendi konuşmamı bir tarafa bıraktım, hümanizma nedir onu anlattım. Hümanizma din merkezinden insan merkezine geçiştir. İman alanlı bir dünya tanımından özgür akla dayanan insan merkezli bir alana geçiştir. Varıncaya kadar bütün yazarları bunun içeresine koyabilirsiniz, Voltaire'i, Russo'ları bütün bu yazarları

bunun içerisinde koyabilirsiniz, Voltaire'i Russo'ları bütün bu hareketin içinde gelişen bir dünya görüşü olarak ve en son 18 inci yüzyılda aydınlanma çağı olarak ortaya çıkan bir gelişmenin merkezidir. Dedim ki, bir üniversite profesörünün her şeyini affederim ama cehaletini affedemem, Atatür'e düşman da olabilirsiniz, başörtüsünün kaldırılmasına karşı da olabilirsiniz, ama bir ansiklopedi maddesinin sınırları içerisindeki kadar bile hümanizmayı bilmiyorsanız onu affedemem, o affedilmez.

1968 yılında benim o zaman asistan olarak görevli bulunduğum Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, İran ve Pakistan dahil olmak üzere, üç devlet RCD Başkanlığında kalkınma için bölgesel işbirliği, tam başlığı Türkçe bunun, o zamanlar bu üçlü CENTO'yu oluşturuyorlardı, İran, Pakistan ve Türkiye'den katılan bilim adamları bir sempozyum yaptık, o sempozyumda asistan olduğum için konuşmacı değildim ama tertipleyci idim, başlık şu idi, "Atatürk Önderliğinde Kültür Devrimi" Biz 1968 yılında eğer İran'a Türk Kültür Devrimini aktarabilseysek, bugünkü İran olmazdı, eğer Şah, kendi toplumuna Kemalizmin düşünce sistemini ve değerlerini aktarabilmiş olsaydı, tahtının ihtirasına kapılmayıp, İran'ın değişimine ön ayak olabilseydi, bir devrimci değil ama en azından bir islahatçı bir reformist olabilseydi, bunu başarabilseydi, bugün, belki değil yüzde yüz eminim ki, İran bu hayatı yaşamaya mahkum olmazdı.

Gelelim Pakistan'a. Bakıyorsunuz Pakistan'da bugün bir-bayan başbakan var, bir ölçüt değil bu, bir ülkede başbakanın bayan olması o ülkenin modern, çağdaş bir ülke olmasının ölçüsü değildir. Pakistan'da bugün hala şeriatın hakim olduğu,

hala mensubu bulunduğu alemin içerisinde hırsızın kolu kesildikten sonra, çünkü modern tıp diye bir Şey Kuran'da yok, olmayınca hırsızın kolunun kesilmesi, kesildikten sonra yerine dikilerek tekrar eski iŐlevini goreceğini Kuran'da bulamayınca insanlar bunu tartiŐmaya baŐladılar. Acaba hırsızın kolu kesildikten sonra yerine dikilirse Őeriataya gore hukm yerine gelmiş sayılır mı sayılmaz mı diye ikiye ayrıldılar ve hala tartiŐıyorlar. Mart ayında Suudi Arabistan'da Riyat Baş Mufts bir fetfa yayınladı, dünya düzdür aksini iddia eden kafirdir, katli vaciptir diye. Bunları anlatmamın sebebi Şudur, batı alemi kendi uygarlık düşüncesinin ve kendisini var eden pozitif bilimin akıl ve özgürlüğün ve bunun siyaset modelinde demokrasie geçmiş olan aŐamasının Ortadoğu'da Asya'da artık yayılmasını istemiyorlar. Eğer Ortadoğuda ve Asya'da bir Mustafa Kemal Atatürk rneği ortaya çıkarsa ve bir Türkiye rneği ortaya çıkarsa o zaman emperyalizmin çarklarının arasına çakıl taŐı girecek, o zaman petrole dayalı milyarlarca dolar olan sömürü çarklarının çatırdadığını duyacaklar kendi açıklarından çok haklılar. Ama bu yörede yaşayan bu toplumların kendi açıklarından ne yapması gerektiğini düŐündüđünüz zaman sevinç farklıdır. Ben birçok arap meslektaŐlarımızla karŐılaŐım sempozyumlarda, açık açık söyleyemedikleri Şeyi ikili konuŐmalarda söylüyorlardı. Bize de Mustafa Kemal Atatürk lazım. Ama Mustafa Kemal Atatürk' yaratacak olan birikimleri yoktu, işte burada bir Őeye geliyoruz. Türk toplumunun bir özelliği vardır, yüzyılların getirmiş olduğu bir değerler birikimi vardır, Türk toplumu yobaz değildir. Türk toplumu eğer kendisine güven duyacağı bir lider bulursa peşinden rahatlıkla gider, değerime de ayak uy-

durabilir, Bunun en somut örneği, Türkiye'de 1926 Medeni Kanunun getirmiş olduğu yeni dünya görüşüne dayalı yeni bir değişimdir. Çünkü Medeni Kanun sadece hukuk ilişkileri yerine getiren, onları tanımlayan, onları biçimleyen bir kanun değildir, beraberinde getirmiş olduğu yeni bir ahlak anlayışı var ve bu yeni ahlak anlayışıyla Medeni Kanundan önceki ahlak anlayışını bugün çarpıcı bir biçimde yaşıyoruz. Medeni kanundan ewelki kadını, Medeni Kanundan sonraki kadınla yan yana koyduğumuz zaman birdenbire bu çarpıcı farklılığı görebiliyorsunuz ve bugün İstanbul'a gidin benim o çocukluğumun geçtiği pırıl pırıl Fatih semtinde bu görüntüye çok acı bir biçimde tanık olabilirsiniz.

Atatürk Türk kadını için kıyafet kanunu çıkarttırmadı, Türk kadını, Medeni Kanunla beraber gelen, kılığına kıyafetine varıncaya kadar olan değişimi kendi dinamikleriyle başardı . Hem de başında yobaz bir koca kadrosunun olmasına, değişime karşı olan bir erkek gücünün olmasına rağmen. Çok evlilikten tek evliliğe geçen, örtünmeden tesettürün kalkışına geçen, peçe hayatına, kafes hayatına mahkum edilmekten, eğitime, özgürlüğe meslek hayatına geçen Türk kadınının almış olduğu bu boyut, Türkiye'nin bugün görünen o kötü karanlık tablosuna rağmen Türk kadınının bugün ulaştığı boyut batı alemindeki birçok ülkeden bile daha ileri gidebilmişse eğer, bu demek ki, Türk toplumunu bu değişime zaten hazırdır ama önünde ona engel olan bir güç vardır. Şimdi buradan bir konuya daha geçmek istiyorum.

Kültür tanımını Atatürk'te nedir, Atatürk, kültürü uygarlıkla eş anlamlı olarak tanımlıyor. "Kültür" diyor "Bir toplumun

maddi ve manevi hayatta yapabildiklerinin tümüdür". Oysa Ziya Gökalp hars kelimesini kullanarak kültürü çok daha dar alanda bir yöresel sınırlar içerisinde tanımlamıştır. Bir bakıma da Gökalp'ın bu tanımına katılmadığı için Atatürk bu tanıma getirmek durumunda kalmıştır. Aklıma gelmişken bir anımı anlatayım. Bir müzik bestekarımız, milletvekili bir bestekarımızdı, bir konuşmasına tanık olmuştum, dedi ki, Türk musikisi batı müziğinden çok çok üstündür. Ben türk musikisini çok seven bir insanım, batı müziğini de birazcık olsun zevk duyan, dinleyen, anlayan bir insanım, bir kere terim kargaşası vardı, Türk müziği karşısında, Fransız, İtalyan, Alman müziği demiyor, batı müziği diyor. Oysa batı müziği bir evrensel müziktir tek seslilikten çok sesliliğe geçen ve batı alemini oluşturan bütün ulusların ortak kültürünün ortaya çıkarmış olduğu bir müzik ve çok sesli müziği yaşamamış olan uluslarda demokrasi de olmuyor. Çünkü çok seslilik demokrasidir. Çok seslilikten ahenke varabilmektir. Çok sesli müzik çok sestem bir ahenk yaratabilmektir ve rönesansın ve hümanizmanın da özelliği budur zaten çok sesliliği gündeme getirmiştir, kilisenin tek sesliliği ile rönesansın çok sesliliğinin mücadelesi 400 yıl sürmüştür. Atatürk'ün bu ülkeye getirmiş olduğu çok seslilikten doğan ahenkle, tek sesliliğin gürlütüsünü hala yaşamaktayız. Şimdi Atatürk'ün bu tanımından hareket edersek, o zaman Atatürk de kültürün sadece musiki, edebiyat, tiyatro ile sınırlı kalmadığını, kültürün biraz ewel başlığını gördüğümüz kitaptaki gibi bir dünya görüşünün ve ona dayalı olan bir siyasal hukuk modelinin tümünün kökten değişimi olduğunu görüyoruz. O zaman kültürün en üst kurum olan devleti, hukuku ve onları yaratan düşünceyi eğer bir dü-

şüncede devrim yaratmazsanız bir toplumun düşüncesinin, değerlerini değiştiremezsiniz, o toplumda istediğiniz Anayasayı, istediğiniz modern kurumları ve modern kanunları getirin onlar yüzeyde kalır sınırlar. Bugün Somali'ye Fransız Anayasasını verseniz, Somali o anayasa ile hiçbir yere varamaz. Çünkü Somali toplumu öyle bir Anayasayı yaratacak süreci geçirmemiştir veyahutta bize, bugün, İngiliz modelini getirin desek, İngilteredeki gibi anayasasız bir rejimi yaşatabilir miyiz diye sorsak herhalde bunun ne kadar mantıksız olduğu ortadadır, bunu önerene de deli falan diye bakarsınız. Dolayısıyla bir toplumun sosyal, ekonomik ve demokratik, kültürel birikimlerinin tarih süreci içerisinde olgunlaşması boyutunda ancak o ülkede biz demokrasiyi, insan haklarını, özgürlüğü ve çok sesliliği görebilirsiniz. İşte Atatürk'ün hareket noktası buradadır. Tek sesli bir toplumundan yüzyıllarca ruyi emin olan padişah ve halifeden, teokrasiden, ümmetten, kuldandan, vatandaşa, ulusa, laik devlete, özgür düşünceye geçişi hazırlar ve onun çok önemli bir tanımı vardır, benim İnkılapçı fikirlerimin babası kimdir diye sorar, arkadaşlarıyla 1915'te aşyanı ziyaret ettiği zaman. Hepsi bir ağızdan Namık Kemal derler, hayır Tefvik Fikret der ve Tefvik Fikret'in Atatürk üzerinde çok önemli etkisi olmuştur ve Fikret'in birçok mısrasını, sözünü birçok konuşmalarında tekrarlamıştır, bugün hepimizin çok iyi bildiği "Öğretmenler! cumhuriyet sizden fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister" sözü Tefvik Fikret'den esinlenme ile söylenmiştir.

Tefvik Fikret'in eserlerinde Rönesans Hümanizması vardır, oradan etkilenmiştir. Kadın hakları konusu vardır ve daha ikinci Meşrutiyet dönemindeki tartışmalardaki batıcılık, Türk-

çölük ve islamcılık sentezlerinin çatıştığı Gökalp'in onlardan bir sentez yaratmaya çalıştığı bir süreç içerisinde Atatürk gençlik yıllarını, subaylık yıllarını yaşar ve bunların içerisinde hangisinin akla, bilime ve tarihin gelişme sürecinin şartlarına uygun olduğunu görür. 1919'da Samsun'a ayak bastığı zaman kafasında köklü bir devrim vardır. İşte o devrimi hareketinin birincisi, belki de en önemlisi, belki değil de bence en önemlisi merkezin değişmesidir. Atatürk'ten evvel hiç kimse tanrı merkezli dünya görüşünden, insan merkezli dünya görüşüne adım atmaya cesaret edememiştir. İttihat Terakkinin en güçlü olduğu dönem Enver'in Talat'ın Cemal Paşaların diktatör oldukları dönemde bile böyle değişime cesaret edememişlerdir, o adım, egemenlik alanının değişimidir. Prof. Mümtaz Soysal Anayasaya Giriş kitabında onu şöyle tanımlar. Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılmasıyla egemenlik İstanbul'dan Ankara'ya geçmekle kalmıyordu, Allah adına egemenliği kullanan bir sistem'den, egemenliğin ulus iradesine geçişidir diyordu, bu devrimin en önemli olgusudur. Bir ulusun kendi iradesiyle yürütülmesine geçiş, orada işte Jean Jacques Rousseau'yu bulabilirsiniz, orada Decart'ı bulursunuz orada Sipinoza'yı bulursunuz, bir sürü düşünürü bulursunuz. Vakit azaldığı için fazla ayrıntıya girmeyeceyim, Atatürk'ün en önemli devrimlerinden birisinin de hukuk devrimi olduğu kesindir. Türk hukuk devrimi bir bakıma bütün sayacağımız ve biraz sonraki konuşmacıların da belki ayrıntıları üzerinde duracağı hayatın kökten değişimini getirecek olan aşamaların zeminini oluşturur. Bu zemin, laik hukuk sisteminin Türkiye'ye gelmesidir. İşte o zaman Türk kültür devriminin en önemli aşaması aklın özgürlüğüne dayanan, dü-

şüncenini özgürlüğüne dayanan, bilimin özgürlüğüne dayanan ve tabii ki insanın özgürlüğüne dayanan laikliktir. Bugün boşuna saldırmıyorlar laikliğe. Laikliğe saldırmanın arkasında Türkiye'yi tekrar, yüzyıllarca geriye, ortaçağa, 1400 sene evvelki çağın zihniyetine geri götürmektedir ve kitaptaki emirlerin doğru olduğuna madem ki kitapta vardır, onun dışında aramanın yasak olduğuna götürmektedir.. Doğu kültüründe bu demin saydığım üç tane dinin temelinde yatan şudur. Mademki iman ediyorum, öyle ise varım. İşte Atatürk, hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir cümlesini bu iki kültür arasındaki farkı çok açık bir biçimde daha lise yıllarında iken gördüğü ve kavradığı için söylemiştir. Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, ahiret ise sizin şahsi sorunuzdur. O bizim devletin meselesi değil, kişinin kendi vicdanıdır ve o da gereklidir diyor, ona da karşı çıkmıyor, dinin de gerekli olduğuna inanıyor çünkü insanın metafizik alanının fizikle doldurulamayacağını bilen bir insandır. O alanı da boş bırakmıyor, onu da camii ile camide yapılacak olan ve cami dışında yapılacak olan ramazanıyla, kurban ve ramazan bayramlarıyla onları da kendi alanı içerisinde özgür şekilde bırakıyor ve laikliğin tanımını, vicdan özgürlüğünün tanımını, medeni bilgiler kitabında ve laikliğin Anayasaya giren 1937'deki metinlerinde çok net bir kültür devrimidir. Bu kültür devrimi bu genel dünya görüşünün değişimiyle beraber pratikte teferruat zannedilen değişimleri de beraberinde getiriyor. İşte hafta tatilinin değişmesi, cumadan pazara alınması, çok önemli bir değişim harf devrimi, dil devrimi. Tarih tezi, Atatürk'ün yeni bir tarih anlayışı Osmanlı İslam tarihi yorumundan, toplumsal, ulusal tarih anlayışına geçiş; tarih kurumları, dil kurumları, ki biraz sonra

mutlaka diğerk konuşmacı arkadaşlarım bahsedeceği için ben onlara girmiyorum, ağırlık ölçülerinden, uzunluk ölçülerine varıncaya kadar değişim

şimdi, harf devrimi gibi bir olaya göz atalım. Eski yazı Osmanlıca pratikte zordur, zormuş, Osmanlıcaıy bizim gibi sonradan öğrenenler sıkıntısını çok iyi bilirler, ondan fazla yazı çeşidi vardır, maliye yazılarından şeriye sicillerine varıncaya kadar hepsi farklı yazı çeşitleridir, doğrudur, ama Japon alfabesi de, Çin alfabesi de zordur. Demek ki, Atatürk'ün Türkiye'de dil devrimini özellikle harf devrimini yapmasının altındaki sebeplerden bir tanesi pratiktir, kolaylaştırmaktadır, kolay bir alfabeğe geçmektir ama çok daha önemlisi kültür alanını değiştirmektir. Arap Fars kültür emperyalizminden kurtulmaktır. Ama bugün maalesef batı kültür emperyalizminin altındayız, ben İzmir'in, Ankara'nın, İstanbul'un caddelerini gezdiiğim zaman dükkan mağaza isimlerine baktığımda moralim bozuluyor. Herhalde son 45 yıldır bir yandan muhafazakarız diyen, kişiler yüzünden İstanbul değimine uygun üstü kebab olan şişhaneyi yaşıyoruz şimdi. Başka kültür yozlaşmasına geçtik. Bunun sebebi nedir? Türkiye'de maalesef Anayasamızda Atatürk'çü düşünce sistemine dayalı tanımlara tanımlara uygun, devletin sağlam bir çizgide bir kültür politikasının, eğitim politikasının olmamasından kaynaklanıyor. Hele son 45 senedir Türkiye'de siyasal partilere hatta siyasal partilerin kendi içinde bakanlara göre değişen kültür ve eğitim politikaları olmuştur. Hiç unutmam şu on senede değişen hatta aynı partiden mesela 1983'den 1990'a kadarki dönemdi aynı partiden dört millî eğitim bakanı değişti Türkiye'de dört tanede eğitim politikası değişti. Pratikte çok seçmeli

ders falan onları tartışmıyorum ben. Dünya görüşü değişti ve Atatürk'ün getirmiş olduğu eğitim birliği yasasının karşısına Türkiye'de bir medrese eğitimi tekrar çıkartıldı. Ben izninizle sorular kısmına geçmeden burada noktalayayım, misafirlerimiz bana ilk sözü vermek kibarlığını gösterdiler, ben de onların hakkına tecavüz etmeyeyim.

Teşekkür ederim. {Alkışlar}

ATILLA SAV — Sayın Aybars'a teşekkür ederiz. Ben Sayın Aybars'ın söylediklerini yinelememeye çalışarak bıraktığı noktada bir başka bakışla konuşmak istiyorum.

Gerçekten yakın tarihimize geçmişimize baktığımız zaman Birinci Dünya Savaşının sonundan itibaren belli tarihleri sırtbaşı olarak aldığımızda şöyle bir tablo görüyoruz. Misakı Milli, Sivas kongresi, Erzurum Kongresi, Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti, İnönü Savaşları, Sakarya Meydan Muharebesi, Büyük Taarruz, Lozan, Cumhuriyetin İlanı, Tevhidi Tedrisat Kanunu 3 Mart 1924 medreselere el konuyor, şapka devrimi 25 Kasım 1925, Türk kanunu Medenisinin kabulü 17 Şubat 1926, Türk Ceza kanunu 1 Mart 1926, Anayasada değişiklik, devletin dini islamdır hükmünün çıkarılması 9 Nisan 1928, yeni harflerin kabulü 1 Kasım 1928, kadınların seçme ve seçilme hakkı 3 Nisan 1930, Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin kuruluşu 12 Nisan 1931, halkevlerinin açılışı 19 Şubat 1932, Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kuruluşu 12 Temmuz 1932, üniversite reformu 1933, Ankara'da Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesinin kurulması 1935, Ankara'da bir milli musiki mektebi ve temsil akademisinin kurulması 1934, Devlet Konservatuvarının kurulması 1936, Riyaseti Cumhur

Filarmoni Orkestrasının kurulması 1936 gibi tarihler. Bunların kapsadığı anlam bir siyasal, daha doğrusu bir askeri kurtuluş hareketinden bir siyasal devrime, siyasal devrimden toplumsal devrime, toplumsal devrimin de bir kültür devrimine dönüşmesi yolundaki adımlar. Atatürk'ün kültür politikalarının temeli, bence 1933'de cumhuriyetin 10 uncu Yıl Nutkunda söylediği bir tümcede gizli, Kültürümüzü çağdaş uygarlık, düzeyinin üstüne çıkaracağız. Gerçekten Osmanlı İmparatorluğu bir başka kültürün son ürünü olarak Birinci Dünya Savaşında yenildikten sonra emperyalist ülkeler ya da o dönemin uygarlığını temsil eden ülkelerin el koyması sonucunda parçalanmıştı. Bu harekete karşı bir başarılı komutan olarak ortaya çıkan Mustafa Kemal kurtuluş hareketini başlattığı yorgun, yenik, yoksul Türk halkını batılı emperyalistlere batılı sömürgeci ülkelere karşı örgütledi, önce bir çetecilik, gerillacılık savaşından sonra düzenli bir orduya ulaştı, orduyla da bir büyük taarruz sonucunda ülkeyi işgal etmiş olan düşman kuvvetlerini yurt dışına çıkardıktan sonra sonra yeni bir devlet yarattı. Bu devlet, artık yıkılmış olan, sona ermiş olan Osmanlı Devletinden farklı bir devlet olacaktır. İşte bu noktadan itibaren Atatürk'ün erdemli bir devlet adamı, politikacı ve bir büyük devlet kurucusu olarak görevine, işlevine başladığını görüyoruz. Artık o Osmanlı Devletinin Mustafa Kemal Paşası değil, Türk halkının gazisi ve sonra da Kemal Atatürk'ü. Mustafa Kemal'in cumhuriyetin ilk yıllarında yapmış olduğu çağdaşlaşma yolundaki kurumsal yenilikler amacı belli bir kültürel devrime yönelik yeniliklerdir. Önce yüzümüzü doğudan batıya dönmemiz gerektiğini, terk ettiğimiz uygarlık evreninden yeni bir uygarlık evrenine yö-

nelmemiz gerektiğini, terk ettiğimiz uygarlık evreninden yeni bir uygarlık evrenine yönelmemiz gerektiğini söylüyordu. Atatürk, biraz önce Sayın Aybars'ın da belirttiği gibi, kültür ve medeniyetin ya da hars ve nedeniyetin kültür ve uygarlığın evrensel olduğunu birbirinden ayrılmaması gerektiğini söyleyerek çağdaş uygarlığın batı ülkelerinde bulunduğunu göz önünde tutarak batıya yönelmemiz, bugünkü batıya dönmemiz ve toplumsal kurumlarımızı, kültürel kurumlarımızı bu uygarlığa göre düzenlememiz gerektiğini düşündü ve bütün hareketlerinde, bütün yeniliklerinde, bütün kurumsal devrimlerde bu temel anlayış vardı, ki o dönemde Türkiye'nin büyük şairlerinden biri Marşımızın ozanı Mehmet Akif, uygarlığı medeniyet dediğin tek dışı kalmış canavar diye nitelenecek kadar o evrene kin duyuyordu ve yalnız da değildi bunu söylediği zaman yani kendisi gibi düşünen büyük bir kitle vardı. Ama Gazi Mustafa Kemal, o medeniyetini yani tek dışı kalmış canavar diye nitelenen medeniyeti yenmiş komutan olarak hiçbir zaman bir komplekse bir aşağılık duygusuna kapılmadı, çağdaş uygarlığın nerede olduğunu gördüğü için yüzünü batı evrimine dönmekte tereddüt etmedi ve yavaş yavaş önce hukuk kurallarını, toplumsal kuralları yetiştirdi ki bunların arasında tabii Sayın Aybars'ın belirttiği gibi 1920'li yıllarda arka arkaya devrimi vardır. Hukuk devriminin en önemli bölümleri hiç kuşkusuz Kanuni Medenidir, yasa aile yapısını değiştirdi, yani aile, kadın ve erkeğin bire bir kurduğu bir toplum birimi haline geldi ve insanlar arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırdı, bunun arkasından Anayasa, yavaş yavaş önce bir din devleti olmaktan çıktı sonra laik bir ülke oldu Türkiye Cumhuriyeti, bu şeyin kültüre yayılmasını, kültürün bazı ku-

rumlarının yeni uygarlığın gereklerine uygun hale gelmesini Atatürk'ün birçok konuşmalarında ve birçok davranışlarında görüyoruz. Çok ilginç, Atatürk sanatla ilgili görüşlerini, sanat kurumları, kültür kurumlarıyla ilgili görüşlerini Türkiye Büyük Millet Meclisini açış konuşmalarında Cumhuriyet Halk Fırkasının kurultaylarında dile getiriyor. Bunlardan ilginç saydığım bir tanesini okumak istiyorum. Biraz önce Sayın Aybars da sözünü etti, güzel sanatların hepsinde ulus gençliğinin ne türlü ilerletmesini istediğinizi bilirim bu yapılmaktadır, ancak bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişiminde ölçü musikide değişikliği yaratabilmesi ve kavrayabilmesidir. Bugün dinletmeye yeltenilen musiki yüz ağartacak olmaktan uzaktır. Bunu açıkca bilmeliyiz. Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek değişleri, söyleyişleri toplamak onları bir an önce genel son musiki kurallarına göre işletmek gerekir. Ancak bu düzeyde Türk ulusal musikisi yükselir, evrensel musikideki yerini alabilir. Türkiye Büyük Millet Meclisini açış konuşması 1 Kasım 1934, siyasal bir toplantıda sanat, kültür ve musiki ile ilgili görüşlerini açıklıyor.

Herkesin de bildiği gibi Atatürk özel yaşamında Türk musikisini dinlemekten özellikle kendi memleketinin halk türkülerini dinlemekten çok duygulanan bir insan ama Türk toplumunun, yöneldiği yeni uygarlıkla kaynaşması için adımlardan, kaynaklardan ve yönelinilmesi gereken amaçlardan birisinin evrensel musiki olduğunu kabul ediyor ve müzikle ilgili devrim hareketi kurumlaşma yolunda; tabii bunlar düşünce olarak kaldığı sürece çok fazla anlamı yok, soyut tartışmalar olabilir; ama bunları kurumsal yapılaşmaya gö-

türdüğümüz zaman ancak topluma mal edebilirsiniz diye düşünüyor. Nitekim, 1 Kasım 1924'de Ankara'da bir Müzik Muallim Mektebi açılıyor, bu mektebin amacı eğitim kurumlarına müzik öğretmeni yetiştirmek, yetişmiş insan gücü sağlamak, eğitimci kadrolar sağlamak, sonra bu mektebin amacı eğitim kurumlarına, öğretim kurumlarına müzik öğretmeni yetiştirmek, yetişmiş insan gücü sağlamak, eğitimci kadrolar sağlamak, sonra bu mektep milli müzik mektebi ve 1934 yılında bir kanun çıkarılarak temsil akademisine bir temsil yani bir tiyatro şubesi ekleniyor. Hemen arkasından bir iki yıl sonra Riyaseti Cumhur Filarmoni Orkestrası diye eski mızıkayı hümayunun Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası haline dönüştürülmesi Ankara'ya taşınması ve Ankara'da yasayla devlete bağlı bir kurum haline getirilmesi sağlanıyor ve 1936'da Devlet Konservatuarı kuruluyor, yani biraz önce bahsettiğimiz milli müzik mektebi temsil akademisi bir konservatuarın iki ana şubesi var, birisi müzik şubesi, batı, daha doğrusu evrensel müzik eğitimi yapıyor bir de temsil şubesi var, temsil şubesi tiyatro, opera ve bale eğitimi yapıyor. Bu eğitimi vermek için kurumsallaşma yolunda gelişmesi için de dünyaca tanınmış bir büyük müzisyen Paul Hindemith, 1935 yılında Türkiye'ye getiriliyor, Konservatuarın müzik bölümünün başına geçiyor. Bir yıl sonra bir başka önemli yabancı adam Karl Leber bir Alman tiyatro ve opera yönetimi 1936'da geliyor, Devlet Konservatuarının tiyatro bölümünü kuruyor. Bu kuruluş bugün Türkiye'de yaygın olarak gördüğümüz 48 değişik merkezde 20 küsur sahnede 700'e yakın sanatçı 1000'e yakın teknik elemanla halka tiyatro hizmeti vermeye çalışan Devlet Tiyatrolarının kaynağıdır.

Atatürk'ün musiki ve tiyatro, sanat yolunda yapmış olduğu çabalar, çalışmalar böyle özetlenebilir. Atatürk'ün sanat, özellikle de tiyatrodaki yapmak istediklerinin ne olduğunu anlatan konuşmasından bir parça okumak isterim. Aslında tabii Atatürk'ün asıl temel düşüncesi halkı uyandırmak, halkı aydınlatmak ve halkın içerisinde var olduğu sanılan ayırımı, bölünmeyi ortadan kaldırmak idi. Bir konuşmasında şöyle diyor; 1923 yılında Konya'da gençlerle yaptığı bir konuşmada, "halk iki bölümdür, biri ekseriyeti teşkil eden avam, diğeri ekaliyeti teşkil eden müneweran. Bozuk zihniyetli milletlerde ekseriyeti azime başka hedefe, münewer denen sınıf başka zihniyete malik olur. Bu iki sınıf arasında tam karşıtlık, tam aykırılık bulunmaktadır. Münewerler, aydınlar asıl kitleyi kendi istedikleri amaca yöneltmek isterler. Halk ise bu yönlendirmeye, bu güdülemeye tabi olmak istemez, o da başka bir yön tayinini belirlemeye çalışır, münewerler aydınlar, telkinle, aydınlatma ile büyük kütleleri kendi amaçlarına yöneltmekte başarılı olmayınca başka araçlar, başka yollar bulurlar" şimdi, amaç ve kültür etkinlikleri karşısında bu ayırımları kaldırmak, herkesi aynı duygularla, aynı heyecanlarla doldurabilmekte. O tarihlerde Türkiye'de sanat ve gösterilerin son derece sınırlı olduğunu, halkın günlük yaşamında bulunmadığını düşünürsek bu sanat, kültür olgunlaştırma çabalarının ne kadar önemli olduğunu görürüz. Nitekim bunu tamamlayan bir başka örgütlenme 1932'de Halkevleri olmuştur. Halkevleri Cumhuriyet Halk Fırkasının bir yan kuruluşu olarak kurulmuştur ama tabii devletin toplumsal bir örgütü olarak kurulmuştur. Halkevleri ilk kuruluşunda sekiz şube halinde kuruluyor, şubelerin işlevlerini okuduğumuz

zaman temel amacın ne olduğu daha iyi anlaşılıyor. Birincisi; dil, edebiyat ve tarih şubesi, ikincisi, güzel sanatlar şubesi, müzik, resim, heykel, mimarlık, üçüncüsü; temsil şubesi, hallevi sahnesi, milli kültür okulu; yani bir tiyatro sahnesi var uygulama yapılıyor, amatör nitelikte, öyle profesyonel amacı yok. Daha çok tiyatro seyircisi yetiştirmek ve tiyatro seyircisiyle amatör oyuncularını birleştirmek. Dördüncüsü spor şubesi, yani beden eğitimi. Beşincisi içtimai yardım şubesi altıncısı halk dersaneleri ve kurslar, yeni harflerin kabul edilmesinden sonra çok kısa bir süre geçtiğine göre, halkın aydınlatılması ve uyandırılması bakımından ne kadar yararlı bir işlevi olduğu ve biraz önce Sayın Aybars'ın belirttiği hümanizmanın, aydınlanmanın halka nasıl taşınması düşünüldüğü belli oluyor. Yedincisi Kütüphane ve yayınevi, sekiz köycülük şubesi. 1932'de kurulan halkevleri, 1944'de 75'i il merkezlerinde halkevi olarak 236'sı ilçe ve kasabalarda, 94'ü de bucak ve köylerde olmak üzere yayılmıştır. 1950'de biliyorsunuz halkevleri kapatıldı, 63 ilde 477 halkevi ve 4332 halk odası vardır. Fransa'da bundan çok sonraki tarihte 1960'lı yıllarda De Gaulle işbaşında iken kültür merkezleri kurma çalışması başladı ve Fransızlar bunu halk kültürü, kültürün halka yayılması yolunda çok önemli bir model olarak denediler, hala devam ediyor bu deneme, Fransa'da sanıyorum 20 merkezde kültür merkezleri var ve halkevleri ondan çok daha önce bize özgü bir kitle eğitimi, bir yaygın eğitim şimdiki değişiyle sağlama amacı ve kurumsallaşma idi. Gerçekten de halkevlerinin kültürün halka yayılması ve eylemli olarak uygulanması yolunda çok büyük yararları görülmüştü, ne yazık ki, çok partili dönemin yanlış uygulamalarından birisi

olarak halkevleri kapatıldı. Bir başka gelişme olarak kültür emperyalizminin, kültür sömürgeciliğinin yayılması karşısında yani bir yandan batılılaşma, yüzümüzü batıya çevirme ve batı uygarlığıyla birleşme çabası götürülürken, öte yandan ulusal bağımsızlığın topluma mal edilmesi ve bütün alanlara yayılması için kültür bağımsızlığı ve ulusal dil konusunda Atatürk'ün büyük duyarlılığı olmuştur. Atatürk 1930'lu yıllarda hukuk devriminin getirdiği önemli kurumlar gerçekleştirildikten sonra harf devrimiyle başlayan devrimin bir parçası olarak, dil devriminin de başlamasını istedi ve ilk olarak 1932 yılında yakın arkadaşları, güvendiği bir takım sanatçılar ve edebiyatçılar aracılığıyla "Türk Dili Tetkik Cemiyeti" adı altında bir dernek kuruldu, sonradan adı Türk Dili Kurumu olan bu dernek bildiğiniz gibi 1982 yılında veya 1983 yılında kapatıldı ve mallarına da el konulmak suretiyle yerine güdümlü bir devlet kuruluşu getirildi.

Atatürk'ün dille ilgili görüşlerini şöyle özetliyoruz, kendisinin sözlerinden "Türk ulusunun dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Türk Dili Türk Uluğu için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk ulusunun geçirdiği bunca tehlikeli durumlarda ahlakının, geleneklerinin, anılarının, çıkarlarının özetle bugün kendi ulusallığını yapan her şeyin dil aracılığıyla korunduğunu görüyoruz. Türk dili Türk ulusunun kalbidir, belleğidir". Bu açıklama Atatürk'ün Afet İnan'a yazdırdığı "Yurttaşlar için Medeni Bilgiler" kitabından alınmıştır. Türk dil devriminden yana olanlar, şunu söylüyor Türk Dil Kurumu için de bu son derece önemli bir şeydir "Milli his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dil milli hissin inkişafında başlıca müessirdir. Türk dili dillerin en zen-

ginlerindedir, yeterki bu dil şuurla işlensin. Ülkesini yüksek istiklalini korumasını bilen Türk Milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır." 2 Eylül 1930'da söylemiş bu sözleri, sonra işte Türk Dil Kurumu kuruluyor ve Türk Dil kurumuyla, Türk Tarih Kurumunun ilginç bir yanı da Atatürk'ün bir devlet politikası, bir kültür politikası amacı olarak benimsediği, benimsettiği bir ulusal tarih anlayışı ve Türk dil devriminin organı olarak, örgütü olarak kurduğu iki kuruluşun da dernek oluşudur, cemiyet oluşudur, yani bugün daha moda olan bir deyimle ikisi de sivil toplum örgütü olarak kurulmuştur. Devlet tarafından empoze ediliyor, buyuruluyor izlemeni vermemek için kendi güvendiği, yakınında bulunan bazı milletvekili edebiyatçı, sanatçılar, öğretmenler ve yazarlardan oluşmuştur. Türk Dil Kurumu da 1983 yılına kadar hep bu niteliğini korumuştur. 1983 yılına kadar sanıyorum 500 küsür üyesi vardır kapatıldığında, bu salonda da üyeleri var, yandaşları var, tabii böyle bir kültür devriminin halkla birlikte, halka mal edilerek yapılması da Atatürk'ün kültür politikalarının önemli, kendine özgü, özgün yönlerinden birisidir.

Bunun yanı sıra yine o dönemin kültür politikalarının uygulanmasıyla ilgili oluşturulmuş kurumlardan bir başkası da medreseler kapatıldıktan sonra İstanbul'da kurulan Darülfünunun 1930'lu yıllarda Türkiye'ye davet edilen yabancı bilim adamlarının tanınmış bilginlerin de katkısıyla bir üniversiteye dönüştürülmesi ve üniversite reformu yapılmasıdır. Türkiye'de pozitif ilim ve aydınlanmanın insan unsurunu, yüksek seviyeli nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi bakımından son derece önemli atılımdır İstanbul Üniversitesinin kuruluşu sonra da Ankara'da 1925 yılında bir hukuk fakültesi ku-

rulmuştur, hukuk fakültesi üç gün önce 70 inci yıl dönümünü kutladı, hukuk fakültesi kurulurken bir meslek mektebi olarak kurulmuştur, sonradan o da Ankara'da oluşacak üniversitenin çekirdeği, nüvesi oldu, daha sonra Dil Tarih ve coğrafya Fakültesiyle birlikte Ankara Üniversitesine giden yol açılmış oldu, bugün bildiğimiz gibi üniversitelerin sayısını tam bilemiyorum ama sanıyorum elliyi aştı, yetmişe doğru gidiyor. Tabii o bir başka yanışıktır, yani 1930'lu yıllarda 1920'li yıllarda Türkiye'nin yetişmiş insan gücünün çok sınırlı olduğu dönemlerde kurulan bu kurumların ne kadar özenle ne kadar bilinçle yapıldığını düşünürsek, bugün bu üniversitelerin hızla ve altyapısı hazırlanmadan yaygınlaştırılmış olmasının getireceği sakıncaları da hepimiz görüyoruz ve bundan da tabii üzüntü duyuyoruz bunları önlemek zorunda olduğunuzu ve bunları da sağlam altyapıya oturtmak gerektiğini düşünüyoruz. Gerçekten 1923'te cumhuriyet kurulduğu zaman Türk toplumunun birgün böyle her yaştan insanların kız, erkek bir araya araya toplanarak uygarlığın, teknolojinin son gelişmelerini kullanan, toplantılarda görüş alışverişinde bulunacakları, konuları tartışabilecekleri, tam bir düşünce özgürlüğü içinde her şeyin konuşulabileceği bir toplum haline gelebileceğini ummak için ancak Atatürk gibi işte uzak görüşlü ve önemli bir devlet adamı olmak gerekiyordu. Atatürk için en güzel sözlerden birisini bence onun en önemli hasımlarından yahut düşmanlarından birisi söylemiş Lloyd George demiş ki ancak yüz yılda bir böyle bir deha gelir o da na yazık ki bizim karşımıza rastladı, düşmanlarının bile büyüklüğünü kabul ettiği, büyük devlet kurucusu Atatürk'ün ölümünün 72'inci yıldönümünde yine saygıyla anıyoruz, hepimize saygılar sunuyorum efendim, aydınlık günler diliyorum.

Prof. Dr. AHMET TANER KIŞLALI — Çok değerli iki konuşmacıdan sonra benim işim oldukça kolaylaştı, sizin de sabırlarınız azaldı farkındayım.

Değerli arkadaşlar, Atatürk'ün devrimi her şeyden önce bir kültür devrimidir. Aslında bir geri kalmış ülke devrimi olarak Anadolu Devriminin başka nitelik taşımaya da olanak yoktur. Geri kalmış ülke devrimiyle gelişmiş ülke devrimleri arasında temelde bir ayırım vardır. Gelişmiş ülke devrimlerine bakarsanız, örneğin Fransız Devrimi bunların en iyi örneklerinden birisidir. Süreçten geçirdiğiniz zaman, ekonomik yapı değişmiştir, ekonomik yapıya koşut olarak toplumsal yapı değişmiştir, sanayileşme olmuştur, ekonomik yapıyla birlikte kentleşme hızlanmıştır, köyden kente bir göç başlamıştır. Bütün bu oluşum içerisinde yeni bir insan ortaya çıkmıştır. Yeni koşullar yeni insanı yaratmıştır ve Fransız Devrimi aslında gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde olduğu gibi bu yeni insanın ürünüdür. Yani altyapı değişmiştir bu yeni insanı yaratmıştır, bu yeni insan da devrimi yaratmıştır. Oysa diğer geri kalmış ülke devrimlerinde de olduğu gibi, Anadolu devriminde sürecin tersine işlediğini görürüz. Yani ekonomik yapı değişmemiştir, ekonomik yapı değişmediği için yeni bir insan ortaya çıkmamıştır, kurumlar eskimemiştir, Fransız Devriminde olduğu gibi değişen altyapıya göre eskimiş üstyapı kurumlarını değiştirmek gibi bir zorluk yoktur ama ne vardır? Toplumun geri kalmışlığından rahatsız olan ve toplumu çağa taşıma istencini taşıyan büyük bir devrimci ve onun arkasında harekete geçmiş olan büyük bir halk gücü vardır. Buradaki

süreç şöyledir; önce devrim,devrim yeni insanı yaratıyor, yeni insan altyapıyı değiştiriyor, yani ekonomik yapıyı ona bağlı olarak değiştiriyor. Kültür devrimi zaten budur, kültür insana yapılan yatırımdır, insanı değiştirmeye yönelik bir devrim kültür devrimidir. Atatürk diyor ki "Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür" bundan daha iyi bir anlatım olamaz. Ama nasıl bir kültür? Bu kültürün özellikleri neler? Üç ana özellik saptıyoruz, laik bir kültürdür, ulusal bir kültürdür, demokratik bir kültürdür. Peki niçin laik bir kültürdür? Yani Atatürk'ün kültür devriminin temelinde dediğim gibi üç özellik var, peki niçin laiklik, niçin laiklik özelliği bu devrimin ana öğelerinden bir tanesidir?

Sayın Aybars konuşmasında ilginç örnekler verdi, ben de birkaç tane vereyim izninizle. Biliyorsunuz Guttenberg'den kısa bir süre sonra aslında basımevi Osmanlıya gelmiştir, hatta bu basımevinde 1566 yılında Padişahın başçevirmeni Ali Bey Tevrat ve Incil'i Türkçe'ye çevirmiştir ve bunlar yayınlanmıştır. Ama basımevinden müslümanların yararlanabilmesi, şeyhülislamın Guttenberg'den tam 279 yıl sonra izin vermesiyle gerçekleşti. Hele 1566'da Tevrat'ın ve Incil'in, halk Türkçesiyle yayınlandığını düşünürseniz... Kuran'ın halk Türkçesiyle yayınlanması için 1930'lar beklenmiştir yani yaklaşık 400 yıl geçmesi gerekmiştir. İlk gözlemevi 1580'de fetva ile yıkılmıştır. 1716'da Şeyh Ebu İshak İsmail Efendi, kitaplıklardan astronominin eski çağı, Astronomi tarihi ve felsefe kitaplarını attırmıştır. Kopernik biliyorsunuz güneş sistemini 1543'te buluyor. Oysa 1800'lerde yani bundan yaklaşık 2.5 yüzyıl sonra hala Osmanlı dünya merkezli güneş sistemini okutmaktadır. Gerçekten ilginç ör-

nekler çok, örneğin 1770'li yıllarda mühendishanenin kurulmasına hazırlık olsun diye bir hendesane kurulması gündeme geldiği zaman buna hendesiciler karşı çıkıyorlar. Bunun kurulması görevi verilen Baron Loton karşı çıkan hendesecileri sınavdan geçiriyor. Üçgenin iç açılarının toplamı ne kadar diye soruyor? Şaşırıp kalıyorlar, bir tanesi ben biliyorum diyor, ve yorumluyor, "üçgenine göre değişir." 19 uncu yüzyıla geliyoruz, II. Mahmut döneminde tıbbiyenin kurulması gündeme geliyor. Tıbbiyenin kurulması tehlikeye giriyor çünkü şeyhülislam efendi müslüman kadavralarının anatomi dersinde kullanılamayacağını söylüyor ancak Müslüman olmayanların ya da Hristiyan kadavralarının kullanılabileceğini söylüyor. Arkadaşlar, zannedebilirsiniz ki bunlar çok eskilerde kalmış olaylar, o kadar da değil, yine Sayın Aybars çok güzel bir örnek verdi, Riyad'tan, yurtdışından.

Istanbul'un metrosunu bilirsiniz tek duraklı bir metrodur, Galatayla İstiklal Caddesinin ucu arasındaki tek duraklık bir metroydu, ben bilmiyordum bu metro dünyanın ilk üç metrosundan biriymiş ve yine yeni öğrendim ki, bu metroda uzun yıllar insan değil hayvan taşınmış . Çünkü şeyhülislam efendi insan ölmeden yer altına giremez diye fetve vermiş. Bu denebilir hakikaten yani hadi Arap toplumunda işte öyle bir Riyad müftüsü gibi müftü çıkabilir de bizim toplumumuzda artık öyle din adamı yoktur. Belirli bir kültür değişimi geçirdik denebilir. Geçen yıldı yanılmıyorsam, bir gece son haberleri izliyordum, bir özel kanalda. Anımsarsınız Magosa Kalesinden garip sesler geliyordu bir ara, işte herkes bu nedir falan derken Türkiye'de de çok tanınan ve epeyce de müridi olan bir ünlü din adamı sakallı başı sarıklı, o özel televizyon kanalının mu-

habirine görüşlerini açıkladı. Yani gözümle görmesem kulağımla duymasam inanmayacağım. Dedi ki orada yedi başlı bir canavar var, Allah onu günahkarları cezalandırmak için yolladı, muhabiri de biraz şaşkın ama Sayın Cumhurbaşkanı Denктаş orada bir kuş olduğunu öne sürüyor demeye kalmadı, onu payladı, o kuş onun kafasında benim dediğim doğrudur dedi. Ertesi günü Magosadaki itfaiye uzun merdivenlerini getirdi, İtfaiyeciler çıktılar puhu kuşunu indirdiler, o garip sesler sona erdi.

Değerli arkadaşlar, bundan yanlış sonuçlar çıkarmamak lazım aslında Atatürk onu çok iyi görmüştür. Bu İslamın bir günahı değil, bu İslam adına hareket edenlerin bir günahı, nasıl ki, 10 — 11 nci yüzyılda Endülüste İbn-i Rüşd dönemi İslam dünyası bilimde felsefede kat kat ileride iken Hristiyan dünyası bir karanlıkta yaşamaktaydı. Nasıl olmuştur da bugün koşullar tersine dönmüştür? İslam aynı İslam, Hristiyanlık aynı Hristiyanlık; ama dinler adına hareket edenler değişmiştir. O dinleri kendi çıkarları için kullananlar kendi amaçları uğruna günün koşulları içersinde yorumlayanlar değişmiştir. İzninizle küçük bir örnek vereyim. Bundan daha birkaç yıl önce çok sevimli bir Milli Eğitim Bakanımız oldu bir savaşım verdi biliyorsunuz, kitaplardan, doğa bilimi kitaplarından Darwin'in kuramını çıkarmak için bir savaşım verdi. Niçin? Çünkü efendim Darwin diyormuş ki, insanın atası maymundur, oysa bu İslam dinine aykırıdır, öyle ise bunun okutulmaması gerekir. Arkadaşlar, bundan yaklaşık 650 yıl önce Tunus'ta bir İslam bilgini İbn-i Haldun, insanın kökenini maymuna değil bitkiye kadar götürmüştür. İşte mukaddime kitabı, isteyen açar okur. Diyor ki, bitkinin en gelişmişinden hayvanın en ilkeli türer,

hayvanın en gelişmişinden de insanın en ilkeli tüerer. Doğru mu yanlış mı önemli değil. Bundan 600 yıl önce bunu söylediği zaman İbn-i Haldun kimse bu kafirdir, bu Allah'sızdır, bunu yakmak gerekir, bunu öldürmek gerekir demiyor, İbn-i Haldun tersine çok saygı duyulan bir bilim adamıdır o zaman. O zaman ama İslam işte parlak dönemlerini yaşıyor, ama bugün İbn-i Haldun'un 600 — 650 yıl önce söylediğini çıkıp da herhangi bir laik olmayan Müslüman ülkesinde söyleme cesaretini kimse bulamıyor. Ne yazık ki, Atatürk'ün Türkiye'sinde, Atatürk'ün olması gereken Türkiye'de daha doğrusu bir Milli Eğitim Bakanı gelip, İbn-i Haldun'dan çok daha ılımlısını söylemiş olan bir bilim adamının kuramının kitaplardan çıkarılması için savaş veriyor. Öyle zannediyorum başardı da.

Laiklik niçin doğmuştur tarihsel evrim içerisinde? İki nedenden dolayı. Bir, farklı inançtan olanların barış içinde yaşayabilmesini sağlayabilmesinin önkoşulu olarak gündeme gelmiştir. Çünkü Hristiyan dünyası uzun bir din savaşları döneminden geçmiştir, yalnız bir St Bartalemeyi katliamında Paris'te bir gecede binlerce, onbinlerce protestan öldürülüp evleri yakılmıştır, bu acılı uzun dönemin sonucunda farklı inançtan, farklı mezhepten insanların ve toplulukların yan yana yaşayabilmeleri için bir önkoşul olarak laiklik gündeme gelmiştir; ama ikinci bir nedeni daha var laikliğin tarihsel koşullar içerisinde doğmasının o da akla ve bilime uygun olarak değişen koşullara çözüm arama yolunun açık tutulmasıdır. Hristiyanlık karanlıktan aydınlığa geçerken, Hristiyanlık engizisyon dönemini geride bırakırken, düşünce üzerindeki, bilimsel çalışmalar üzerindeki baskıyı kaldırırken, ne

yazık ki islam dünyası tersine bir yol izlemiştir. İşte Mustafa Kemal'in kültür devriminin temelinde olan üç öğeden bir tanesinin laiklik olmasının nedeni budur. Şimdi geliyorum ikinci öğeye.

Ulusal bir nitelik taşır dedik. Nasıl bir ulusallık, daha doğrusu niçin acaba bu ulusallık niteliği Kemalist devriminin temelinde yer almıştır. Arkadaşlar şu bir gerçek ki, ulusallaşamayan hiçbir toplum çağdaşlaşmamıştır. Yani, siz, kabile düzenini, aşiret düzenini geride bırakmamış iseniz, "biz" duygusu yaratamamış iseniz, çağdaşlaşma olanağını da hiçbir zaman yakalayamayacaksınız demektir. 1920'li yıllarda Anadolu'da 24 etnik kökenden gelen insanlar yaşıyordu, tıpkı bugünkü gibi; ama 1920'li yıllarda Anadolu'da bir ulus yoktu.

Burada önemli olan şu. Nasıl bir ulus anlayışından yola çıkıyor bu Kemalist devrim? Acaba ırka dayalı bir ulus anlayışı mı, dine dayalı bir ulus anlayışı mı, yoksa bunların dışında bir ulus anlayışı mı? Atatürk'ün ulus anlayışı çok açıktır, kültüre dayalı bir ulus anlayışıdır. Ne ırk birliğine, ne din birliğine; ama kültür benzerliğine dayalı bir ulus anlayışıdır. Anadolu da bin yıldır oluşan bir kültür sentezi var. Bu kültür sentezi var. Bu kültür sentezi içerisinde geçmiş uygarlıklar dahil herkesin katkısı vardır. Bunu benimsemiş olan herkesi, Kemalist ulusçuluk anlayışı, Türk Ulusunun bireyi saymıştır. Biliyorsunuz o kendi elyazısıyla yazdığı Medeni Bilgiler Kitabının ilk tümcesidir. Türkiye Cumhuriyetini kuran Türk halkına Türk Milleti denir, gayet açıktır. Yanlış mıdır bu ulus anlayışı? Bugün Bosna'da yaşadıklarımız bu ulus anlayışının ne kadar çağdaş, ne kadar doğru, ne kadar 21 inci yüzyıla devredilebilecek bir

ulus anlayışı, bir ulusallık anlayışı olduğunu ortaya koyuyor. Her vesileyle yineliyorum, çünkü bazı doğruları yinelemekte yarar var. Kafalara iyice yerleşmesi için, malum Hitler'in propoganda bakanı Göbels'in bir sözü var, diyor ki "Hristiyanlık güçlü çünkü 2 bin yıldır aynı şeyi tekrarlıyor." Biz, ne yazık ki, 1920'lerin ürünü olan devrimin yerleştiği artık hiçbir şekilde tehlikede olmadığı gibi bir gevşekliğe kapıldığımız için bazı doğruları yinelemek gereğini duymuyorduk geçmiş yıllarda. Biz onu yinelemek gereğini duymayınca, yanlışları yineleyenler yavaş yavaş , özellikle genç kuşaklarda acaba diye birtakım soru işaretleri uyandırdılar. Bosna'da komşusunu öldüren, evini yakan, yıkan mallarına el koyan, karısına, kızına tecavüz eden Sırp ile bütün bunlara uğrayan Boşnak aynı ırktan mıdır? Hayır. ikisi de Slav ırkındandır, aynı dilleri mi konuşuyorlar hayır ikisi de aynı dili konuşuyor. Peki niçin bir ulusun bireyleri olması gereken bu insanlar yanyana yaşarken birdenbire düşman hale gelmişlerdir? Çünkü, farklı inançlardandır, farklı inançlara sahiptirler, onun için. Şimdi diyebilirsiniz ki, işte Boşnaklarla Sırpılar arasında din farkı var, arkadaşlar, peki Hırvatla Sırp arasında ne fark var? Mezhep farkı var, Din farkı yok, ikisi de hristiyan ama birisi ortodoks, birisi katolik, onlar da birbirine düşman. Görüyorsunuz ki, eğer Atatürk kültür devriminin içerisindeki ulusallık anlayışının temelini dini koysaydı son derece yanlış bir şey yapmış olurdu. Daha biz, benim içinde bulunduğum hükümet döneminde yaşadığımız bir Maraş katliamını unutmamak. Daha sonra Çorum katliamını unutmamak ve daha birkaç yıl önce 37 aydınımızın düşüncesinden dolayı, İnancından dolayı devletin gözleri önünde sekiz saatlik bir sürecin sonunda çıra gibi yakıldığını unutmamak.

Peki ulus anlayışını, ulusallık anlayışını dine dayatmamak doğrudur da, ırka dağıtmamak acaba yanlış mıdır? Arkadaşlar, bugün bir Arap ulusundan söz edemeyiz, Arap uluslarından söz edebiliriz. Yani bugün bir Cezayirli ile bir Suriyeli aynı ulusun bireyleri değil, Aslında Cezayirli ile Faslı da aynı ulusun bireyleri değil. Biz, bugün, Özbeklerle aynı ulustan mıyız, hayır. Soydaşız, güzel bir şeydir tabii, yakınlığımız var, birtakım kültürel benzenliklerimiz var, ama aynı ulustan değiliz. Ben resmi gezide Özbekistan'a gittiğim zaman şunu çok somut olarak hissettim. Güneydoğu Anadolu'da Türkçe bilmeyen bir Kürt köylü kadının bir özbekten bana daha yakın olduğunu hissettim. Oysa Özbekle konuştuğumuzda zor da olsa bazen biraz bir şeyler anlayabiliyoruz. Demek ki, ulusu yaratan öge ırk da değildir. İlginç bir örnek olduğu için vereyim. Çok yakından tanıdığım bir arkadaşımın eşi var. Büyük babası Arap Hano Paşa, onun oğlu Arap İzzet Paşa, Arap İzzet Paşa'nın oğlu da bizim arkadaşımızın eşinin babası. Saraya bir Alman bale gurubu geliyor, aşık oluyor, hemen evlenme öneriyor, o da kabul ediyor evleniyorlar, o bayan hala hayattadır, Büyükada'da yaşar, ülkesine bir daha dönmüyor, bizim arkadaşımız işte o evliliğin ürünü, Kıbrıs olayları çok sıcak o da heyecan içerisinde, o zaman televizyon yok, radyoları dinliyor, gazeteleri okuyor, birgün babası diyor ki sen niçin bu kadar heyecanlanıyorsun? Senin kanında şu kadar cıkcık Türk kanı yok, yüzde 50 Arap kanı var. yüzde 50 Alman kanı var, niçin seni bu kadar ilgilendiriyor. Düşündüm, babam haklı, ama yine düşündüm ki, Almanlar'la ilgili bir şey olduğu zaman hiç ilgilendirmiyor, Araplarla ilgili bir şey olduğu zaman hiç ilgilendirmiyor, fakat Türkiye'de yaşayan insanları yakından il-

gilendiren herhangi bir sorun olduğunda herhangi bir arkadaşım ne hissediyorsa ben de onu hissediyorum.

Değerli arkadaşlar, ben, Amerika'da tam tersine Türk ana babadan doğmuş Amerikalı çocuklar gördüm, babasına da sordum, nedir dedim sizin çocuğunuz Amerikalı dedi. Hiç dedi Türklükle ilgisi yoktur. Ulus olayının bir kültür olayı olduğunu Atatürk yakalamıştır. şunu unutmamak gerekir, son yıllara gelinceye kadar bu PKK olayı, Güneydoğu sorunu bu düzeye varıncaya kadar Türkiye'de kendini "milliyetici" diye adlandırılan önemli bir kesim Mustafa Kemal'e kızgın idi. Mustafa Kemal'in ulusçuluk anlayışına karşı idi. şimdi görüyoruz ki, Sayın Türkeş başta olmak üzere artık Mustafa Kemal'in ulus anlayışını benimsemeye başlamışlardır, ulusun bir ırk sorunu olmadığını, bir kültür sorunu olduğunu kabul etmeye başlamışlardır. (Al-kışlar)

En azından öyle diyorlar, çünkü olaylar ve dünya onları kabul etmeye zorluyor. Ben şunu inançla savunuyorum git-tiğim yerlerde, bir çok yerde verdiğim konferansın adı 21 inci yüzyılın eşiğinde Kemalizm. 21 inci yüzyıla girerken koşullar Kemalizmi gncelleştirmiştir. Tabii konu bugün o olmadığı için oraya girmiyorum .

Nasıl bir ulus anlayışına sahipti Atatürk. Yaşar Kemal'in geçenlerde İsvete söylediğinin yansıtığı bir ulus anlayışına sahipti. Yaşar Kemal'e geçenlerde, belki okumuşsunuzdur, bir gazetede ıktı, İsveç'te basın toplantısında bir İsveçli gazeteci diyorki, siz bir Kürt yazarı olarak Güneydoğuda olanlara ne diyorsunuz, rahatsız olmuyor musunuz bundan? Bir dakika diyor, ben Kürt yazarı değilim, ben Kürt asıllı bir Türk ya-

zarıyım diyor. İşte Atatürk'ün ne mutlu Türküm diyene diye kast ettiği insan budur, bu insandır, yani kökenini yadsıyan insan değil. Üst kimlik olarak benim kökenim şudur; ama ben bu Türk ulusunun bir bireyiyim diyebilen insandır ve bu son derece çağdaş, son derece doğru bir çıkış noktasının ulaştığı noktadır.

Peki, ne yapmıştır Atatürk bu ulusallık anlayışını, Kemalist devriminin temeline koymak isteyen Atatürk ne yapmıştır. İki şey yapmıştır. Bir, gerek tarihsel olarak, gerek kültürel olarak kökene inmeye çalışmıştır. Bir yandan Sayın Aybars bu konunun uzmanıdır, benden çok daha iyi bilir, demiştir ki, Anadolu'da Türklerin bir kavimden bir devlet yaratmalarına olanak yoktur, bu, bu kadar basit olamaz bunun araştırılması gerekir demiştir. Türk tarihinin Anadolu'da başlamadığını, İslamla başlamadığını saptamıştır. Hem Anadolu'nun gerilerine kadar gitmiştir, hem Türklerin çıkış noktasına kadar araştırılmasını istemiştir. Öte yandan da Osmanlı yönetimi altında unutturulmuş olan bir Arap Fars kültür emperyalizmi altında yok edilmiş sayılan halk kültürünün araştırılması istenmiştir, oraya kadar inmiştir bu ulusallık anlayışının bir gereği olarak. İkincisi de ulusallıktan evrenselliğe gidiş yolunu açmak istemiştir. Yani siz köklerinize kopmayacaksınız, özelliklerinizi bileceksiniz, o özelliklere sahip çıkacaksınız ama evrensel kültürün size sağladığı olanakları kullanarak onu güçlendireceksiniz, daha sonra da siz evrensel kültüre katkıda bulunacaksınız. Bir örnek verirsem öyle zannediyorum ne demek istediğim daha iyi anlaşılır. Sizin hemşerinizi olan rahmetli Adnan Saygun'un 70 inci yılı nedeniyle Ankara'da eski konservatuvarda bir tören düzenlenmişti, o dönemde Kültür

Bakanıydım, o törende konuşmalar yapıldı, o konuşmalardan bir tanesi beni çok ilgilendirmişti, hiç unutmuyorum, Sayın Haluk Bayülken, hala hayattadır, eskiden biliyorsunuz Türkiye'nin Birleşmiş Milletler daimi temsilcisi idi, bir anısını anlattı o konuşmada. Dedi ki, biz, Birleşmiş Milletlerdeyken, genellikle bu batılı ülkelerin büyükelçileri, gelişmiş ülkelerin büyükelçileri temsilcileri bizi küçümserlerdi, Birleşmiş Milletler koridorlarında rastladığınız zaman işte lütfen bir selam verr geçerlerdi, tam yılını anımsamıyorum, Birleşmiş Milletlerde Ahmet Adnan Saygun'un Yunus Emre oratoryosu New York Senfoni Orkestrası tarafından seslendirildi Birleşmiş Milletler binasının içerisinde ertesi günkü değişikliği hiç unutamam, ben o koridorlardan geçerken, o bana lütfen selam veren insanlar inanılmaz bir saygı ile bana selam vermeye başlamışlardı. İşte arkadaşlar ulusallıktan evrenselliğe geçiş budur. Yunus Emre oratoryosu hiç kuşku yok bu toplumunun bir ürünüdür. Ne katmıştır Kemalist devrim ona, çok seslilik boyutunu katmıştır, evrensel bir aracı onun emrine vermiştir, o ulusallık boyutunun emrine vermiştir ve böylece ulusallıktan evrenselliğe giden yol açılmıştır. Şimdi inanılmaz bir şekilde ne deniyor, yani gerçekten bunu kabul etmek, bunu içinesindirmek son derece zor, Sayın Sav beni hoşgörsün eskiden kendisinin partisinde değildi, ama şimdi aynı Kültür Bakanı yine görevdedir, baş danışmanının da için de olduğu bir kesim inanılmaz bir şekilde Kemalist derime saldırmıştır ve saldırmayı sürdürmektedir. Bu saldırılardan bir tanesi de şu.

Gayet ilginç bir şekilde tabii en sağdakilerle de buluyorlar, efendim Kemalist devrimler bizi köklerimizden kopardı, bundan büyük tarihe karşı yalan olamaz. Tam tersine

Kemalist devrim, Kemalist kültür devrimi bu biraz önce sözünü ettiğim ulusallık niteliği ile bir kendine dönüş hareketi niteliğini taşımıştır. Yani özelliklerini yitirmekte olan, benliğini yitirmekte olan bir toplumun kendi özlerine dönerek onu evrensel araçlarla güçlendirerek öne çıkarma açısından büyük bir işlevi yerine getirmiştir. Yaşar Kemal'le birkaç yıl önceki bir konuşmamızda aynen şunu söylemişti bana, ben Anadolunun, halkımın üç şeyiyle övünmesini isterim. Bir Atatürk'üyle, iki Nazım Hikmet'iyle, üç İsmail Hakkı Tonguç'uyla. Açıkladı, niçin Atatürk'ü , çünkü Atatürk bir kendine dönüş hareketinin öncüsüdür bana göre onun için Atatürk ile övünmelidir bu toplum ve gerçekten de Kemalist devrim her şeyden önce kendine dönüşü evrensel boyutlara ulaştırmış bir harekettir. Neler yapılmıştır bu kendine dönüş çerçevesinde, tarih devrimi yapılmıştır, dil devrimi yapılmıştır, folklor araştırmalarına, halk bilimi araştırmalarına yoğunluk verilmiştir, bunların ayrıntılarına girmiyorum üçüncü ve son özelliğine bu kültür devriminin, demokratik bir devrimdir bu. Yani demokrasiye önem veren, demokrasiyi bu toplumun yaşamına mal etmeye çalışan bir yaşam biçimine dönüştürmeye çalışan bir devrimdir. Niçin demokratik. Bu kültür devrimi niçin laik, ulusal ve nihayet demokratik. Çünkü, Atatürk, demokrasinin çağdaş düzeye ulaştırmak istediği toplumunun var olan gücünü harekete geçirmenin en iyi yolu olduğuna inanmaktadır da onun için. Bu o kadar belli ki, örneğin Atatürk'ün kültür devrimi içerisinde kadınlara verdiği önem bazen gözardı edilir ya da yeterince kavranamaz. Bu bir özenti olarak gündeme gelmemiştir. Yani batılı kadınlara birtakım haklar sağlanmıştır, öyle ise biz de sağlayalım diye gündeme gel-

memiştir Atatürk'ün kafasında daha Fransız kadını haklara sahip değildi, Türk kadını sahip olduğu zaman seçme seçilme haklarına; ama Atatürk, toplumunun yarısı demek olan kadını etkin kılmadan bu toplumun bir an önce çağa ulaşamayacağına inanmıştır da onun için kadına önem vermiştir. Eşitliği içeren bir demokrasi anlayışı.

Değerli arkadaşlar, eğer Kemalist devrim olmasa idi ve Kemalist devrim kendi özüne dönüş niteliği bir anlamda olmasa idi bugün bazı şeyleri açıklamamız son derece zor olurdu. Sayın Aybars dedi ki, bir İran, bir Şah Dönemi, Kemalist devriminin benzerini yapamadığı için bu duruma düştü. Kişisel kanım yapamaz da. Atatürk bile İran'da dünyaya gelseydi ya da Suudi Arabistan'da dünyaya gelseydi, Anadolu'da gerçekleştirdiği devrimi yapamazdı. Çünkü kendi tarihsel köklerimizimize gittiğimiz zaman görüyoruz ki, ta Orta Asya'dan başlayarak Anadolu'ya gelinceye değin çok farklı bir geçmişimiz var. Orta Asya'da göçebe durumunda yaşayan Türk boylarına bakıyorsunuz, ilkel demokratik gelenek ve kurumlara sahip olduklarını görüyorsunuz bu bir yerde de güç birliğinin doğal belki sonucu olarak o dönemde, İslam öncesinde Şamanizm var Orta Asyada, oysa İran'da Zerdüşt Dini var, Arabistan'da cahiliye dönemi yaşanıyor. Şamanizmde kadın kutsal, Orta Asyada kadın erkek eşitliği var. Aynı dönemde İran'da Zerdüşt Dini geçerli iken, Zerdüşt Dinine göre kadın kötü, kadın kirli, kadın şeytanın simgesi. Arabistan'a bakın cahiliye döneminde kadın deveden bile değersiz, kız doğuran analar cezalandırılabilir, kız çocukları diri diri toprağa gömülebilir, mirasla birlikte devrediliyormuş kadın.

Orta Asya'da Türkler arasında kadın, genç kız eşini seçme

hakkına sahip, Ev üzerinde çocuklar üzerinde kocasıyla eşit hakka sahip. Hakan ve Hatun birlikte imzalamadıkça emirnameler geçerli değil. Tarihinin ilk kadın devlet başkanları kale komutanları Türklere çıkarıyor. Yani kadın elçi olabiliyor, kale komutanı olabiliyor, kale muhafızı diyor onlar, İslamdan sonra bu durum değişiyor mu? Hayır. Örneğin, Ahmet Yesevi 12 nci yüzyıl. İslamı kabul edeli Türkler 200 yıl olmuş, Orta Asya'da Hazreti Muhammed'den sonra en kutsal sayılan kişi Ahmet Yesevi, cemaatte ve dergahta kadın erkek birlikteliğini savunuyor. 1404 yılına geliyorsunuz İslamiyetin kabulünden 400 yıl geçmiş Kastilya Elçisi Klavya'nın anılarında var, Timurlenk'in verdiği bir şölende işte bu yabancı elçiler için veriliyor şölen Klavya bir de bakıyor ki, bütün erkekler karlılarıyla birlikte gelmişler. İslamın kabulünden 400 yıl sonra yabancılar için verilen bir büyük ziyafette kadınlar da erkeklerle birlikte varlar. Tabii 1860'da bile Vanberi Macar Türkolog, Orta Asya'ya gittiği zaman hala göçebe Türklere kadın erkek ayırımının olmadığını ve kadınların erkeklerden kaçmadıklarını yazıyor, İslamın kabulünden 800 yıl sonra.

Şimdi bazen şu deniyor, Kemalist devriminin kadın eşitliğine verdiği önem büyük ölçüde kağıt üzerinde kalmıştır. Hayır, kalmamıştır. Hep verdiğim iki Örneği vereyim, kadın haklarıyla bir konuşma istenmişti benden, konuşmanın bitiminde yanıma IBM'in Türkiye temsilcilerinden birisi geldi, size bir bilgi vermek isterim dedi, bütün IBM kuruluşlarında çalışan kadın oranı yüzde 20. Biliyorsunuz özel kesim kimseyi cinseyetine göre almaz, işe yarıyormu yaramıyor mu diye alır. Demek ki, ortalama yüzde 20 tutturulmuş dünya çapında, Türkiye'de yüzde 42 IBM'de çalışan kadın oranı. Ben bunu

hemen öğrendim ya bir yerde kullanmam lazım, ilk toplantıda kullandım, orada da Sayın Türkan Saylan vardı, bana toplantı sonunda, o zaman ben de bir şey ekleyeyim dedi. Geçenlerde Almanya'da üniversiteler arası bir toplantı vardı, orada öğrendim ki, Almanya'da her 100 üniversite öğretim üyesinden ancak bir tanesi kadın Türkiye'de, arkadaşlar, bunun tam 30 katı. Yüzde 30'u kadar.

Bu demokratiklik içerisinde hoşgörü ögesi de var. Demokratiklik yalnız eşitlik değildir, aynı zamanda hoşgörüye dayanır demokratiklik. Arkadaşlar bu hoşgörü de bizim kültürel öze dönüşümüzle ilgili bir konu. Türkler Anadoluya geldikleri zaman birbirinden farklı çok sayıda kültürle karşılaşılıyorlar, dilleri farklı olan, inançları farklı olan, gelenekleri, adetleri farklı olan çok sayıda toplum bir arada yaşıyor, hala 24 etnik grup saptanıyor Türkiye'de. Hoşgörü nasıl gelişir, kendinizden farklı olana alışma ile gelişir. Zaten kendinize benzeyene hoşgörü gösterirsiniz, bu kendi kendinize hoşgörü göstermek demektir. Anadolunun ortamı da Türklerin orta Asya'dan getirdikleri ilkel kültürel gelenekleri güçlendirici yönde olmuştur, farklıya alışma açısından. Bir noktaya dikkatinizi çekmek isterim. Bugün İran ya da Arap kökenli tarikatlara bakın, hepsi Allah korkusuna dayalıdır. Anadolu kökenli tarikatlara bakın hepsi Allah sevgisine dayalıdır. Hatta batılılar bunu anlamakta zorlanıyorlar, onlara geldiklerinde anlatmaya çalışıyoruz, yabancı gazetecilere, zannediyorlar ki, işte Türkiye'de de 20 milyon Şii var, hayır diyorum, yani İran'ın, Irak'ın Şii'leriyle Türkiye'deki Alevileri kıyaslayamazsınız. Niçin, çünkü onlar Anadolu kültürünün bir ürünü olan hoşgörülülüğe sahiptirler, tam tersine, öbürleri ne kadar katı ise Anadolu

Alevisi o kadar hoşgörülüdür. Öbürleri ne kadar Allah korkusu yaratıyorsa, burada Allah sevgisi egemendir, sevgi egemendir, korku değil. Sayın Sav çok iyi değindi, Atatürk'ün kültür devriminin temelindeki bu demokratiklik ögesinin içerisinde bu sivil toplum tohumu da vardır. Yani yalnız Türk Tarih Kurumunu, Türk Dil Kurumunu dernek olarak kurmamıştır. Türk Eğitim Derneği işte, o kadar ilginç ki şimdi vereceğim örnekler, aslında kültür dışı örnekler vereceğim size ama önemli olan bir Ortaçağ karanlığında yaşayan topluma sivil toplum alışkanlığını ve örneklerini benimsetmeye çalışmaktır. Bakın Anadolu Ajansı 1925'te kuruluyor, ne olarak, bir ticari ortaklık olarak, bir anonim ortaklık olarak. Türkiye'de, sayın hukukçular bilirler, o dönemlerde, daha 1920'lerde ticari ortaklıkları düzenleyen yeterince mevzuat yok. 1925'te anonim ortaklık olarak kurduruyor Atatürk Anadolu Ajansını. 1927, iki yıl sonra, daha cumhuriyetin üzerinden dört yıl geçmemiş, TRT'nin anası olan kurum oluşturuluyor; yani Türkiye'ye önce radyoyu arkasından televizyonu getirecek olan kurum, genç arkadaşların ilgisini çekecektir, telgraf telefon anonim şirketi; yine anonim ortaklık ve gerçekten de kişiler koyuyorlar payını. Dünyanın en gelişmiş sivil toplumları İskandinav ülkelerinde, en yaygın sivil toplum örgütlenmesi kooperatifler, üretim kooperatifi, tüketim kooperatifi, Türkiye'de daha kooperatif ismi binmezken , ilk kooperatifleri kurduran ve kurucu üyesi olan Atatürk'tür, hem Silifke Üretim Kooperatifi, Tarım Kredi Kooperatifi, Ankara Memurlar Kooperatifinin bir numaralı kurucu üyesi Atatürk'tür.

Özgürlük tabii demokrasinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Ne yapmıştır Atatürk, yine sayın konuşmacılar değindiler, o kendi

elyazısıyla yazdığı kitap değil yalnız o Medenî Bilgiler Kitabı değil, orayı açın okuyun, demokrasinin ismini bilmeyen, ne olduğunu bilmeyen bir topluma demokrasiyi sevdirmeye anlatmaya benimsetmeye çalışmıştır. Ben yalnız o var zannediyordum, geçenlerde Prof. Nermin Abadan Onat bana bir kitap verdi, yine Afet İnan'ın Atatürk'ten Yazdıklarım diye, bir kısmı Atatürk'ün elyazısı, bir kısmı Atatürk'ten kendisinin dinleyip aldığı notlar, Atatürk onları görüp düzeltilmiş, inanılmaz şekilde demokrasiyi özgürlükleri savunuyor ve baskı rejimlerini yeriyor. Yaygınlık tabii son özelliği, artık merak etmeyin sonuna geldim, yaygınlık, yani kültürün bir seçkinlere özgü olarak kalmaması, kültürün nimetlerinden, kültürel araçlardan bütün toplumun yararlanabilmesi ve kültürün geniş kitleler tarafından paylaşılabilmesi için büyük çaba göstermiştir. Şimdi, harf devrimi dedi yine Sayın Aybars, son derece önemli. Biz harf devrimi deyip geçiyoruz, New York Üniversitesinde, bundan bir süre önce bana Prof. Yakup Kepenek anlattı, bir derste, bir Japon Profesör sınıfta Türk öğrencilere, bana söyler misiniz, Atatürk bu Harf Devrimini nasıl gerçekleştirdi, öğrenciler birbirlerine bakıyorlar, işte diyorlar, eski yazıyı kaldırdı, yerine yeni yazıyı koydu. Gülüyor Japon Profesör diyor ki, Çin alfabesi yüzlerce hatta binlerce şekilden oluşur ve Mao Çetung bunu değiştirmekte kararlıydı, başaramadı. Sizin eski yazı Çin alfabesinin yanında çok daha basittir, nasıl oldu da başarabildi. Bir tek harf devrimi bile çok büyük olaydır. Tabii nasıl başardı, çünkü toplumunda o kadar büyük bir saygınlık uyandırmıştı ki işte o örneği hep veririm, benim anneannem 104 yaşında öldü, tanıdığımda çok yaşlıydı, büyüteçle gazetenin başlıklarını hecelerde. Demiştim kendisine eski yazı biliyor muyş niçin gittin de öğrendin o yaşta?

Çünkü Mustafa Kemal demıştiki kaç yaşında olursanız olun, halk derslikleri var, gidin halkevlerine öğrenin, mademki Mustafa Kemal söyledi, öyle ise öğrenmek gerekir. Bir insan eğer bir topluma bu kadar büyük bir inanç veremezse elbetteki bunları da başaramazdı.

Halkevlerini Sayın Sav çok iyi anlattı, köy enstitülerini hepiniz biliyorsunuz; yani inanılmaz... Köylünün yaratıcı gücünün bu topluma kazandırılması için inanılmaz bir kültürel atılımdır köy enstitüleri. Gerçi Atatürk'ün ölümünden sonradır 1940'dır; ama bütün hazırlıkları Atatürk'ün sağlığında yapılmıştır ve Hasan Ali Yücel, gerçekten de Atatürk'ün kültür devrimini en iyi anlamış ve uygulamış bir kişidir. Genç yaşta arkadaşlar var diye iznimize sığınarak köy enstitüsüyle ilgili bir bilgi vereyim. Cumartesi öğlenden sonra köy enstitüsülerinde toplantı yapılıyor, önce okulun sorunları tartışılıyor. Biliyorsunuz demokratik kültürün temelinde tartışma vardır. Bu çok önemli, o tartışmaları kim yönetiyor. Köy enstitüsünün müdürü değil, müdür yardımcıları, öğretmenler değil, öğrencilerden birisi yönetiyor ve müdürün kendisi de o öğrenciden söz alarak konuşuyor. Böyle inanılmaz bir kültür atılımıdır köy enstitüleri, geçenlerde Mersindeydim, Atatürkçü Düşünce Derneğinin başkanının babası köy enstitülü bir öğretmenmiş, ben kendi köyümden size bir örnek vereyim dedi bana. Bir köy enstitülü öğretmenin sayesinde o köyden üç tane doktor çıkmış, Anadolunun bir köyünden üç tane doktor çıkmış. Vaktim olmadığı için ilginç bazı örnekler vardı onları geçiyorum, sonuca geliyorum, sizin sabrınızı istismar etmemek için.

Değerli arkadaşlar çok ilginç bir örneğim var onu size an-

latayım. Bu örneği vereyim, çünkü benim için çok anlam taşır. Prof. Nermin Abadan Onat'ı hepimiz tanırız, benim de hocamdı, hocam olduğu için onur duyduğum bir insandır, siyasal bilgiler fakültesinde son dersine girerken öğrenciler geldiler, hocam, hocamıza bir sürpriz yapmak istiyoruz, bu son dersine eski öğrencilerinden bazılarını çağırıyoruz gelir misiniz? Onur duyarım dedim. Sayın Baykal da biraz gecikerek gelmişti. Eski öğrencilerini görünce işte kimisi Profesör, kimisi Doçent, kimisi vali herkes birtakım görevlere gelmiş hocamız heyecanlandı, dersin bitiminde, çocuklar son dersimin sonunda size bir kızın öyküsünü anlatmak isterim dedi. İzmir'li bir işadamı, tam da sizinle ilgili, genç bir iş adamı yurt dışına sık sık gidip geliyor, Avusturya'da bir genç bayana aşık oluyor, birbirlerini seviyor evleniyorlar, ama bunu ailesine söylemeye çekiniyor, eşini Türkiye'ye getirmeye cesaret edemiyor, o günün ortamında, giderek bu evlilikten dolayı kendisi yurt dışına sık sık çıkıyor, sıkca oraya uğruyor, uzun uzun kalıyor, bir çocuğu oluyor, ismini de Nermin koyuyorlar, derken baba ölüyor, baba ölünce ailenin parası bitmeye başlıyor ve Nermin çok iyi bir öğrenci olduğu halde öğrenimini sürdüremez duruma düşüyor fakat Nermin Avrupadaki gazetelerden, Almanca gazetelerden, Mustafa Kemal'in ülkesinde eğitimin, öğretimin parasız olduğunu öğreniyor. Gidiyor Türk Büyükelçisine diyor ki, benim babam Türk'tü, benim de Türk yurttaşı olma hakkım var, ben Türkiye'ye gitmek istiyorum. Kızım diyor Türkçe biliyormusun? Hayır. Annenin izni var mı? Annemin haberi yok. En azından diyor onu elde et. Gidiyor annesini ikna ediyor ve sonunda Büyükelçini eline bir mektup veriyor, mektupta şunlar yazıyor. Başın sıkıştıkça bu mektubu

göster diyor. Bu çocukcağız, İsmine bakmayın siz Türkçe bilmez bunun babası Türk'tür, Yardımcı olun kendisine lütfen diye bir mektup. Günlerce o tahta sıralar üzerinde tren yolculuğu Türkiye'ye geliyor, Almanca ders verirken para kazanıp kendisi Türkçe öğreniyor, tabii parasız eğitim ortamında öğrenimini tamamlıyor. İşte o Nermin benim. Şimdi dedi anlıyor musunuz ben niçin Kemalistim. Niçin her fırsatta Atatürk'ü ve onun yaptığı devrimi savunuyorum yurt içinde, yurt dışında?

Değerli arkadaşlar, sonuç olarak şunu söylemek olanaklı. Bazılarının sandığı gibi Atatürk'ün kültür devriminin amacı batılaşmak değildir. Batılaşmak olmamıştır. Atatürk için batılaşma bir amaç değildir, bir araçtır. Çağı yakalamak için bir araçtır. Atatürk taklidin her türlüüne karşı çıkmıştır. Çünkü çağdaşlaşabilmek için yaratıcı olmak gerektiğine, yaratıcı olmak için de taklitten uzaklaşmak gerektiğine inanmıştır.

Sözlerimin başında, bütün geri kalmış ülkelerde olduğu gibi, Kemalist devrimin de öncelikle yeni insanı yarattığını o yeni insana dayanarak toplumu değiştirmeye yöneldiğini söylemiştim. Nasıl bir yeni insandır bu? Üreten, hakça paylaşan, özgürce düşünen ve kendi kendini yönetebilen bir insandır. Atatürk'ün kültür devriminin hedeflediği insan. Atatürk'ün, Hasan Ali Yücel'in değimiyle isteği, bu kültür devrimini gerçekleştirmek için çaba gösterenlerden isteği şudur, Türk halkını özgür düşünmekten alıkoyan ne kurum varsa yıkan diyor ve bu kültür devrimi öncelikle onu yapmıştır, onun yerine de çağdaş değerleri koymuştur. Atatürk'ün kültür devrimi yine sayın konuşmacıların çok iyi belirttikleri gibi bir kulluktan yurttaşlığa geçiş devrimidir. Yeni insan artık kul değildir, olmaması gereken insandır, yurttaş olması gereken insandır.

Geçen yıl Türk Eğitim Derneğinin Ankara'da düzenlediği toplantının sonunda anlattığım olayı burada bir kez daha anlatmakta yarar görüyorum. İşte İstanbul İşgal edilmiştir, Rauf Beyin de içinde olduğu bir gurup Padişaha çıkarlar, Padişaha dileklerini iletirler, düşmanların bazı isteklerinin kabul edilmesini dilerler. O da şunu söyler, "Halk bir sürüdür ve her sürüye bir çoban gerekir." İşte o çoban benim. Arkadaşlar, Atatürk bu topraklar üzerinde yaşayan insanların sürü değil, yurttaş olduğuna inanmıştır, o inancı içerisinde devrimini gerçekleştirmiştir ve öyle zannediyorum ki aradan bunca yıl geçtikten sonra bütün tersine çabalara karşın bu toplumun insanları sürü olmadıklarını yine kanıtlayacaklardır. Saygılar sunuyorum. {Alkışlar}

SUNUCU — Konuklarımıza çok teşekkür ediyoruz.

bu arada Türk Eğitim Derneği Genel Başkanı İbrahim Ortaç, konuklarımıza bugünün anısı olarak birer Plaket verecekler.

{Plaketler verildi}

SUNUCU — Değerli konuklar toplantımız burada bitmiştir.

Yarım saat aradan sonra konserimiz var, orada buluşmak üzere iyi günler dilerim.

